

Strategisen vastuullisuuden viestiminen vuosikertomuksessa - Case Metso Oyj

Talouselämän viestintä
Maisterin tutkinnon tutkielma
Mikko Hämeenniemi
2012

Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu
Talouselämän viestinnän pro gradu -tutkielma
Mikko Hämeenniemi

Tiivistelmä

5.6.2012

Strategisen vastuullisuuden viestiminen vuosikertomuksessa
Case Metso Oyj

Tavoitteet

Tutkimuksen tavoitteena on tutkia, mitä tarkoittaa, että yhtiö ei julkaise erillistä vastuullisuusraporttia, vaan integroi vastuullisuuden vuosikertomukseensa. Tutkimuksessa selvitetään, miten vastuullisuuden diskurssi välitetään lukijalle ja millaisia retorisia keinoja kertomuksessa käytetään, mukaan luettuina visualisoinnit.

Tutkimusaineisto ja -menetelmät

Tutkimuksen aineistona toimii Metso Oyj:n vuoden 2010 vuosikertomus, joka on ensimmäinen yhtiön tuottama yhdistetty vuosikertomus ja vastuullisuusraportti. Vuosikertomusta analysoidaan työkalulla, joka on yhdistelmä kolmesta eri menetelmästä. Fein (2004) menetelmällä tutkitaan vuosikertomuksen sisältöä ilmaisu- ja sisältötasoilla sekä näiden tasojen integraatiota. Basun ja Palazzon (2008) vastuullisuuden tutkimiseen luotua menetelmää hyödynnetään vastuullisuuden tason analysointiin. Kurosen ym. (2005) tutkimuksessaan käyttämästä menetelmästä hyödynnetään kriittistä diskurssianalyysia (Fairclough, 2003) ja osittain systeemifunktionaalista kielioppia (Halliday, 1978) tekstin ja diskurssin analyysiin. Lisäksi vuosikertomuksen sisältöä vertaillaan vastuullisuusraportoinnin ja integroidun vuosikertomuksen parhaisiin käytäntöihin, strategisen vastuullisuuden arviointityökaluihin ja Metson omiin vuosikertomuksen tavoitteisiin.

Tulokset

Vastuullisuus näkyy Metson vuosikertomuksessa vahvasti lähes kaikkialla eikä sille ole esimerkiksi omaa osiotaan kertomuksessa. Vastuullisuus on integroitu pääasiassa muuhun vuosikertomuksen sisältöön, mutta myös puutteita on havaittavissa. Vuosikertomuksen perusteella vastuullisuus on osa yhtiön strategiaa, joskaan ei täysin olennainen osa sitä.

Avainsanat: vuosikertomus, sijoittajaviestintä, vastuullisuus, integroitu vuosikertomus, integroitu raportointi, diskurssi

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ.....	1
1 JOHDANTO	6
1.1 Tutkimuksen taustaa	6
1.2 Tutkimuksen esittely	7
1.2.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset.....	7
1.2.2 Keskeiset käsitteet.....	8
1.3 Aineisto ja tutkimusmenetelmät.....	10
1.3.1 Tutkimuksen aineisto	10
1.3.2 Aineiston rajaukset.....	11
1.3.3 Tutkimusmenetelmät.....	11
1.4 Metso Oyj yrityksenä.....	12
1.5. Tutkielman rakenne	12
2 VUOSIKERTOMUS VIESTINNÄN VÄLINEENÄ.....	14
2.1 Vuosikertomus ja sen tehtävät	14
2.1.1 Vuosikertomuksen määritelmä	14
2.1.2 Tiedonvälityksen väline ja oma genrensä	15
2.2 Vuosikertomuksen sisältö	17
2.2.1 Vuosikertomuksen sisällön muutokset.....	17
2.2.2 Vapaaehtoisen sisällön korostuminen	19
2.3. Vuosikertomuksen kontekstit.....	19
2.3.1 Institutionaalinen konteksti	20
2.3.2 Tilannekonteksti.....	22
3 VASTUULLISUUDEN RAPORTOINTI JA VASTUULLISUUDEN SUHDE STRATEGIAAN.....	24
3.1 Vastuullisuuden määritelmä.....	24
3.2 Vastuullisuuden raportointi.....	27
3.2.1 Vastuullisuusraportoinnin muutokset 2000-luvun alussa	28
3.2.2 Vastuullisuusraportoinnin heikkouksia.....	29
3.2.3 Hyvän vastuullisuusraportoinnin vaatimukset	30

3.3 Vastuullisuus strategiassa	32
3.3.1 Vastuullisuuden rooli strategiassa.....	32
3.3.2 Vastuullisuusstrategian arviointityökalut.....	35
3.3.3 Vertailutyökalu aineiston analyysiin.....	37
4 INTEGROITU VUOSIKERTOMUS.....	38
4.1 Integroitu raportointi ja integroitu vuosikertomus	38
4.2 Integroidun raportoinnin hyötyjä ja haasteita	40
4.2.1 Hyötyjä ja integroidun raportoinnin syitä	40
4.2.2 Integroidun raportoinnin haasteita	42
4.3 Integroidun raportoinnin parhaita käytäntöjä.....	44
4.3.1 Kansainvälinen tilanne.....	44
4.3.2 Integroidun raportoinnin viitekehys.....	45
4.3.2.1 International Integrated Reporting Council	46
4.3.2.2 IIRC:n viitekehys	47
5 TUTKIMUSMENETELMÄT.....	49
5.1 Aiempi tutkimus ja menetelmät	49
5.1.1 Sisältöanalyysi	50
5.1.2 Muut menetelmät	53
5.1.2.1 Vertailevat menetelmät	54
5.1.2.2 Diskurssianalyysi	55
5.1.2.3 Genreanalyysi.....	56
5.1.2.4 Strategiapohjainen viitekehys	56
5.2. Tutkimuksen analyysityökalu	57
5.2.1 Menetelmä sisällön analyysiin	57
5.2.2 Menetelmä vastuullisuuden tason analyysiin.....	59
5.2.3 Menetelmä tekstin ja diskurssien analyysiin.....	61
5.2.4 Analyysityökalun yhteenveto.....	64
6 METSO OYJ:N VUOSIKERTOMUKSEN ANALYYSI	65
6.1 Sisällön analyysi	65
6.1.1 Ilmaisutaso	65
6.1.2 Sisältötaso	70

6.1.3 Integraatiotaso.....	72
6.2. Tekstin ja diskurssien analyysi	76
6.3 Vastuullisuuden tason analyysi	84
6.4 Vertailu IIRC:n malliin	87
6.5 Vertailu vastuullisuusraportoinnin parhaisiin käytäntöihin	90
6.6 Vastuullisuuden ja strategian suhteen vertailu	92
6.7 Vertailu Metson tavoitteisiin.....	94
7 TULOKSET JA PÄÄTELMÄT	97
7.1 Suosituksia Metso Oyj:lle	99
7.2. Rajoitukset ja tuleva tutkimus	100
LÄHTEET	102

LUETTELO KUVIOISTA, TAULUKOISTA JA KUVISTA

Kuvio 1. IIRC:n viitekehys.....	48
Kuvio 2. Vastuullisuuden prosessit.....	60
Kuvio 3. Analyysityökalu.....	64
Taulukko 1. Vastuullisen strategian arviointi.....	37
Taulukko 2. Metson tavoitteet ja niiden täyttyminen.....	96
Kuva 1. Metson vuosikertomuksen kanssi.....	66
Kuva 2. Kestävän kehityksen ja ilmastonmuutoksen kuva.....	67
Kuva 3. Ympäristötehokkaiden ratkaisujen teemakuva.....	68
Kuva 4. Toimitusjohtajan katsaus.....	70
Kuva 5. Kehittyvien maiden nousu megatrendinä.....	73
Kuva 6. Tuloksia yhteistyöllä.....	74
Kuva 7. Tuloksia yhteistyöllä ristiriitaisella kuvavalinnalla.....	75
Kuva 8. Puutteita tavoitteiden toteutumisen mittaamisessa.....	77
Kuva 9. Tapaturmataajuustavoitteisiin ei päästy.....	78
Kuva 10. Kolme vastuullisuuden osa-aluetta sidosryhmissä.....	79
Kuva 11. Asiakkaat oikopoluissa.....	80
Kuva 12. Asiakkaat Metson esittelyssä.....	81
Kuva 13. Vastuullisuuden kolme osa-aluetta strategiassa.....	82
Kuva 14. Vastuullisuus lukuohjeessa.....	84
Kuva 15. Sidosryhmätaulukko.....	88
Kuva 16. Vastuullisuus visiossa.....	91

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

Hyvin vahvana trendinä näkyy jo muualla laajalti jalansijaa saanut integroitu raportointi, jossa vuosikertomus ja vastuullisuusraportointi yhdistetään.

(Yhteiskuntavastuuraportointi 2010 -kilpailu, 2011)

Kuten yllä olevasta vuoden 2010 Yhteiskuntavastuuraportointi-kilpailun raportin lainauksesta käy ilmi, integroitu raportointi, eli yritysten vuosikertomuksen ja vastuullisuusraportin esittäminen yhdessä dokumentissa, on lisääntymässä myös Suomessa. Muualla maailmassa integroitu raportointi on ollut kasvussa jo useamman vuoden ajan. 2000-luvun alkupuolella suuret yritykset tuottivat vielä erillisiä vastuullisuusraportteja (Hockerts & Moir 2004, 86), mutta viime vuosina muutamat yritykset ovat toimineet edelläkävijöinä integroidussa raportoinnissa ja saavuttaneet sitä kautta niin omien sidosryhmiensä kuin kilpailevien yritysten mielenkiinnon (Eccles & Krzus 2010, 29). Tanskalaisyritys *Novozymesin* katsotaan vuonna 2002 olleen ensimmäinen yritys, joka julkaisi integroidun vuosikertomuksen (Eccles & Saltzman 2011, 58), ja yhdysvaltalaiset suuryritykset alkoivat yleisesti julkaista integroitua vuosikertomuksia vuosien 2008 ja 2009 aikana (Eccles & Armbruster 2011, 13). Vuonna 2011 integroitu raportointi tuli pakolliseksi pörssiyrityksille Etelä-Afrikassa, kun *Johannesburgin pörssi (Johannesburg Stock Exchange, JSE)* ohjeisti kaikkia listattuja yrityksiä julkaisemaan jatkossa integroidun vuosikertomuksen (Armbruster & Clay 2011, 28).

Yritysten raportoinnista kiinnostunut kansainvälinen yhteisö on myös reagoinut integroidun raportoinnin kasvuun. Elokuussa 2010 perustettiin kansainvälinen integroitua raportointia käsittelevä komitea, *International Integrated Reporting Council (IIRC)*, jonka tehtävänä on luoda ensimmäinen kansainvälisesti hyväksytty malli vastuullisuuden raportointiin vuosikertomuksessa (Eccles & Armbruster, 2011, 13). Komitean työ on keväällä 2012 vielä kesken, mutta vuonna 2011 IIRC julkaisi ensimmäisen version viitekehyksestään ja käynnisti

pilottiohjelman, johon valitut yritykset kokeilevat mallia seuraavalla raportointikaudellaan (IIRC:n verkkosivut 2011). Myös vuosikertomuskilpailuissa integroidut vuosikertomukset on huomioitu; kansainvälisistä vuosittaisista kilpailuista muun muassa *Corporate Register* palkitsee erikseen parhaan integroidun vuosikertomuksen (Corporate Register, 2012). Kansainvälisestä kehityksestä huolimatta *PricewaterhouseCoopers (PwC) Suomen* tekemän yritys vastuubarometrin mukaan Suomessa vastuullisuus on harvoin integroitu onnistuneesti osaksi vuosikertomusta, vaan se on suomalaisyritysten vuosikertomuksissa edelleen oma erillinen osionsa (PwC:n yritys vastuubarometri 2011).

Integroidulla raportoinnilla voi olla suuri vaikutus siihen, mitä sijoittajat yrityksestä ajattelevat (Eccles & Krzus 2010, 30), joten aidon ja onnistuneen integroinnin merkitys ei ole yrityksille vähäinen. Tämän tutkimuksen case-yrityksen *Metso Oyj:n* keväällä 2010 suorittamassa kyselytutkimuksessa osa yritystä seuraavista analyytikoista myös toivoi Metsolta integroitua vuosikertomusta (Lehtinen 2011).

1.2 Tutkimuksen esittely

1.2.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Integroidun raportoinnin määrän, merkityksen ja kiinnostuksen kasvaessa on kiinnostavaa selvittää, mitä tarkoittaa, että yhtiö ei julkaise erillistä vastuullisuusraporttia vaan integroi vastuullisuuden vuosikertomukseensa. Tähän kysymykseen pyrin tutkimuksessani vastaamaan. Erityisesti kiinnitän huomiota siihen, miten integroitu vuosikertomus ilmentää vastuullisuusstrategiaa ja heijastelee yrityksen omia vastuullisuudelle ja sen raportoinnille asetettuja tavoitteita sekä vastuullisuusraportoinnin parhaita käytäntöjä.

Tutkimuskysymykseni kuuluu seuraavasti:

Miten vastuullisuus merkityksellistetään vuosikertomuksessa?

Tutkimuskysymyksen olen jakanut seuraaviin alakysymyksiin eri menetelmin tutkittavien osa-alueiden perusteella:

Miten vuosikertomuksessa tuodaan esiin yrityksen vastuullisuutta osana strategiaa?

Onko vastuullisuus vuosikertomuksen perusteella integroitu osaksi vuosikertomusta sekä yhtiön strategiaa?

Millä tasolla yhtiön vastuullisuuden identiteetti, legitimitetti ja vastuullisen toiminnan perustelut sekä läpinäkyvyys ovat?

Pyrin vastaamaan tutkimuskysymykseen analysoimalla Metso Oyj:n vuoden 2010 vuosikertomusta. Vuosikertomuksesta selvitän, miten vastuullisuuden diskurssi välitetään lukijalle ja millaisia retorisia keinoja kertomuksessa käytetään, mukaan luettuina visualisoinnit. Lisäksi vertailen vuosikertomuksen sisältöä vastuullisuusraportoinnin ja integroidun vuosikertomuksen parhaisiin käytäntöihin sekä strategisen vastuullisuuden arviointityökaluihin.

1.2.2 Keskeiset käsitteet

Esittelen tässä aluvussa tutkimukseni kannalta keskeisimmät käsitteet. Käsitteiden määrittelyn taustoista voi lukea tarkemmin myöhemmistä luvuista.

Vuosikertomuksella (ks. luku 2) tarkoitetaan dokumenttia, joka sisältää lain määrittämän toimintakertomuksen sekä yritysten vapaaehtoisesti julkaisemaa materiaalia, joiden tehtävä on antaa oikeat ja riittävät tiedot yrityksen edellisen vuoden taloudellisesta ja muusta suoriutumisesta sekä johdon näkemyksen yrityksen tulevaisuuden näkymistä. (Ditlevsen 2012, 93; 110; Santema & Van de Rijt 2001, 101; Sweeney & Coughlan 2008, 117; Daub 2007, 75)

Vastuullisuudella (ks. luku 3) tarkoitetaan pääsääntöisesti vapaaehtoista toimintaa, joka integroi sosiaalisen ja ympäristönäkökulman osaksi yrityksen liiketoimintaa

ja taloudellista tuloksentekoa sekä sidosryhmäsuhteita. (Hockerts & Moir 2004, 85; Van Marrewijk 2003, 112)

Integroitu vuosikertomus (ks. luku 4) esittää kokonaisvaltaisesti ja integroidusti yrityksen vuosikertomukseen ja vastuullisuusraporttiin sisältyneen taloudelliseen ja muuhun suoriutumiseen liittyvän tiedon yhdessä dokumentissa. (Eccles & Saltzman 2011, 59; Krzus 2011, 271; Eccles & Armbrester 2011, 24)

Tässä tutkimuksessa integroidulla vuosikertomuksella tarkoitetaan yhtä yrityksen julkaisemaa dokumenttia. Integroidun vuosikertomuksen yläkäsitteenä pidetään tässä tutkimuksessa integroitua raportointia, jolla tarkoitetaan koko raportointitapaa ja sen käytäntöjä. Integroitu raportointi voidaan puolestaan nähdä osana integroidun viestinnän käsitettä. Integroitu viestintä kehittyi alun perin integroidusta markkinointiviestinnästä, jossa se tarkoitti pääasiassa markkinointiviestinnän eri toimenpiteiden ja osastojen integrointia yhdeksi toiminnoksi (Cornelissen & Harris 2004, 244; Cornelissen 2001, 484). Myöhemmin integroitu viestintä alkoi merkitä näkemystä viestinnästä kokonaisuutena, joka on enemmän kuin osiensa summa, tavoittaa kaikki yrityksen sidosryhmät ja vaikuttaa kaikkeen yrityksen viestintään (Cornelissen 2001, 483; 489). Nykyään nähdäänkin, että integroitu viestintä ei tarkoita vain eri viestintätoimintojen yhdistämistä yhdeksi osastoksi, vaan se on retorinen ja ideologinen keino, jonka avulla yritys voi puhua sidosryhmilleen yhdellä äänellä (Cornelissen 2001, 484; Cornelissen 2003, 220).

Kun integroitua raportointia pohditaan integroidun viestinnän käsitteen kautta, voidaan sen sanoa puhuvan yhdellä äänellä ja useimmiten yhdessä dokumentissa yrityksen lakisääteisestä taloudellisesta tiedosta ja muusta vapaaehtoisesta tiedosta kaikille yrityksen sidosryhmille.

1.3 Aineisto ja tutkimusmenetelmät

1.3.1 Tutkimuksen aineisto

Tämän tutkimuksen aineistona on Metso Oyj:n keväällä 2011 julkaisema vuoden 2010 vuosikertomus. Vuoden 2010 tapahtumista Metso julkaisi ensimmäisen yhdistetyn vuosikertomuksen ja vastuullisuusraporttinsa (Lehtinen 2011), joten se on mielenkiintoinen tutkimuskohde integroidun raportoinnin näkökulmasta. Yleisesti ottaen vuosikertomus sopii vastuullisuussisällön tutkimukseen, koska se on eniten käytetty dokumentti vastuullisuuden tutkimisessa, ilmestyy säännöllisesti ja on luotettava sekä sisältää sidosryhmille hyödyllistä tietoa (Dagiliene 2010, 199 – 200).

Tutkimuksessa käytetään myös haastattelumateriaalia. Haastattelut on tehty Metso Oyj:llä Elina Lehtisen (1.8.2011) sekä Katri Riekkisen ja Elina Lehtisen (3.11.2011) kanssa. Haastattelut eivät kuitenkaan toimi tässä tutkimuksessa varsinaisena analysoitavana aineistona (empiria 1), vaan ne ovat niin sanottu aineiston peili (empiria 2). Haastattelut tehtiin ennen tekstianalyysia ja niiden tehtävänä oli saada selville Metso Oyj:n tavoitteet vuosikertomukselle haastatteleamalla vuosikertomusprosessissa mukana olleita henkilöitä. Haastattelut toimivat siis tässä tutkimuksessa lähteenä. Koska haastattelussa on mahdollisuus kaunistella totuutta (Moisander ym. 2009, 137) ja ajan myötä ihmiset alkavat muistaa enemmän vain positiivisia asioita (Koskinen ym. 2005, 106), täydennän haastatteluista saamaani tietoa Metson vuosikertomuksessaan asettamilla tavoitteilla. Toppinen ym. (2011, 11) pitävät haastattelua hyvänä lisänä vastuullisuuteen liittyvässä kvalitatiivisessa tutkimuksessa, koska se voi muun muassa auttaa ymmärtämään vastuullisuusraportoinnin kehittämisen taustalla olevia syitä, raportointiviitekehysten käyttöä ja sitä, miten vastuullisuus on integroitu osaksi yrityksen strategiaa.

Metson omien tavoitteiden lisäksi käytän tutkimusaineiston peilinä vastuullisuusraportoinnin ja integroidun vuosikertomuksen kirjallisuuden parhaita

käytäntöjä sekä vastuullisuuden suhdetta strategiaan tutkivia analyysityökaluja. Peilaan Metson onnistumista vuosikertomuksessaan näihin aiemmasta tutkimuksesta poimittuihin käytäntöihin ja työkaluihin.

1.3.2 Aineiston rajaukset

Analysoin tässä tutkimuksessa ainoastaan Metson vuoden 2010 vuosikertomuksen kertovaa osaa sekä ainoastaan painettua vuosikertomusta. Rajaan tutkimukseni ulkopuolelle vuosikertomuksen toimintakertomus- ja tilinpäätösosan sekä vuosikertomustietoa täydentävät verkkosivut. Toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen sisältöä säännellään lailla (Ditlevsen 2012, 93; Finanssivalvonta 2011), joten niiden tutkiminen ei sovellu tämän tutkimuksen asetelmaan, jossa on tarkoitus analysoida pääsääntöisesti yritysten vapaaehtoisesti raportoiman vastuullisuuden ilmentymiä. Verkkosivuilla oleva tieto voi puolestaan olla liian laajaa, se ei useasti ole päivättyä ja yritykset voivat muuttaa sitä julkaisun jälkeen (Vormedaal & Ruud 2006, 211 – 212). Koska tässä tutkimuksessa keskitytään Metson vuoden 2010 vuosikertomuksen tutkimiseen, ei verkossa olevaa tietoa voida varmasti yhdistää juuri vuosikertomuksen julkaisuajankohtaan.

Tutkimuksen kannalta on myös hyvä huomioida, että tässä tutkimuksessa analysoidaan vastuullisuudesta raportointia, ei varsinaisia vastuullisuuteen liittyviä toimenpiteitä.

1.3.3 Tutkimusmenetelmät

Tämän tutkimuksen menetelmä on analyysityökalu, joka on luotu kolmesta eri menetelmästä. Fein (2004) menetelmällä tutkin vuosikertomuksen sisältöä ilmaisu- ja sisältötasoilla sekä näiden tasojen integraatiota. Basun ja Palazzon (2008) vastuullisuuden tutkimiseen luotua menetelmää hyödynnän Metson vuosikertomuksen vastuullisuuden tason analysointiin. Kurosen ym. (2005) tutkimuksessaan käyttämästä menetelmästä hyödynnän kriittistä diskurssianalyysia (Fairclough, 2003) ja osittain systeemis-funktionaalista

kielioppia (Halliday, 1978) tekstin ja diskurssin analyysiin. Esittelen analyysityökaluni ja sen sisältämät tutkimusmenetelmät tarkemmin luvussa viisi.

1.4 Metso Oyj yrityksenä

Tämän tutkimuksen case-yrityksenä toimii Metso Oyj (Metso). Metso määrittelee itsensä kansainväliseksi ja aidosti globaaliksi teknologia- ja palvelutoimittajaksi prosessiteollisuuden asiakkailleen kaivos-, maarakennus-, massa ja paperi-, voimantuotanto- sekä öljy- ja kaasualalla. Metson liiketoiminta on organisoitu kolmeen segmenttiin: Kaivos ja maarakennus, Automaatio sekä Massa, paperi ja voimantuotanto. Vuonna 2011 Metso-konsernin liikevaihto oli 6 646 miljoonaa euroa. Strategiseksi tavoitteekseen Metso määrittelee pitkällä aikavälillä kestävä ja kannattavan kasvun. Lyhyellä aikavälillä yritys keskittyy kilpailukyvyin ja kassavirran parantamiseen ja kannattavuuden turvaamiseen. (Metson verkkosivut 2012)

1.5 Tutkielman rakenne

Johdannon jälkeisessä toisessa luvussa käsittelen vuosikertomusta viestinnän välineenä. Määrittelen vuosikertomuksen ja sen viestintätehtävät sekä tutkin millaista tietoa vuosikertomus yleensä sisältää ja millaisessa kontekstissa se toimii. Kolmannessa luvussa määrittelen vastuullisuuden, käsittelen vastuullisuuden raportointia ja sen parhaita käytäntöjä sekä vastuullisuuden suhdetta yrityksen kokonaisstrategiaan ja suhteen arviointiin tarkoitettuja työkaluja.

Neljännessä luvussa yhdistän vuosikertomuksen ja vastuullisuusraportoinnin integroiduksi vuosikertomukseksi, jonka määrittelen ja jonka hyötyjä, haasteita ja parhaita käytäntöjä käyn luvussa läpi.

Viidennessä luvussa kokoan aiemmasta tutkimuksesta nousseiden puutteiden, tarpeiden ja vaihtoehtojen pohjalta oman kolmesta eri menetelmästä koostuvan

analyysityökaluni, jota käytän kuudennessa luvussa Metso Oyj:n vuosikertomuksen analysointiin. Vertaan kuudennessa luvussa myös Metson vuosikertomusta kirjallisuuden parhaisiin käytäntöihin ja arviointityökaluihin sekä Metson vuosikertomuksen vastuullisuuteen ja strategiaan liittyviin tavoitteisiin.

Viimeisessä seitsemännessä luvussa esittelen tutkimukseni tulokset ja päätelmät sekä suositukseni Metso Oyj:lle ja tulevan tutkimuksen aiheiksi.

2 VUOSIKERTOMUS VIESTINNÄN VÄLINEENÄ

Koska tutkimuksen analyysikohteena on Metso Oyj:n vuosikertomus, tulee tutkimuksen aluksi tutustua tukittavaan kohteeseen ja pyrkiä asettamaan se oikeaan paikkaansa viestinnän kentässä. Tässä luvussa käyn läpi vuosikertomusta: mikä vuosikertomus on, mitkä sen viestintätehtävät ovat, mitä se pitää sisällään ja millaisessa kontekstissa vuosikertomus toimii.

2.1 Vuosikertomus ja sen tehtävät

2.1.1 Vuosikertomuksen määritelmä

Aloitetaan määrittelemällä vuosikertomus. Jokaisen pörssilistatun yrityksen on julkaistava vähintään kerran vuodessa raportti taloudellisesta suorituksestaan (Eccles & Saltzman 2011, 57). Tähän lainmukaiseen velvoitteeseen yritykset vastaavat julkaisemalla hallituksen toimintakertomuksen. Toimintakertomuksen sisältöä säädellään lakisääteisesti (Ditlevsen 2012, 93) ja Suomessa Finanssivalvonta (2011) ohjeistaa toimintakertomuksen sekä siihen kuuluvan tilinpäätöksen julkaisemisesta.

Hallituksen toimintakertomus on nykyään useimmiten osa vuosikertomusta (mm. Ditlevsen 2012, 109 – 110; Sweeney & Coughlan 2008, 113; Santema & Van de Rijt 2001, 101; Finanssivalvonta, 2011). Vuosikertomus julkaistaan pääsääntöisesti yrityksen sijoittajia ja muita sidosryhmiä varten (Penrose, 2008, 158) ja se sisältää toimintakertomuksen lisäksi myös niin sanotun kertovan osan. Vuosikertomuksen kertovan osan tulee olla yhteneväinen toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen antamien tietojen kanssa, eikä se näin saa vaikuttaa yrityksestä annettavaan oikeaan ja riittävään kuvaan (Sweeney & Coughlan 2008, 117). Vaikka vuosikertomuksen kertova osuus ei ole tilintarkastajien tarkastama, luottavat lukijat silti, että se pitää sisällään oikeat tiedot yrityksen taloudellisesta tilanteesta (Penrose 2008, 158).

Vuosikertomus ei ole tarkoitettu ainoastaan taloudellisen tiedon välittämiseen. Organisaatiot ovat vuosien varrella lisänneet vuosikertomuksiin sisällytetyn tiedon määrää ja se sisältää nykyisin muutakin kuin lain vaatiman toimintakertomuksen (Sweeney & Coughlan 2008, 113). Erityisesti taloudelliseen menestykseen liittymättömän tiedon määrä on lisääntynyt viime aikoina (Padia & Yassen 2011, 27).

Koska vuosikertomus sisältää yrityksistä niin taloudellista kuin muutakin tietoa, on sitä kutsuttu yrityksen käyntikortiksi (mm. Daub 2007, 75; Ditlevsen 2012, 93), jota käytetään antamaan sekä nopea ja kattava yleiskuva että oikea ja riittävä kuva sen julkaisseesta organisaatiosta (Daub 2007, 75; Ditlevsen 2012, 110), viestimään yrityksen taloudellisesta tilanteesta ja suorituskyvystä (Ditlevsen 2012, 93) sekä kertomaan yrityksen johdon näkemykset kuluneesta vuodesta ja tulevaisuuden näkymistä (Penrose 2008, 158; Yuthas ym. 2002, 141).

Mainituista määritelmistä yhdisteltynä tässä tutkimuksessa määritellään vuosikertomus seuraavasti:

Vuosikertomus sisältää lain määrittämän toimintakertomuksen sekä yritysten vapaaehtoisesti julkaisemaa materiaalia, joiden tehtävä on antaa oikeat ja riittävät tiedot yrityksen edellisen vuoden taloudellisesta ja muusta suoritumisesta sekä johdon näkemyksen yrityksen tulevaisuuden näkymistä.

2.1.2 Tiedonvälityksen väline ja oma genrensä

Vuosikertomus siis sisältää yrityksestä taloudellista sekä muuta yrityksen kertomukseensa sisällyttämää tietoa. Tiedon välittäminen onkin vuosikertomuksen tärkein tehtävä. Yuthas ym. (2004, 143) viittaavat useaan aiempaan tutkimukseen todetessaan, että vuosikertomukset ovat tärkeä tiedonlähde sijoittajille ja koko talouselämälle. Breton (2009, 189) toteaa, että vuosikertomusta pidetään tiedon välittämiseen tarkoitettuna välineenä ja sen sisältö on myös osa yritysten tilivelvollisuutta. Erityisesti vuosikertomus on tärkeä tiedonlähde osakkeenomistajille. Yrityksistä saa nykyään tietoa useasta eri

kanavasta, mutta osakkeenomistajille suunnattua vuosikertomusta pidetään edelleen yhtenä tärkeimmistä tiedonlähteistä, koska se on ainoa dokumentti, joka yleisesti lähetetään suoraan osakkeenomistajille, se sisältää oleelliset tiedot yrityksestä ja siinä on pakollisen tiedon lisäksi myös vapaaehtoista sisältöä (Sweeney & Coughlan 2008, 116; Varghese 2011, 24). Yritysten johto on vaikuttanut vuosikertomusten kehittymiseen tiedonvälityksen välineenä lisäämällä kertomuksissa julkaistavan tiedon määrää (Varghese 2011, 24).

Vuosikertomus ei ole kuitenkaan pelkästään väline faktatiedon välittämiseen. Vuosikertomukset ovat nykyään entistä enemmän suhdetoimintaa, jolla pyritään vaikuttamaan sijoittajien näkemyksiin yrityksestä ja esitellään yrityksen omia asenteita ja uskomuksia (Yuthas ym. 2002, 142; David 2001, 127). Yritys pyritään esittelemään sijoittajille mahdollisimman houkuttelevana (Ditlevsen 2012, 93). Näin vuosikertomus on myös strategisen sijoittajaviestinnän väline (ma., 96), jonka avulla pyritään hankkimaan yritykselle pääomaa mahdollisimman alhaisilla kustannuksilla (Breton 2009, 189 – 190).

Vuosikertomuksen sisällön tehtävänä on auttaa sidosryhmiä arvioimaan yritystä. Sidosryhmien arviointimahdollisuuksien uskotaan parantavan yritysten mahdollisuuksia saada pääomaa. Arviointia helpotetaan muun muassa kertomalla yrityksen strategiasta. (Padia & Yasseen 2011, 27) Kohut ja Segars (1992, 18) totesivat jo 1990-luvun alussa, että vuosikertomuksista on tullut suosittu väline strategiasta viestimiseen ja kilpailijoista erottautumiseen. Vuosikertomuksen lukijatkaan eivät ole nykyään enää tyytyväisiä pelkkään taloudelliseen tietoon, vaan he vaativat entistä enemmän tietoa, joka mahdollistaa yrityksen tulevan menestyksen arvioinnin (Padia & Yasseen 2011, 28). Tähän tarpeeseen yritykset voivat vastata kertomalla vuosikertomuksessa strategiastaan (Flostrand & Strom 2006, 582; 591).

Vuosikertomusta pidetään tärkeänä yritysviestinnän genrenä (Yuthas ym. 2002, 141) ja se on omine käytäntöineen helposti tunnistettavissa (Breton 2009, 188). Vuosikertomuksella on erikoinen kaksoisrooli oikean ja riittävän kuvan antajana

sekä suhdetoiminnan välineenä (Ditlevsen 2012, 97). Kaksoisroolistaan johtuen vuosikertomus voi olla haastava tyylilaji, koska sillä on useampi kuin yksi tavoite (ma., 97).

2.2 Vuosikertomuksen sisältö

Bhatia (2010, 39) tiivistää vuosikertomuksen pitävän sisällään neljää erilaista sisältöä: 1) tilinpäätösisältö, joka on tilintarkastajien tarkastamaa ja perinteisesti vuosikertomuksen pääosio, 2) taloudellinen katsaus, 3) suhdetoiminnallinen sisältö, ja 4) laillinen sisältö pitkälti erilaisten vastuuvapauslausekkeiden muodossa.

2.2.1 Vuosikertomuksen sisällön muutokset

Vaikka Santeman ja Van de Rijtin (2001, 104) mukaan yksittäisen yrityksen vuosikertomus ei muutu paljoa vuodesta toiseen, on vuosikertomus kokonaisuudessaan ja sen genre kiistatta muuttunut vuosien mittaan. Esimerkiksi rakenteen muutokset ovat selvästi huomattavissa: vuosikertomusten sivumäärä on kasvanut, kertomusten vertailtavuutta on lisätty luomalla yhtenäisiä raportointikäytäntöjä ja sijoittajille kohdennetun tiedon määrä on lisääntynyt huomattavasti (Beattie ym. 2008, 194; 201; 218).

Rakenteen lisäksi on muuttunut myös sisällön luonne. Pelkkä taloudellisen toiminnan raportointi ei enää riitä, vaan kertovan osuuden määrä on lisääntynyt (Beattie ym. 2008, 189; David 2001, 205). Kertova osuus on todettu kaikista vaikuttavimmaksi osioksi koko vuosikertomuksessa (Kohut & Segars 1992, 8) ja myös vuosikertomusten tutkimus keskittyy tilinpäätösosion sijaan enemmän kertovaan osioon (Breton 2009, 188; Yuthas ym. 2002, 144). Vuosikertomuksen kertova osuus pitää sisällään muun muassa toimitusjohtajan katsauksen ja tietoa yrityksen toiminnoista (Beattie ym. 2008, 186; David 2001, 195). Kertova osuus tarjoaa yrityksestä hyödyllistä tietoa kirjoitettuna muotoon, joka herättää lukijassa tulkinnallisia ja tunteellisia reaktioita ja voi näin vaikuttaa sävynsä ja sisältönsä

kautta lukijaan (Padia & Yasseen 2011, 27; David 2001, 195; Rutherford 2005, 349 – 350).

Samalla kun kertovan osuuden määrä ja merkitys on kasvanut, on painotus vuosikertomuksen sisällössä siirtynyt enemmän muuhun kuin talouteen liittyvään tietoon (Arvidsson 2011, 277). Painotuksen muutokseen ovat johtaneet lukijoiden tarpeiden ja lainsäädännön muutokset. Muutospaineiden edessä yritysten johto on ymmärtänyt, että heidän täytyy selventää yrityksen toimintaa arvonluontiprosessissa ja erityisesti yrityksen strategiaa. (ma., 277)

Myös vastuullisuuteen liittyvän sisällön määrä vuosikertomuksissa on lisääntynyt. Yritysten täytyy nykyään perustella toimintansa kriittiselle yleisölle ja sidosryhmät ovat alkaneet vaatia raportointia erityisesti sosiaalisista ja ympäristöasioista (Daub 2007, 75). Aiemman tutkimuksen perusteella yritykset ovat myös vastanneet näihin vaatimuksiin. Buniamin (2010, 117) viittaa Grayn ym. tutkimukseen, jonka mukaan yritykset käyttävät vuosikertomusta pääasiallisena viestintäkanavana ympäristötiedon jakamiseen. Daub (2007, 76) puolestaan toteaa vuosikertomusten sisältäneen enemmän eettisiin, sosiaalsiin ja ympäristöasioihin liittyvää tietoa jo 1990-luvun puolesta välistä lähtien. Arvidssonin (2011, 277) tutkimus taas paljasti vastuullisuuteen ja henkilökuntaan liittyvän tiedon korvanneen vuosikertomuksissa erityisesti yritysten tutkimukseen ja tuotekehitykseen liittyvän tiedon. Vastuullisuussisällön lisääntymisten taustalta voi löytää ainakin yritysskandaalien ja niistä käydyn keskustelun vaikutuksen (ma., 294).

Rakenteen ja tekstisisällön muutoksen lisäksi myös vuosikertomusten ulkoasu on muuttunut. Viimeisten vuosikymmenten aikana vuosikertomukset ovat muuttuneet tylsistä taloudellisista dokumenteista värikkäiksi lähes markkinointiviestintään viittaaviksi viestintävälineiksi (Beattie ym. 2008, 181), joiden kertova osuus sisältää paljon valokuvia ja graafisia elementtejä (David 2001, 195). Kuvien tavoitteena on ilmentää yrityksen henkeä ja visioita luoden näin positiivista vaikutelmaa (ma., 219).

2.2.2 Vapaaehtoisen sisällön korostuminen

Vuosikertomusten kertovan osuuden, muun kuin taloudellisen tiedon, vastuullisuussisällön ja kuvien lisääntymisen voi tiivistää siten, että vuosikertomuksissa on lisääntynyt ylipäänsä kaikki lainsäädännön ulkopuolella oleva vapaaehtoinen sisältö. Itse asiassa nykyään suurin osa vuosikertomusten sisällöstä ei ole lain tai säädösten vaatimaa (Padia & Yasseen 2011, 27). Vapaaehtoisen sisällön lisääntymiselle voi löytää useita syitä. Vanstraelen ym. (2003, 249) uskovat lisääntyneen tiedon laskevan pääoman hintaa ja parantavan tiedonkulkua. Dawkins ja Fraas (2008, 4) näkevät vapaaehtoisen tiedon lisääntymisen johtuvan yritysten tarpeesta ylläpitää toimintansa legitimitteettiä sekä kulttuurisista ja strategisista syistä. Johtuu vapaaehtoisen sisällön lisääntyminen mistä tahansa, sekä tutkijat että yritysmaailman edustajat ovat yksimielisiä siitä, että taloudellinen tieto ei riitä yritysten arvon kuvaamiseen ja vapaaehtoinen sisältö paikkaa tätä vajetta (Arvidsson 2011, 277 – 278).

Kertovan ja vapaaehtoisen sisällön lisääntyminen tarkoittaa sitä, että yritykset käyttävät vuosikertomusta nykyään yrityksen identiteetin rakentamiseen (Beattie ym. 2008, 185). Myös vuosikertomuksen muuttuminen värikkäitä kuvia ja grafiikkaa sisältäväksi dokumentiksi kertoo siitä, että yritykset haluavat vuosikertomuksensa avulla näyttäytyä parhaassa mahdollisessa valossa (Crawford Camiciottoli 2010, 345). Nämä havainnot vahvistavat sen, että vuosikertomus on muuttunut pelkästä talouteen painottuvasta dokumentista yrityksiiä mainostavaksi suhdetoiminnan välineeksi (Bhatia 2010, 39; Beattie ym. 2008, 181).

2.3. Vuosikertomuksen kontekstit

Jotta vuosikertomusta voi analysoida, on tärkeää ymmärtää sen määritelmän, tehtävien ja sisällön lisäksi myös millaisessa kontekstissa vuosikertomusta luetaan ja tulkitaan, ja miten konteksti vaikuttaa vuosikertomuksen ja sen sisällön

suunnitteluun. Tässä alaluvussa esittelen vuosikertomuksen institutionaalisen kontekstin ja tilannekontekstin (Fairclough, 1997).

Tekstintutkimuksessa konteksti nähdään kaksisuuntaisena ilmiönä, jossa kielenulkoinen sosiaalinen konteksti vaikuttaa kielen käyttöön, ja kielen käyttö puolestaan muovaa ja luo uutta todellisuutta (Heikkinen ym. 2000, 119). Faircloughin (1997, ks. ma., 119) mukaan viestintätilannetta voidaan analysoida eri abstraktiotasoilla ja analyysiin voi sisältyä välitön tilannekonteksti tai tilannetta ympäröivien institutionaalisten käytäntöjen konteksti. Tässä tutkimuksessa vuosikertomusta ympäröivään institutionaaliseen kontekstiin kuuluvat pörssiyrityksen raportointia säätelevät normit ja asetukset sekä vuosikertomus osana sijoittajaviestinnän kenttää. Välittömään tilannekontekstiin puolestaan kuuluvat vuosikertomuksen yleisöt tekstin tulkitsijana.

2.3.1 Institutionaalinen konteksti

Pörssiyrityksen raportointia säätelevistä normeista ja asetuksista merkittävintä, eli pörssiyrityksen tiedonantovelvollisuutta ja sen täyttymistä, valvoo Suomessa *Finanssivalvonta*. Arvopaperimarkkinalaissa määritelty pörssiyrityksen tiedonantovelvollisuus jakautuu säännölliseen ja jatkuvaan tiedonantovelvollisuuteen. Säännöllinen tiedonantovelvollisuus pitää sisällään kolme osavuosikatsausta ja tilinpäätöstiedotteen sekä toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen. Kaikki muu sijoittajille olennainen informaatio puolestaan muodostaa yhtiön jatkuvan tiedonantovelvollisuuden. (Virtanen 2010, 34 – 37) Koska toimintakertomus ja tilinpäätös ovat usein osa vuosikertomusta (Finanssivalvonta, 2011), koskee vuosikertomusta erityisesti säännöllinen tiedonantovelvollisuus.

Arvopaperimarkkinalakiin 2000-luvulla implementoiduista direktiiveistä vuosikertomusraportointiin vaikuttavat tilinpäätösdirektiivi ja *IFRS-normisto* (Virtanen 2010, 48). Tilinpäätösdirektiivin myötä pörssiyritysten tulee julkistaa vuosikertomuksen yhteydessä *Corporate Governance Statement*, eli yrityksen

hallintoa koskeva selostus (ma., 158). IFRS-normisto puolestaan vaatii yritysten tilinpäätöksen sisältävän taseen, tuloslaskelman, laskelman oman pääoman muutoksista, rahavirtalaskelman sekä liitetiedot (ma., 49). Yritysten tulee ottaa vuosikertomusta ja sen sisältöä suunnitellessaan huomioon Arvopaperimarkkinalaki sekä Finanssivalvonnan ohjeistukset.

Normien ja asetusten lisäksi vuosikertomuksen institutionaalisenä kontekstina toimii sijoittajaviestintä. *National Investor Relations Institute* (2012) määrittelee sijoittajaviestinnän seuraavasti: sijoittajaviestintä on strateginen johdon tehtävä, joka integroi talouden, viestinnän, markkinoinnin ja pörssisääntelyn noudattamisen mahdollistaakseen tehokkaimman kaksipuolisen viestinnän yrityksen, talouselämän ja muiden tahojen välillä, ja näin hyödyntää yritystä mahdollistaen sen reilun arvottamisen. Dolphin (2004, 25 – 26) päätyy aiempien määritelmien pohjalta näkemään sijoittajaviestinnän nimenomaan markkinointiviestintänä. Hänen mukaansa sijoittajaviestintä on jatkuvaa, suunnitelmallista ja tarkoituksellista markkinointitoimintaa, joka luo, ylläpitää ja parantaa pitkän ja lyhyen tähtäimen suhteita yrityksen ja sen nykyisten ja potentiaalisten sijoittajien sekä muiden sidosryhmien välillä (ma., 25 – 26). Ditlevsen (2012, 97) toteaa sijoittajaviestinnän toiminnon hoitavan yrityksissä sen ja rahoitusmarkkinoiden välistä yhteydenpitoa.

Hockertsin ja Moirin (2004, 87) mukaan sijoittajaviestintä nähtiin aluksi yksinkertaisesti yrityksen toiminnan ja taloudellisen tuloksen raportoimisena, mutta se kehittyi ensin yritysten taloudellisen toiminnan ja tuloksen tarkemmaksi raportoinniksi ja siitä aktiivisemmaksi markkinointitoiminnaksi, jolla pyritään vaikuttamaan sijoittajien näkemyksiin yrityksestä. Mainittu kehitys sopii hyvin yhteen aiemmin tässä luvussa käsitellyn vuosikertomuksen sisällön muutoksen kanssa. Sijoittajaviestintä nähdään yrityksissä tähän tutkimukseen soveltuen myös strategisena työkaluna, koska yritykset ymmärtävät pääomaa tarjoavat sijoittajat tärkeänä sidosryhmänä ja haluavat voittaa heidät puolelleen (Dolphin 2004, 26 – 27). Sijoittajaviestinnän käytännöt tulee ottaa huomioon vuosikertomuksen ja sen

sisällön suunnittelussa, sillä sijoittajaviestintä on tärkeä osa koko yrityksen strategiaa (ma., 25).

2.3.2 Tilannekonteksti

Vuosikertomuksen välittömän tilannekontekstin muodostavat ne yleisöt, jotka vuosikertomusta lukevat. Davidin (2001, 204) mukaan vuosikertomuksen pääasiallisen yleisön muodostavat osakkeenomistajat, joihin kuuluvat niin uudet sijoittajat, joilla voi olla vain vähän ymmärrystä taloudellisesta tiedosta ja vähän aikaa tutustua raportteihin, kuin myös perinteiset sijoittajat, joilla on vahva taloudellinen tausta ja jotka haluavat tutustua raportteihin perinpohjaisesti. Vuosikertomuksen tulee pystyä palvelemaan molempia näistä yleisöistä.

Vuosikertomuksen yleisö on laajentunut osakkeenomistajista ja sijoittajista käsittämään entistä laajemman ja heterogeenisemmän ryhmän. Tämä sekundäärinen yleisö koostuu muun muassa välittäjistä, analyytikoista, yrityksen työntekijöistä, valtion virastoista, opiskelijoista ja laajemmin katsottuna koko yhteiskunnasta. (Ditlevsen 2012, 97; David 2001, 204 – 205) Yrityksillä on lainmukainen ja eettinen velvollisuus puhutella kaikkia sidosryhmiään (Yuthas ym. 2002, 142), joten vuosikertomuksen ja sen sisällön suunnitteluvaiheessa tulee mielestäni ottaa huomioon myös sekundääriset yleisöt.

Eri yleisöjen lisäksi yritysten tulee mielestäni huomioida myös näiden yleisöjen eri syyt vuosikertomuksen lukemiselle. Vaikka vuosikertomuksen käyttötarkoitukset voivat vaihdella suuresti eri käyttäjäryhmien välillä, suurin osa käyttäjistä kuitenkin lukee vuosikertomuksia saadakseen tietoa omiin käyttötarkoituksiinsa, joita voivat olla muun muassa sijoitus- ja lainauspäättösten tekeminen, hallinnolliset tehtävät tai tutkimus (De Zoysa & Rudkin 2010, 192). Koska vuosikertomuksen tilinpäätösosio on tilintarkastettu, myös vuosikertomuksen tekstejä voidaan pitää luotettavimpina ja arvokkaampina kuin muuta yhtiön viestintää (Yuthas ym. 2002, 142). Kun lukijat lisäksi luottavat vuosikertomusten tekstien sisältävän oikeat tiedot yrityksen taloudellisesta

tilanteesta (Penrose 2008, 158), tulee yritysten muistaa vuosikertomustekstien sisältämän tiedon oikeellisuuden vaatimukset niiden mahdollisesta promotionaalisesta luonteesta huolimatta.

3 VASTUULLISUUDEN RAPORTOINTI JA VASTUULLISUUDEN SUHDE STRATEGIAAN

Tässä luvussa käsittelen vastuullisuutta ja erityisesti tämän tutkimuksen kannalta mielenkiintoisia vastuullisuuden raportointia ja vastuullisuutta strategisena työkaluna sekä sen suhdetta yrityksen kokonaisstrategiaan. Aluksi määrittelen vastuullisuuden tämän tutkimuksen tarkoituksia varten.

3.1 Vastuullisuuden määritelmä

Periaatteessa käsite vastuullisuudesta liiketoiminnassa on ollut olemassa yli 80 vuotta, sillä ensimmäinen maininta yrityksen velvoitteista yhteiskunnalle löytyy jo vuoden 1926 Clarkin kirjoituksista (Freeman & Hasnaoui 2011, 419 – 420). Kuitenkin vastuullisuus alkoi nousta mielenkiinnon kohteeksi vasta 1950-luvulla (ma., 420; 422) ja 1970-luvulla *Rooman Klubin* julkaiseman *Kasvun rajat* -teoksen sanotaan synnyttäneen varsinaisen vastuullisuusliikkeen (Bañon Gomis ym. 2011, 173). Yritysvastuusta raportoivien *Fortune 500* -yritysten määrä lähes kaksinkertaistui vuosien 1977 ja 1990 välillä (Moura-Leite & Padgett 2011, 534). Vuonna 1987 vastuullisuus nousi valtavirtaan *Bruntlandin komission* julkaiseman raportin myötä (Hannon & Callaghan 2010, 877; Johnston ym. 2007, 60).

1990-luvulta lähtien vastuullisuudesta on oikeastaan tullut maailmanlaajuisesti hyväksyttyä ja kaikkien yhteiskunnan toimijoiden edistämää (Moura-Leite & Padgett 2011, 533). Syynä siihen voidaan pitää muun muassa ilmaston lämpenemisen aiheuttamaa uhkaa (Bañon Gomis ym. 2011, 173). Samalla kun koko yhteiskunta on kiinnostunut vastuullisuudesta enemmän, on se noussut myös akateemisen tutkimuksen keskiöön (Freeman & Hasnaoui 2011, 420).

Suhtautuminen vastuullisuuteen on muuttunut vuosikymmenten myötä ja myös sen määritelmä on elänyt. Alun perin 1950-luvulla vastuullisuus nähtiin vain yhteiskuntaa hyödyttävien hyvien tekojen tekemisenä. 1960-luvulla puolestaan korostettiin ihmisten ja ideoiden merkitystä ja käytiin kovaa kamppailua vastuullisuuden määritelmästä. 1970-luvulla vastuullisuusaatteen syntymisen

myötä vastuullisuuden painopiste siirtyi yritysten johtamiseen ja seuraavalla vuosikymmenellä keskityttiin enemmän sidosryhmiin. Kun vastuullisuudesta oli 1990-luvulla tullut lähes maailmanlaajuisesti hyväksyttyä, kohosi se 2000-luvulla yhteiskunnassa ja yrityksissä strategisesti tärkeiden teemojen joukkoon. (Moura-Leite & Padgett 2011, 528; Freeman & Hasnaoui 2011, 421)

Vastuullisuudella arvioidaan olevan nykyään jopa 300 erilaista määritelmää. Määritelmät voivat vaihdella myös maittain, sillä termin ymmärtäminen riippuu kielen semiotiikasta. (Freeman & Hasnaoui 2011, 439) Voi siis hyvin sanoa, että vastuullisuuden määritelmästä on olemassa epävarmuutta (Dahlsrud 2006, 1).

Lukuisista määritelmistään johtuen vastuullisuuden merkitys voi vaihdella jopa henkilöittäin, jolloin sen uskottavuus konseptina on koetuksella ja myös soveltaminen käytäntöön vaikeutuu (Johnston ym. 2007, 60). Selkeän määritelmän puuttumisen johdosta yritysten on vaikea muuttaa vastuullisuutta konkreettisiksi teoiksi tai toteutetut teot voivat olla tehottomia (Hannon & Callaghan 2010, 877). Myös akateemiselle maailmalle määritelmän puuttuminen on ongelmallista: heikosti määritellyn ilmiön tutkiminen on hankalaa (Van Marrewijk 2003, 96).

Vaikka yhtenäinen määritelmä vastuullisuudelle vielä puuttuu, ovat tutkijat yksimielisiä siitä, että vastuullisuus pitää sisällään useamman näkökulman yrityksen toimintaan. Vastuullisuudesta tulee useimmiten mieleen ympäristövastuu (Badiru 2010, 32), mutta siihen kuuluvat myös taloudellinen ja sosiaalinen näkökulma (Freeman & Hasnaoui 2011, 436; Goodland 1995, 2). Ympäristö-, sosiaalinen ja taloudellinen näkökulma ovat vastuullisuuden kolme peruspilaria (mm. Goodland 1995, 4; Hutchins & Sutherland 2008, 1688; Bañon Gomis ym. 2011, 176) ja niiden yhdistelmä tunnetaan kirjallisuudessa nimellä *Triple Bottom Line* (mm. Freeman & Hasnaoui 2011, 434; Seghezzeo 2009, 539). Näkökulma kolmesta vastuullisuuden peruspilarista toimii myös tässä tutkimuksessa vastuullisuuden määritelmän pohjana.

Kaikista mainituista määrittelyn ongelmista huolimatta aiemmassa tutkimuksessa on esitetty erilaisia määritelmiä vastuullisuudelle. Esittelen tässä muutamia, joiden pohjalta kokoan määritelmän tätä tutkimusta varten. Leen ja Carrollin (2011, 116 – 117) mukaan eräs eniten käytetyistä määritelmistä näkee vastuullisuuden kattavan yrityksen taloudelliset, lailliset, eettiset ja filantrooppiset vastuut. Yrityksen vastuisiin perustuva määritelmä on kuitenkin liian suppea kolmeen vastuullisuuden peruspilariin verrattuna, joten määritelmän tulee olla laajempi ja integroida vastuullisuus koko organisaatioon (Hannon & Callaghan 2010, 884). Hutchins ja Sutherland (2008, 1688) näkevät vastuullisuuden määritelmään kuuluvan ympäristönäkökulmasta kestäväen kehityksen mahdollistamisen ja Wan-Jan (2006, 183) puolestaan ottaa vastuullisuuden määrittelyssä huomioon sidosryhmien näkökulman.

Tässä aluvussa huomioitujen määritelmien ja määrittelyn kehittymisen pohjalta päädyn kahteen määritelmään, joiden yhdistelmää käytän vastuullisuuden määritelmänä tässä tutkimuksessa. Hockerts & Moir (2004, 85) määrittelevät vastuullisuuden seuraavasti: ”– – konsepti, jonka avulla yritykset integroivat vapaaehtoisesti sosiaaliset ja ympäristöasiansa osaksi liiketoimintaa ja vuorovaikutusta sidosryhmien kanssa.” Van Marrewijk (2003, 112) puolestaan määrittelee vastuullisuuden seuraavasti: ”– – yrityksen vapaaehtoisia toimia, jotka esittävät sosiaalisten ja ympäristöasioiden kuulumisen liiketoimintaan ja toimintaan sidosryhmien kanssa.”

Edellisten määritelmien pohjalta tässä tutkimuksessa käytetään vastuullisuudesta seuraavaa määritelmää:

Vastuullisuus on pääsääntöisesti vapaaehtoista toimintaa, joka integroi sosiaalisen ja ympäristönäkökulman osaksi yrityksen liiketoimintaa ja taloudellista tuloksentekeä sekä sidosryhmäsuhteita.

3.2 Vastuullisuuden raportointi

Vastuullisuus alkoi nosta päätään yritysmaailmassa 1970-luvulla ja samaan aikaan alkoi Pohjois-Amerikassa syntyä myös vastuullisuudesta raportointi. 1980-luvulla sidosryhmät alkoivat painostaa ympäristöherkillä aloilla toimivia yrityksiä raportoimaan teoistaan maineensa säilyttämiseksi. Yritykset reagoivat pääasiallisesti raportoimalla toimintansa ympäristövaikutuksista. Vielä nykypäivänäkin yritysten muu kuin talouteen liittyvä raportointi painottuu ympäristöasioihin. (Cerin 2002, 48)

Sidosryhmien harjoittama painostus auttoi yrityksiä ymmärtämään, että vastuullisuus ei ole merkityksetön seikka, jota voi harjoittaa lahjoituksilla ympäristöjärjestöille tai suppeilla raporteilla, vaan vastuullisuudella on merkitystä kannattavuuteen sekä sijoittajien päätöksiin (Dolphin, 2004, 27; Hirsto 2007, 9). Vastuullisuusraportointiin liittyvät osiot ovatkin lisääntyneet vuosikertomuksissa (Beattie ym. 2008, 201) ja suuret yritykset tuottavat vastuullisuusnäkökulmaa korostavia erillisiä raporteja (Hockerts & Moir 2004, 86). Molemmissa raportointivaihtoehdoissa yritykset suhtautuvat vastuullisuuteen kolmen peruspilarin, eli ympäristö-, sosiaalisen ja taloudellisen näkökulman, kautta (Pennington & More 2010, 25).

Burrit ja Schaltegger (2010, 832) toteavat aiemman tutkimuksen osoittaneen, että yritykset voivat lähestyä vastuullisuuden raportointia kahdella eri tavalla: sisältä ulospäin tai ulkoa sisäänpäin. Sisältä ulospäin -lähestymistapa tarkoittaa sitä, että yritys painottaa raportoinnissaan yrityksen omaa strategiaa ja omaa näkemystään vastuullisuudesta. Ulkoa sisäänpäin -näkökulma puolestaan painottaa ulkopuolisten sidosryhmien tarpeita ja niiden näkemystä vastuullisuudesta. (ma., 832) Raportoinnin ei tarvitse kuitenkaan ottaa ainoastaan toista näkökulmaa, vaan molemmat voi yhdistää kokonaisvaltaisemmaksi näkökulmaksi vastuullisuuteen (ma., 842).

Voi siis sanoa, että myös vastuullisuuden raportoinnin perustana on nykyään vastuullisuuden niin sanottu Triple Bottom Line -ajattelu ja sitä myötä

kokonaisvaltaisempi näkökulma vastuullisuuteen (Cerin 2002, 51; Davidson 2011, 353; Hockerts & Moir 2004, 89).

Vastuullisuusraportoinnissa on huomionarvoista se, että taloudelliseen raportointiin verrattuna se on pitkälti vapaaehtoista (Dawkins & Ngunjiri 2011, 286 – 287), joten myös sen tehtävät eroavat taloudellisesta raportoinnista. Vastuullisuusraportoinnilla yritykset voivat muun muassa tiedottaa sidosryhmilleen vastuullisen toiminnan suunnitelmistaan, yrittää vaikuttaa sidosryhmien näkemyksiin ja odotuksiin sekä vastata heidän tarpeisiinsa, ohjata huomiota positiivisiin asioihin ja tulevaisuudennäkymiin, heijastella yrityksen arvoja, oikeuttaa toimintaansa sekä tietenkin arvioida nykyisen toimintansa taloudellisia, sosiaalisia ja ympäristövaikutuksia (Dawkins & Ngunjiri 2011, 288; Hogan & Lodhia 2011, 267; Lozano & Huisingh 2011, 100; Cerin 2002, 52).

3.2.1 Vastuullisuusraportoinnin muutokset 2000-luvun alussa

Bowers (2010, 250) toteaa vastuullisuusraportoinnin olevan historiallisessa käännekohtassa. Ensinnäkin vastuullisuusraportoinnin määrä on kasvussa. Erityisesti riskialttiilla aloilla raportointi lisääntyy (Elliott & Elliott 2011, 848). Koska vastuullisuusraportointi on kuitenkin useimpien yritysten agendalla (Bowers 2010, 249; Beattie ym. 2008, 201), ei sitä kannata nähdä ainoastaan tiettyjen toimialojen käytäntönä.

Samalla kun vastuullisuusraportointi on lisääntynyt, on sen näkökulma muuttunut. Sosiaalisia ja ympäristöasioita ei enää korosteta erillisinä muusta yrityksen toiminnasta, vaan niiden vaikutukset raportoidaan liittyen yrityksen talouteen ja suorituskyykyyn (Bowers 2010, 258). Tätä näkökulmaa voidaan raportoida kahdella eri tavalla. Monet yritykset ympäri maailmaa raportoivat vastuullisuudesta erillisissä raporteissa ja erillinen raportointi nähdään suosittuna vaihtoehtona (Aras & Crowther 2008, 283; Cerin 2002, 48). Monet kuitenkin uskovat, että erillinen raportointi on ohimenevä trendi (Cerin 2002, 48) ja

perinteisen vuosikertomuksen sekä vastuullisuusraportin yhdistävä integroitu raportointi on tulevaisuudessa suosituin raportointitapa (Bouten ym. 2011, 187).

Vuosikertomuksen ja vastuullisuusraportoinnin yhdistävässä näkökulmassa ongelmaksi on muodostunut, että taloudellisen raportoinnin tapaan vastuullisuusraportoinnille ei ole ollut olemassa standardeja ja mittareita (Hubbard 2011, 824), joten yhdistetyn raportin eri osat eivät ole helposti vertailtavissa keskenään. Vastuullisuusraportoinnin mittareiden kehittäminen onkin ollut tavoitteena viime vuosina (Aras & Crowther 2009, 283), jotta sijoittajat pystyisivät jatkossa arvioimaan helpommin myös yritysten vastuullisuuteen liittyviä toimia (Elliot & Elliot 2011, 847) ja yritykset ymmärtäisivät paremmin vastuullisuuden hyödyt omassa toiminnassaan (Bowers, 2010, 259; Cerin, 2002, 47).

Yhdistettyyn vuosikertomus- ja vastuullisuusraportointiin syvennyn tarkemmin seuraavassa integroitua vuosikertomusta käsittelevässä luvussa.

3.2.2 Vastuullisuusraportoinnin heikkouksia

Vastuullisuusraportointia kohtaan on esitetty akateemisessa tutkimuksessa paljon kritiikkiä. Boutenin ym. (2011, 189) katsaus aiempaan tutkimukseen osoittaa, että nykyisen vastuullisuusraportoinnin ei uskota antavan sidosryhmille oikeaa ja riittävää kuvaa yrityksen vastuullisuustoimista, koska vastuullisuustieto on pitkälti kertovassa muodossa kvantitatiivisen tiedon sijaan. Lisäksi mahdollinen kvantitatiivinen tieto on usein mittaamisen standardien puutteesta sekä mittareissa käytetyistä vaihtelevista aikamääreistä ja mittayksiköistä johtuen hankalasti vertailtavissa yrityksen sisällä ja yritysten välillä (Hubbard 2011, 844; Pennington & More 2010, 29).

Vertailukelpoisten mittareiden puuttuminen johtaa siihen, että raportin sisältämää tietoa ei voi täysin vertailla yrityksen strategiaan ja muuhun suoriutumiseen (Hubbard 2011, 844). Vastuullisuusraportit eivät myöskään pysty todistamaan,

miten ympäristö- ja sosiaaliset asiat liittyvät yrityksen liiketoiminnan tuloksen parantamiseen (Bowers 2010, 250). On vaarana, että vastuullisuusraportit ainoastaan kertovat ”mukavaa tarinaa” yrityksen vastuullisuusponnistuksista ilman suurempaa liittymäkohtaa yrityksen toimintaan kokonaisuutena (Hubbard 2011, 826; Bowers 2010, 249 – 250; Dawkins & Ngunjiri 2011, 301).

Vertailtavien lukujen puuttuminen liittyy myös toiseen ongelmaan: vastuullisuusraportoinnin tieto on harvoin ulkopuolisten varmentamaa. Varmentamisen puutteellisuus vaikuttaa suoraan raportin uskottavuuteen (Hubbard 2011, 826). Vastuullisuusraporttien sisällön ollessa vapaaehtoista sekä hankalasti vertailtavissa ja arvioitavissa, on yrityksillä houkutus ja mahdollisuus harjoittaa niin sanottua viherpesua, eli julkaista vastuullisuusraportissaan ainoastaan tietoa, joka esittää sen mahdollisimman positiivisessa valossa (Pennington & More 2010, 28 – 29; Hubbard 2011, 826). Yritysjohdolla on myös liian suuret vaikutusmahdollisuudet vapaaehtoiseen ja varmentamattomaan tietoon, jolloin se voi muokata vastuullisuusraportin sisältöä haluamaansa suuntaan (Pennington & More 2010, 30; Bouten ym. 2011, 189).

Vastuullisuusraportointia on kritisoitu myös siitä, että vastuullisuudella ei ole aitoa vaikutusta yrityksen tulokseen (Cerin 2002, 53), raportin sisältö keskittyy liiaksi hyödyttämään yritystä ympäröivän yhteiskunnan sijaan (Aras & Crowther 2009, 283) tai vastuullisuusraportoinnin käytännöt eivät ole vielä levinneet tarpeeksi laajalle ollakseen uskottavia (Lozano & Huisinigh 2011, 100).

3.2.3 Hyvän vastuullisuusraportoinnin vaatimukset

Millaista vastuullisuusraportin tulisi sitten olla, jotta se välttäisi mahdollisimman hyvin esitetyn kritiikin? Tässä alaluvussa pohdin sitä, millaista aiemman tutkimuksen perusteella on laadukas vastuullisuusraportointi. Erityisesti tutkin sitä, mitä onnistunut vastuullisuusraportointi vaatii yrityksiltä. Tätä tietoa käytän analyysiosiossa tutkimusaineiston ja aineiston peilinä toimivan kirjallisuuden parhaiden käytäntöjen vertailussa.

Craib (2008, ks. Hubbard 2011, 827) kokosi maailmanlaajuisen ryhmän parhaita vastuullisuusraportoinnin asiantuntijoita keskustelemaan hyvistä raportoinnin käytännöistä. Ryhmän tulos oli, että hyvän raportoinnin avaimet ovat selkeä vastuullisuusstrategia, johtamisjärjestelmien linjaus, laadukas viestintä, selkeät tavoitteet ja tuloksen mittaaminen sekä vaikeiden asioiden käsittely (ma., 827). Bouten ym. (2011, 187) puolestaan totesivat, että kokonaisvaltainen raportointi vaatii vision ja tavoitteiden esittämisen, johdon näkökulman sekä mittarit suoriutumiseksi. Boutenin ym. (2011) kokonaisvaltaisen raportoinnin vaatimuksista vision ja tavoitteiden esittäminen sopivat hyvin yhteen vastuullisuusstrategian kanssa ja johdon näkökulma johtamisjärjestelmän kanssa.

Hubbard (2011, 827; 844 – 845) esittää hyvän vastuullisuusraportoinnin avaimiksi strategisesti tärkeän tiedon esittämistä, johdon sitoutumista, suorituksen mittareita ja ulkopuolista varmennusta. Bouten ym. (2011, 187 – 189) kaipaavat lisäksi vastuullisuusraportoinnissa yrityksen kokonaisvaltaisen vastuullisuusnäkömyksen esittämistä arvojen ja mitattavien tavoitteiden muodossa. Nielsen ja Thomsen (2007, 39) näkevät vastuullisuudesta raportoinnin strategisena työkaluna, jonka tehtävänä on esittää kokonaisnäkemys yrityksestä.

Oheiseen luetelmaan olen listannut, yhdistellyt ja koonnut yhteen tässä alaluvussa esitetyt hyvän vastuullisuusraportoinnin vaatimukset.

Hyvän vastuullisuusraportoinnin vaatimukset:

- Yhdistäminen visioon ja strategiaan
- Johdon sitoumus
- Suorituksen tavoitteet ja mittarit
- Vaikeiden asioiden käsittely
- Ulkopuolinen varmennus.

Analyysiluvussa vertailen Metso Oyj:n vuosikertomusta oheisen luetelman sisältöön. Sisällytin luetelmaan mukaan kaikki mainitut vaatimukset pois lukien laadukkaan viestinnän, joka on mielestäni liian laaja käsite, sillä tämä tutkimus

kokonaisuudessaan keskittyy yrityksen harjoittaman viestinnän, tässä tapauksessa vuosikertomuksen, tutkimiseen.

3.3 Vastuullisuus strategiassa

Tässä tutkimuksessa tutkitaan vastuullisuuden suhdetta strategiaan (ks. Johdanto), joten seuraavaksi käsittelemme vastuullisuutta osana yrityksen strategiaa, vastuullisuuden strategisia tasoja, erilaisia vastuullisuusstrategioita ja niiden luomista sekä onnistunutta vastuullisuusstrategiaa. Kokoan vastuullisuusstrategian arviointityökaluista vertailukohdan Metso Oyj:n vuosikertomukselle.

Ennen kuin lähdän käsittelemään vastuullisuutta strategiassa, on hyvä pohtia hieman itse strategian käsitettä. Porter (1996, ks. Enroth 2007, 106) määrittelee strategian ainutlaatuisen ja arvokkaan aseman luomiseksi eri toimintojen avulla. Enroth itse (2007, 106) puolestaan määrittelee strategian koostuvaksi sekä visioon kootuista pitkän aikavälin tavoitteista että niiden saavuttamiseen suunnatuista konkreettisista toimenpiteistä. Galbreathin (2009, 110) aiempaan tutkimukseen pohjautuva määritelmä strategiasta käsittää yrityksen missionsa saavuttamiseen vaikuttavien asioiden ymmärtämisen ja käsittelemisen siten, että yrityksen tuotteita tai palveluita voidaan tuottaa sen markkinoiden tarpeita varten tehokkaasti resursoiden, jotta yritys voi rakentaa ja ylläpitää kilpailukykyään. Aiemmassa omassa tutkimuksessaan Galbreath (2006, 275) on todennut olevan olemassa koko yrityksen sekä sen tiettyjen toimintojen tasolla toimivaa strategiaa.

Tämän tutkimuksen kiinnostuksen kohteena on koko yrityksen tasolla toimiva strategia, sillä vastuullisuus on koko yrityksen asia. Lisäksi strategia nähdään tässä tutkimuksessa arvoa luovaksi ja pitkällä aikavälillä toimivaksi.

3.3.1 Vastuullisuuden rooli strategiassa

Kirjallisuudessa strategisesta vastuullisuudesta tai vastuullisuuden ja strategian yhteydestä puhuivat ensimmäisinä 2000-luvun alussa Baron (2001) sekä

McWilliams ja Siegel (2001) (ks. McWilliams & Siegel 2011, 1481; Orlitzky ym. 2011, 10). Mainittujen tutkimusten jälkeen useat tutkijat ovat kehitelleet vastuullisen strategian muotoilua kilpailukyvyn välineenä (McWilliams & Siegel 2011, 1482). Samalla myös liike-elämässä on alkanut nousta vaatimuksia vastuullisuuden ja strategian yhdistämisestä. Perinteinen näkemys vastuullisuudesta liiketoiminnassa nähdään rajallisena ja liian irrallisena strategiasta (Galbreath 2009, 110; Porter & Kramer 2006, 2). Yritykset ovatkin lisänneet strategista lähestymistään vastuullisuuteen (Husted & Allen 2006, 839).

Yritykset ovat myös huomanneet, että strateginen näkökulma vastuullisuuteen on niille välttämätön. Vastuullisuusstrategia mahdollistaa yrityksen kannattavuuden pitkällä aikavälillä sekä vastaa asiakkaiden vaatimuksiin vastuullisesta toiminnasta (Eweje 2011, 126; Lamberti & Lettieri 2009, 153). Lisäksi koko yhteiskunta hyötyy yritysten strategian ja vastuullisuuden tiiviimmästä yhteydestä (Porter & Kramer 2006, 7).

Mainittu kehitys on johtanut siihen, että yritysstrategia ei ole enää sidottu pelkästään voiton maksimointiin, vaan se ottaa paremmin huomioon myös toimintaympäristön muuttuneet näkemykset (Mostardeiro & Duarte 2007, 59) ja vastuullisuus voi olla aidosti osa strategiaa (Orlitzky ym. 2011, 8). Voikin sanoa, että vastuullisuudesta on tullut kriittinen osa liiketoimintaa (Melo & Galan 2011, 423).

Tästä huolimatta vastuullisuuden merkitys yritysten strategisessa johtamisessa ei ole ollut kovin suuri eivätkä yritykset välttämättä osaa sisällyttää vastuullisuutta osaksi kokonaisstrategiaansa (Galbreath 2009, 109). Pystyäkseen sisällyttämään vastuullisuuden aidosti osaksi strategiaansa, yritysten tulisi ottaa vastuullisuus huomioon heti strategiaproessin alkuvaiheissa ja sisällyttää se osaksi visiotaan ja missiotaan (Bonn & Fisher 2011, 6; Lamberti & Lettieri 2009, 164; Porter & Kramer 2006, 8).

Sen lisäksi, että vastuullisuus on otettava huomioon jo strategiaprosessin alkuvaiheissa, tulee se liittää myös aidosti osaksi muuta strategiaa eikä ainoastaan sisällyttää mukaan strategiatekstiin. Jotta vastuullisuus voisi olla olennainen osa yrityksen strategiaa, tulee sen olla osa yrityksen tarjoamia tuotteita ja palveluja tai niiden tuottamisprosessia (McWilliams & Siegel 2011, 1482; Enroth 2007, 104; Hannon & Callaghan 2010, 881).

Porter ja Kramer (2006, 1) tunnistivat kolme vaihetta vastuullisen strategian toteuttamisessa. Aluksi yritysten tulee identifioida oman toimintansa ja ympäröivän yhteiskunnan toimien leikkauspisteet, eli miettiä miten yritys vaikuttaa yhteiskuntaan ja miten puolestaan yhteiskunta yrityksen kilpailukykyyn. Seuraavaksi yrityksen tulee valita vastuullisuusteemat, joihin se voi omalla toiminnallaan vaikuttaa ja valita näiden teemojen sisältä pieni määrä toteutettavia toimenpiteitä, jotka hyödyttävät sekä yritystä että koko yhteiskuntaa. (Porter & Kramer 2006, 1) Mikään yritys ei voi yksin ratkaista kaikkia yhteiskunnan ongelmia, joten jokaisen yrityksen tulee valita itselleen ja omiin resursseihinsa sopivat vastuullisuusteemat ja pyrkiä niiden kautta vaikuttamaan positiivisesti omaan toimintaansa sekä yhteiskuntaan kokonaisuutena (ma., 9; Galbreath 2009, 118).

Voiton tuottamisen ollessa yrityksen päätehtävä (Smith 2011, 232), tulee vastuullisen strategian tukea luonnollisesti myös tätä tehtävää (Bonn & Fisher 2011, 7). Aiempi tutkimus tukee vastuullisuuden tärkeyden ymmärtämisen suhdetta sen toteuttamiseen strategiassa ja yritysten saamaan voittoon (ks. mm. Eweje 2011, 127 – 128; Lo & Sheu 2007, 348; Orlitzky ym. 2011, 12; Toppinen ym. 2011, 4; Galbreath 2006, 183).

Mikäli vastuullisuus on mukana heti yrityksen strategiaprosessin alkuvaiheessa, liittyy sen missioon ja visioon sekä tuotteisiin tai palveluihin, toteutetaan sekä yrityksen että yhteiskunnan hyödyksi ja tuottaa yritykselle voittoa, voidaan vastuullisuus saada osaksi yrityksen kokonaisstrategiaa, jonka muun muassa

Galbreathin (2006, 183), Elliot & Elliotin (2011, 840) ja Bañon Gomisin (2011, 175) mukaan tulisi olla yritysten tavoite.

3.3.2 Vastuullisuusstrategian arviointityökalut

Vastuullisuusstrategian arviointiin on aiemmassa tutkimuksessa käytetty useita työkaluja, joilla on tutkittu vastuullisuuden tasoja strategiassa, vastuullisuuden ja strategian suhdetta sekä onnistuneen vastuullisuusstrategian vaatimuksia.

Vaikka vastuullisuuden tulisi ihannetilanteessa olla olennainen osa yrityksen kokonaisstrategiaa, vastuullisuuden sisällyttämisessä strategiaan on olemassa useita eri tapoja ja tasoja. Baumgartner ja Ebner (2010, 87 – 88) analysoivat vastuullisuuden ja strategian suhdetta vastuullisen toiminnan vaatimien kustannusten ja siitä saatujen hyötyjen perusteella. Heidän mukaansa vastuullisuus voi olla joko a) oleellinen osa kokonaisstrategiaa, b) auttaa kokonaisstrategiaa, c) yksi vaihtoehtoinen strategia, tai d) kielletty, eli se ei sovi lainkaan yhteen kokonaisstrategian kanssa (Baumgartner & Ebner 2010, 87).

Joskus yritykset voivat joutua valitsemaan erilaisten vastuullisuusstrategioiden väliltä (Galbreath 2006, 175). Lo ja Sheu (2007, 345) esittelevät vastuullisuusstrategian vaihtoehtoista *Corporate Sustainability*. Se on vastuullisuusstrategia, joka ottaa tasapuolisesti huomioon kaikki kolme vastuullisuuden osa-aluetta ja luo näin yrityksen osakkeenomistajille arvoa pitkällä aikavälillä (ma., 346). Baumgartner ja Ebner (2010, 77 – 78) puolestaan jaottelevat vastuulliset strategiat niiden vastuullisuuteen suhtautumisen perusteella introverttiin, ekstroverttiin, konservatiiviseen ja visionääriseen. Introvertti strategia välttelee yritykselle aiheutuvaa riskiä keskittyen vastuullisuutta säänteleviin laillisiin ja muihin standardeihin. Näin ollen introvertti strategia tyytyy heikkoon vastuullisuuden tasoon. Ekstrovertti strategia hakee oikeutusta yrityksen toiminnalle keskittymällä ulkoisiin suhteisiin ja pyrkii muuttamaan markkinaolosuhteita aktiivisesti luodakseen uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Konservatiivinen strategia keskittyy yrityksen sisäisiin prosesseihin ja niissä

vastuullisuuden osa-alueista perinteisiin ympäristötehokkuuteen ja puhtaampaan tuotantoon. Visionäärinen strategia puolestaan on kokonaisvaltainen vastuullisuusstrategia, jossa painotus on kaikissa liiketoimissa ja kilpailukyvyn hakemisessa tarjoamalla asiakkaille ja muille sidosryhmille ainutlaatuisia hyötyjä. Visionäärisen strategian voi jakaa vielä kahteen: perinteinen visionäärinen strategia perustaa kilpailukyvyn etsimisen markkinoiden mahdollisuuksiin ja systemaattinen visionäärinen strategia etsii kilpailukyvyn mahdollisuuksia myös yrityksen sisältä. (Baumgartner & Ebner 2010, 77 – 78)

Vastuullisuus voi olla usealla tavalla osa yrityksen kokonaisstrategiaa, mutta millainen on onnistunut vastuullisuusstrategia? Bonn ja Fisher (2011, 9 – 10) totesivat onnistuneen vastuullisuusstrategian vaativan kannanottoa liikakulutukseen ja jätteen määrään kehittyneissä maissa, joko nykyisten tuotteiden muokkaamista kestävimiksi tai uusien kestävämpien tuotteiden kehittämistä sekä yrityksen vastuullisuuspyrkimyksiä tukevan henkilöstön palkkaamista. Koska yrityksen tulisi kuitenkin ottaa vastuullisuusstrategiaansa huomioon kaikki toimintansa osa-alueet (Galbreath 2009, 120 – 121), ovat Bonnin ja Fisherin (2011) näkökulmat mielestäni liian suppeita ja yksityiskohtiin keskittyviä.

Hannon ja Callaghan (2010, 883 – 884) pitävät vastuullisen strategisen suunnittelun pohjana selkeätä ja tiivistä määritelmää vastuullisuudesta. Tämän määritelmän tulee olla sellainen, joka ymmärretään samalla tavalla koko organisaatiossa ja siihen myös sitoudutaan kaikilla toiminnan tasoilla (Enroth 2007, 107). Määritelmän lisäksi organisaation tulee ymmärtää kaikki vastuullisuuden osa-alueet yrityksen toiminnassa sekä se, miten vastuullisuuden voi integroida osaksi näitä toimintoja (Enroth 2007, 107; Galbreath 2009, 122; Baumgartner & Ebner 2010, 78). Galbreath (2009, 120) toteaa, että oman toimintansa ymmärtämisen lisäksi yrityksiltä vaaditaan koko yhteiskunnan vaatimusten ymmärtämistä. Myös Baumgartner ja Ebner (2010, 79) korostavat onnistuneesti integroidussa vastuullisuusstrategiaassa toiminnan seurausten sijaan toiminnan syiden huomiointia.

Van Marrewijk (2003, ks. Dahlsrud 2008, 6) vaatii onnistuneen vastuullisuusstrategian ottavan huomioon jokaisen yrityksen liiketoiminta-alueen vastuullisuuden tarpeet ja sidosryhmät erikseen. Vain näin koko organisaatio saadaan sitoutettua vastuullisuusstrategian taakse. Koko organisaation sitouttamisessa tärkeä rooli on johdolla. Enroth (2007, 107) painottaakin jatkuvaa ylimmän johdon sitoutumista ja tukea onnistuneen vastuullisuusstrategian edellytyksenä. Myös Eweje (2011, 133) pitää johdon toimintaa kriittisenä vastuullisuusstrategian onnistumiselle ja henkilöstön sitoutumiselle siihen.

3.3.3 Vertailutyökalu aineiston analyysiin

Oheiseen taulukkoon olen koonnut yhteen vastuullisuuden ja strategian suhteen arviointiin käytetyt työkalut. Käytän taulukkoa vertailukohtana analyysiluvussa Metso Oyj:n vuosikertomuksen ja kirjallisuuden parhaiden käytäntöjen yhteydessä.

Taulukko 1. Vastuullisen strategian arviointi.

Vastuullisuuden tasot	Vastuullisuusstrategiat	Onnistunut vastuullisuusstrategia
Oleellinen osa kokonaisstrategiaa	Corporate Sustainability	Selkeä määritelmä vastuullisuudesta
Auttaa kokonaisstrategiaa	Introvertti	Osa-alueiden ymmärrys ja integrointi
Yksi vaihtoehtoinen strategia	Ekstrovertti	Toiminnan syiden ymmärtäminen
Kielletty strategia	Konservatiinen	Jokaisen liiketoiminta-alueen huomiointi
	Visionäärinen (perinteinen/systemaattinen)	Johdon sitoutuminen ja tuki

4 INTEGROITU VUOSIKERTOMUS

Kahdessa edellisessä luvussa olen esitellyt vuosikertomuksen ja vastuullisuusraportoinnin. Tässä luvussa yhdistän nämä kaksi konseptia integroiduksi vuosikertomukseksi.

Johdannossa määrittelin jo integroidun raportoinnin käsitteen, jolla tässä tutkimuksessa tarkoitetaan koko raportointitapaa ja sen käytäntöjä. Tämän luvun aluksi määrittelin integroidun vuosikertomuksen, jolla tässä tutkimuksessa tarkoitetaan yhtä yrityksen julkaisemaa dokumenttia. Pohdin myös kokonaisuudessaan integroidun raportoinnin hyötyjä ja haasteita. Lopuksi esittelen integroidun raportoinnin parhaat käytännöt, eli IIRC:n integroidun vuosikertomuksen viitekehyksen, jota vertailen analyysiosiossa Metso Oyj:n vuosikertomukseen.

4.1 Integroitu raportointi ja integroitu vuosikertomus

Nykyään käytössä olevat taloudellisen raportoinnin mallit, joita vuosikertomuksetkin noudattelevat, on kehitetty 1930-luvulla teollisen maailman tarpeisiin. Mallit perustuvat pitkälti taaksepäin katsoviin selostuksiin taloudellisesta suoriutumisesta eivätkä siitä syystä tarjoa tarpeeksi tulevaisuuteen suuntautuvaa tietoa esimerkiksi sijoittajien päätöksentekoa varten. (Krzus 2011, 274) 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopulla koettu maailmanlaajuinen talouskriisi ja siihen liittyvä yrityksiä kohtaan koetun luottamuksen romahtaminen muuttivat raportoinnin tarpeet. Talouselämä ymmärsi, että päätöksentekoon vaadittavan materiaalin on oltava mahdollisimman reaaliaikaista, tarkkaa, luotettavaa, läpinäkyvää, digitaalista, helposti kerättävää ja analysoitavaa, uudelleenkäytettävää sekä, mikä tärkeintä, sen tulee sisältää sekä taloudellista tietoa että tietoa, joka ei ole sidottu rahalliseen arvoon. (Monterio 2010, 56; Yongvanich & Guthrie 2006, 310)

Vuosikertomusten lisäksi myös erillisissä vastuullisuusraporteissa on omat heikkoutensa: ne eivät yhdistä riittävän hyvin ympäristö-, sosiaalisia ja hallinnollisia asioita yrityksen strategiaan ja taloudelliseen menestykseen (Krzus 2011, 274). Esimerkiksi *British Petroleumin* ongelmat Meksikonlahdella tulivat yllätyksenä osittain siitä syystä, että yrityksen sidosryhmät eivät tienneet sen käyttävän vanhentunutta teknologiaa ja riittämättömiä turvallisuuskäytäntöjä ympäristöongelmien ratkaisemiseen (Monterio 2010, 57).

Yritysten raportointi kokonaisuudessaan ei ole aiemmin keskittynyt tarpeeksi sidosryhmien tarpeisiin, sillä siitä on pitkälti puuttunut strategiaan, innovaatioihin, ihmisiin, asiakkaisiin ja liiketoiminnan riskeihin liittyvä sisältö (Krzus 2011, 274). Sidosryhmät ovatkin alkaneet vaatia yrityksiltä tietoa muun muassa toiminnan ympäristö- ja sosiaalisista vaikutuksista (Yongvanich & Guthrie 2006, 310).

Näiden vuosikertomusraportoinnista ja vastuullisuusraportoinnista nousseiden puutteiden korjaamiseksi ja toimintansa oikeuttamiseksi yritysten tulee raportoida myös toimintansa sosiaalisista ja ympäristövaikutuksista (Yongvanich & Guthrie 2006, 309). Raportoinnin ratkaisuksi on ehdotettu perinteisen taloudellisen raportoinnin ja muun raportoinnin yhdistämistä (ma., 310).

Perinteisen taloudellisen raportoinnin ja muun raportoinnin yhdistelmää kutsutaan integroiduksi vuosikertomukseksi tai yhdeksi raportiksi. Yksinkertaisimmillaan kyseessä on dokumentti, joka sisältää niin yrityksen taloudelliset tiedot kuin muut kuin talouteen liittyvät tiedot. Raportin sisältö painottuu perinteistä raportointia enemmän pitkän aikavälin näkymiin. (Eccles & Armbrester 2011, 14)

Integroitu vuosikertomus ei kuitenkaan tarkoita ainoastaan kahden eri raportin liittämistä yhteen, vaan integroidussa raportoinnissa tulee kertoa, mikä yhteys taloudellisella ja muulla tiedolla on, ja miten nämä raportit voivat hyödyntää toisiaan (Monterio 2010, 57; Eccles & Krzus 2010, 29 – 30). Integroidun raportoinnin tarkoitus on tuoda yhteen dokumenttiin tarkasteltavaksi yrityksen taloudellinen ja muu tieto (esimerkiksi ympäristö-, johtamis-, aineeton ja

sosiaalinen tieto) sekä niiden välinen suhde (Eccles & Saltzman 2011, 59; Krzus 2011, 271).

Vaikka integroidun vuosikertomuksen tarkka määritelmä on vielä kehitteillä, Eccles ja Armbruster (2011, 24) esittelevät Etelä-Afrikassa tuotetun *King Reportin* määritelmän hyvänä lähtökohtana: ”Integroitu raportointi tarkoittaa kokonaisvaltaista ja integroitua esitystä yrityksen taloudellisesta ja vastuullisesta suoriutumisesta.”

King Reportin määritelmän ja tässä luvussa esitettyjen huomioiden pohjalta tässä tutkimuksessa käytetään integroidusta vuosikertomuksesta seuraavaa määritelmää:

Integroitu vuosikertomus esittää kokonaisvaltaisesti ja integroidusti yrityksen vuosikertomukseen ja vastuullisuusraporttiin sisältyneen taloudelliseen ja muuhun suoriutumiseen liittyvän tiedon yhdessä dokumentissa.

4.2 Integroidun raportoinnin hyötyjä ja haasteita

4.2.1 Hyötyjä ja integroidun raportoinnin syitä

Perinteinen vuosikertomusraportointi voi jättää aukon yrityksestä esitettävään oikeaan ja riittävään kuvaan, mikäli vuosikertomus ei sisällä tietoa muusta kuin yrityksen taloudellisesta suoriutumisesta (Eccles & Saltzman 2011, 258). Tätä aukkoa paikkaamaan yritykset voivat julkaista erillisen vastuullisuusraportin. Yritykset ovat yleensä liikkeellä hyvin aikein vastuullisuusraporttia tuottaessaan, mutta raportti jää helposti erilliseksi vuosikertomuksen sisällöstä, jolloin kummankaan dokumentin arvo ei lisääny (Eccles & Krzus 2010, 29).

Integroitu raportointi auttaa lukijaa ymmärtämään paremmin taloudellisen ja vastuullisen suorituskyvyn välistä syy-seuraussuhdetta (Krzus 2011, 271). Syy-seuraussuhteen ymmärtäminen auttaa yrityksen sidosryhmiä tekemään esimerkiksi sijoituspäätöksiä (Monterio 2010, 57). Lisäksi integroidun vuosikertomuksen

tuottaminen auttaa yritysten johtoa ymmärtämään paremmin talouden ja vastuullisuuden suhdetta (Krzus 2011, 272). Integroidun raportoinnin myötä yritysten taloudellisen ja muun suorituksen yhteys käy yhä selvemmäksi (Eccles & Krzus 2010, 30), joten integroitu raportointi ei ole ainoastaan vaihtoehto yritysten vuosikertomusraportoinnille, vaan se tarjoaa kokonaisvaltaisemman näkökulman koko yrityksen toimintaan (Phillips ym. 2011, 28). Kokonaisvaltaisempi näkökulma auttaa myös yrityksen vastuullisemman strategian toteuttamisessa (Krzus 2011, 275).

Integroitu raportointi voi muuttaa yritysten strategista ajattelua lyhyen aikavälin voiton tavoittelusta pitkän ajan strategian kehittämiseen ja samalla vahvistaa vastuullisen strategian suunnittelua ja toteutusta sekä parantaa johdon kykyä kehittää ja toteuttaa vastuullista strategiaa (Eccles & Krzus 2010, 30; Fridson 2011, 40; Yongvanich & Guthrie 2006, 311). Integroitu raportointi myös määrittelee uudelleen strategian kannalta tärkeän tiedon sekä tarjoaa uuden tavan analysoida ja viestiä tätä tietoa (Phillips ym. 2011, 26). Integroidun raportoinnin lähestymistapa yhdistää lisäksi yrityksen strategian liiketoimintariskeihin, liiketoiminnan kehittämiseen ja suorituskykyyn (Phillips ym. 2011, 26), joten se tukee osaltaan taloudellista suorituskykyä ja vakautta (Krzus 2011, 272). Kaiken kaikkiaan integroitu raportointi on varmistamassa sitä, että vastuullisuus huomioidaan yrityksen strategiassa ja vastuullisesta strategiasta osataan myös viestiä (Eccles & Armbrester 2011, 15).

Strategisten ja taloudellisten syiden lisäksi yritykset harjoittavat integroitua raportointia myös oman maineensa ja sen suojelun vuoksi (Phillips ym. 2011, 26; Eccles & Krzus 2010, 31). Integroidun vuosikertomuksen julkaisseet yritykset ovat saaneet positiivista näkyvyyttä, erityisesti mikäli ne ovat julkaisseet sen ensimmäisenä omalla alallaan tai omassa maassaan (Eccles & Krzus 2010, 29; Eccles & Armbrester 2011, 15). Edelläkävijöiden hyödyt eivät rajoitu pelkästään positiiviseen maineeseen. Integroidun raportoinnin odotetaan muuttuvan tulevaisuudessa pakolliseksi raportointitavaksi, joten sitä jo harjoittavat yritykset osaavat integroidun raportoinnin käytännöt, niillä on vahva raportointipohja jonka

päälle uusia raportointiohjeistuksia voi rakentaa, sekä ne voivat jopa päästä vaikuttamaan tulevan lainsäädännön sisältöön (Eccles & Armbrester 2011, 15 – 16; Krzus 2011, 274).

Tähän mennessä luetellut integroidun raportoinnin hyödyt ovat keskittyneet pitkälti sitä toteuttaviin yrityksiin. Integroitu raportointi voi kuitenkin hyödyttää myös yrityksen ulkoisia sidosryhmiä ja parhaimmillaan koko yhteiskuntaa. Integroidun raportoinnin ansiosta tiedon läpinäkyvyys ja sitä kautta yrityksen ja sidosryhmien keskinäinen ymmärrys sekä suhde parantuvat (Eccles & Krzus 2010, 30; Eccles & Armbrester 2011, 16). Sidosryhmien lisääntynyt tietomäärä auttaa niitä arvioimaan yritystä entistä paremmin, reilummin ja pelkkää taloudellista näkökulmaa laajemmin myös sosiaalisista, ympäristöllisistä ja strategisista näkökulmista (Eccles & Krzus 2010, 30; Eccles & Saltzman 2011, 58; Phillips ym. 2011, 30). Uudet näkökulmat puolestaan auttavat sidosryhmistä erityisesti sijoittajia saamaan paremman arvon sijoitukselleen (Eccles & Armbrester 2011, 16).

Yhteiskuntaa kokonaisuudessaan integroitu raportointi hyödyttää erityisesti liiketoiminnan vastuullisuuden kehittymisen kautta. Sen lisäksi, että integroitua raportointia tehdäkseen yritysten tulee panostaa entistä enemmän vastuullisuudesta raportointiin (Fridson 2011, 40), niiden täytyy myös toiminnassaan siirtyä lyhyen aikavälin voitontavoittelusta pidemmän aikavälin ajatteluun (Krzus 2011, 272). Tämä johtaa siihen, että yritysten tehtäväksi tulee entistä enemmän luoda arvoa koko yhteiskunnalle ja näin osallistua terveen ja hyvinvoivan planeetan luomiseen (ma., 276).

4.2.2 Integroidun raportoinnin haasteita

Vaikka integroidulla raportoinnilla on paljon selkeitä hyötyjä, ei se kuitenkaan ole mikään taikakeino vastuullisuuden toteutumiselle (Eccles & Krzus 2010, 30). Integroitu raportointi ei tarkoita ainoastaan perinteisen vuosikertomuksen ja vastuullisuusraportin liittämistä yhteen (Krzus 2011, 271), vaan integroinnin

onnistuminen vaatii myös integroitua strategista ajattelua vastuullisuuden ja yrityksen liiketoiminnan suhteesta (ma., 274).

Uudenlainen ajattelu vuosikertomusta tuottaessa lisää myös raportoinnin aiheuttamaa vaivaa. Erityisesti ensimmäistä kertaa tehty integroitu vuosikertomus vaatii useiden eri ryhmien välistä yhteistyötä ja tiedonvaihtoa, joka vaatii luonnollisesti resursseja (Eccles & Armbrester 2011, 15). Verkkopohjainen toteutus ja *web 2.0* -työkalut ovat myös osa hyvää ja onnistunutta integroitua raportointia (Eccles & Krzus 2010, 30), joten yritysten tulee järjestää teknologiset järjestelmät sitä tukemaan (Eccles & Armbrester 2011, 16 – 17).

Resurssien lisäksi integroitu raportointi vaatii yrityksiltä myös osaamista. Taloudellisen ja vastuullisen tiedon esittäminen yhdessä dokumentissa aidosti integroidulla tavalla on haastavaa erityisesti vastuullisuustiedon laadun kannalta (Yongvanich & Guthrie 2006, 312). Koska lisäksi integroidussa raportoinnissa esitettävä tieto on hankalasti mitattavissa (Krzus 2011, 275) ja mikäli raportissa asetettuihin tavoitteisiin ei päästä, voi vuosikertomuksen lisääntynyt läpinäkyvyys pahimmillaan vaikuttaa negatiivisesti yrityksen osakkeen hintaan (Eccles & Armbrester 2011, 15), tulee yritysten harkita integroituun raportointiin lähtemistä.

Suurin haaste integroitua raportointia harkitseville yrityksille on kuitenkin se, että integroidun vuosikertomuksen sisällölle ei ole olemassa maailmanlaajuisesti hyväksyttyä viitekehystä. Myöskään muun kuin taloudellisen tiedon mittaamiseen ja raportointiin ei ole olemassa standardeja. Global Reporting Initiativen *G3*-ohjeistus on pyrkinyt tähän, mutta ohjeistus ei sovi kaikkiin olosuhteisiin. Viitekehyksen ja standardien puuttuminen vaikuttaa raportoinnin luotettavuuteen ja hankaloittaa sen varmentamista. (Eccles & Saltzman 2011, 59)

Integroidun raportoinnin varmentaminen mahdollistuu, kunhan *The International Integrated Reporting Council (IIRC)* saa valmiiksi työnsä integroidun raportoinnin viitekehyksen parissa. Seuraavassa alaluvussa käsitellän IIRC:tä ja sen työtä tarkemmin.

4.3 Integroidun raportoinnin parhaita käytäntöjä

4.3.1 Kansainvälinen tilanne

Integroitu raportointi siis vaatii yrityksiltä osaamista, vastuullisuuden huomioimista strategiassa, resursseja muun muassa verkkosisällön tuottamiseen ja koko johdon osallistumista (Eccles & Krzus 2010, 32). Näistä vaatimuksista huolimatta maailmalla on lähdetty toteuttamaan integroitua raportointia.

Useat yritykset ovat lähteneet toteuttamaan integroitua raportointia omaaloitteisesti. Ensimmäisenä integroituna raporttina pidetään yleisesti tanskalaisen *Novozymesin* vuonna 2002 julkaisemaa vuosikertomusta (Eccles & Saltzman 2011, 59). Tanskalaiset yritykset olivat integroidun raportoinnin edelläkävijöitä: vuonna 2004 *Novo Nordisk* julkaisi ensimmäisen integroidun vuosikertomuksensa (ma., 58). Ensimmäinen yhdysvaltalainen integroitua raportointia harjoittanut yritys oli *United Technologies* vuoden 2008 vuosikertomuksellaan ja sen esimerkkiä seurasivat seuraavana vuonna *American Electric Power*, *PepsiCo* ja *Southwest Airlines* (ma., 58).

Global Reporting Initiative (GRI) arvioi sadankuudenkymmenen sen G3-vastuullisuusraportointiohjeistusta noudattavan yrityksen julkaiseen vuonna 2010 integroidun vuosikertomuksen (Eccles & Armbruster 2011, 14). GRI toivoo tämän luvun kasvavan, sillä se on pyytännyt kaikkien suurten ja keskikokoisten yritysten julkaisevan integroidun vuosikertomuksen vuoteen 2015 mennessä (Monterio 2010b, 23). Integroidun raportoinnin kasvuun vaikuttavat myös sijoittajien ja pörssien vaatimukset. Institutionaaliset sijoittajat sekä sijoittajavetoiset aloitteet vaativat yrityksiltä integroitua raportointia. (Eccles & Armbruster 2011, 16; Eccles & Saltzman 2011, 57 – 58)

Myös akateeminen maailma on herännyt integroidun raportoinnin tutkimiseen. Vuoden 2005 Allen Whiten tutkimuksessa mainittiin ensimmäistä kertaa

integroitu raportointi (Eccles & Saltzman 2011, 59) ja nykyään jo esimerkiksi *Harvard Business Schoolissa* kehitetään erillistä kurssia integroidun raportoinnin tutkimukselle (Eccles & Armbrester 2011, 14).

Suurin vaikutus yritysten toimintaan on kuitenkin lainsäädännöllisillä muutoksilla. Lainsäädäntö on eri maissa hyvin eri tasolla, mutta selvää kehitystä kohti integroitua raportointia on havaittavissa. Siinä missä esimerkiksi Malesiassa pörssiyritysten tulee raportoida vastuullisuustoimistaan vuosikertomuksessa sekä Tanskassa ja Ranskassa suurimpien yritysten tulee ottaa vastuullisuus huomioon vuosikertomuksessaan (Krzus 2011, 273–274; Eccles & Saltzman 2011, 59), Etelä-Afrikassa kaikkien listattujen yritysten on täytynyt julkistaa integroitu vuosikertomus maaliskuun 2010 jälkeen alkaneista tilikausistaan (Eccles & Armbrester 2011, 14). Australiassa, Italiassa, Japanissa, Etelä-Koreassa ja Uudessa-Seelannissa tutkitaan kansallisten organisaatioiden perustamista integroidun raportoinnin edistämiseksi (Eccles & Saltzman 2011, 59).

4.3.2 Integroidun raportoinnin viitekehys

Yritysten oman toiminnan muutokset, pörssien ja sijoittajien vaatimukset sekä lainsäädännön muutokset osoittavat sen, että integroitu raportointi on kasvamassa merkittäväksi raportointitavaksi ja on tullut raportointikäytäntöihin jäädäkseen (Monterio 2010b, 23). Kuten edellisessä alaluvussa totesin, on integroidun raportoinnin suurin haaste selkeän ja vertailtavan viitekehysten puute. Viitekehys mahdollistaisi sidosryhmien paremman palvelun, auttaisi yrityksiä ymmärtämään paremmin toimintansa pitkäaikaiset vaikutukset ja näin sitouttaisi yrityksiä paremmin vastuullisuuteen sekä mahdollistaisi myös vastuullisuuden ja sen kehityskohtien analysoinnin (Yongvanich & Guthrie 2006, 311; Fridson 2011, 40). Ecclesin ja Saltzmanin (2011, 60) mielestä kestävä yhteiskunta vaatii yritysten harjoittavan integroitua raportointia. Näistä syistä viitekehystä on pyritty jo useamman vuoden ajan kehittämään.

Esimerkiksi Yongvanich ja Guthrie (2006, 315) esittelivät *Extended Performance Reporting Frameworkin*, jonka tarkoituksena oli toimia viitekehysten sosiaalisten ja ympäristöasioiden raportointiin. Heidän viitekehyksensä keskittyi kuitenkin liikaa pelkästään vastuullisuuteen, eikä ottanut tasapainoisesti huomioon taloudellisen tiedon merkitystä. Muidenkin ehdotettujen viitekehysten ongelma on ollut raportointitapojen yhteensovittaminen ja integrointi (Yongvanich & Guthrie 2006, 311; 314). Tähän ongelmaan International Integrated Reporting Council (IIRC) lähti hakemaan ratkaisua.

4.3.2.1 International Integrated Reporting Council

International Integrated Reporting Council (IIRC) perustettiin vastaamaan yritysten vastuullisuudesta ja ympäristötoiminnasta nousseisiin huoliin, osittain *British Petroleumin* Meksikonlahden tapahtumien vauhdittamana (Fielding 2010, 38). IIRC:n perustaminen vastasi vuonna 2009 tilintarkastusviranomaisten, sijoittajien, teollisuuden sekä *Yhdistyneiden Kansakuntien* ja *Prince Charles Accounting for Sustainability* ja GRI:n pitämän kokouksen asettamiin tavoitteisiin (Armbrester & Clay 2011, 28; Business & the Environment 2010, 6).

Elokuussa 2010 IIRC perustettiin virallisesti ja sen jäseniksi kutsuttiin neljän suurimman tilintarkastusyhtiön toimitusjohtajat, sijoittajia, muita yrityksiä, kansalaisjärjestöjä sekä tilintarkastus- ja standardointiyhteisöjä (Eccles & Armbrester 2011, 13; Monterio 2010c, 57). Komitean tehtäväksi asetettiin luoda maailmanlaajuisesti hyväksyttävä viitekehys vastuullisuuden arvioinnille integroidussa vuosikertomuksessa ja tätä kautta integroida vastuullisuus paremmin yritysten raportointiin (Eccles & Armbrester 2011, 13; Fridson 2011, 40; Fielding 2010, 38).

IIRC itse määrittää tavoitteensa ja tehtävänsä seuraavasti: ”Luoda maailmanlaajuisesti hyväksytty integroidun raportoinnin viitekehys, joka yhdistää taloudellisen, sosiaalisen, ympäristö- ja hallinnollisen tiedon selkeässä ja yhdenmukaisessa muodossa” (IIRC:n verkkosivut, 2011).

4.3.2.2 IIRC:n viitekehys

Tehtäviensä toteuttamiseksi IIRC lähti luomaan viitekehystä ja julkaisi vuonna 2011 *Discussion Paperin*, jossa se esitteli ensimmäisen version integroidun raportin viitekehuksesta. Käyn tässä alaluvussa läpi viitekehysten pääsisällön, jota käytän tämän tutkimuksen analyysiosassa Metso Oyj:n vuosikertomuksen ja integroidun vuosikertomuksen parhaiden käytäntöjen vertailussa.

IIRC:n viitekehys sisältää viisi pääperiaatetta, jotka on listattu oheiseen luettelmaan (IIRC Discussion Paper 2011, 13):

1. *Strateginen fokus*: Integroitu vuosikertomus pitää sisällään näkökulman yrityksen strategiaan tavoitteisiin ja näiden tavoitteiden suhteeseen arvontuotantoon pitkällä aikavälillä.
2. *Tiedon yhdistettävyys*: Integroitu vuosikertomus esittää yrityksen sisäisten liiketoimintamallien, ulkoisten tekijöiden ja riippuvuussuhteiden väliset yhteydet.
3. *Suuntautuminen tulevaisuuteen*: Integroitu vuosikertomus sisältää johdon tulevaisuudenodotukset sekä muun tiedon, joka on olennaista yrityksen tulevaisuudennäkymien arvioinnissa.
4. *Sidosryhmien huomioiminen*: Integroitu vuosikertomus paljastaa yrityksen suhteen sen tärkeimpiin sidosryhmiin ja niiden tarpeiden huomioinnin.
5. *Luotettavuus ja olennaisuus*: Integroitu vuosikertomus tarjoaa tiivistä, luotettavaa ja yrityksen arvonluontikyvyn kannalta olennaista tietoa.

Pääperiaatteiden tulee vaikuttaa integroidun vuosikertomuksen sisältöön, jonka tulee sisältää oheisessa luettelmassa mainitut sisältöelementit (IIRC Discussion Paper 2011, 14 – 15):

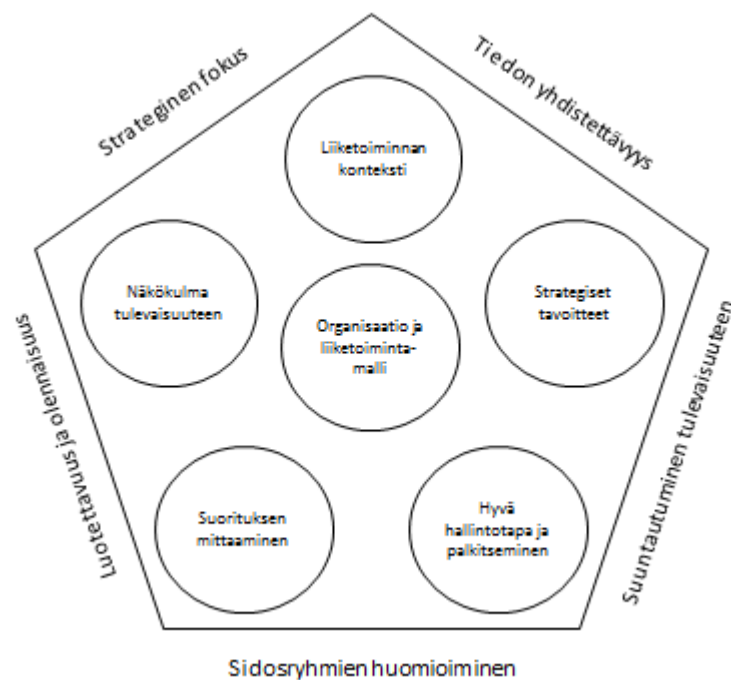
1. *Organisaatio ja liiketoimintamalli*: Mitä organisaatio tekee ja miten se luo arvoa lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä.
2. *Liiketoiminnan konteksti*: Millaiset ovat yrityksen toimintaolosuhteet, mukaan lukien tärkeimmät resurssit, suhteet sekä riskit ja mahdollisuudet.
3. *Strategiset tavoitteet ja niiden saavuttaminen*: Mitkä ovat organisaation tavoitteet ja miten se pyrkii ne saavuttamaan.
4. *Hyvä hallintotapa ja palkitseminen*: Millainen on yrityksen hallintorakenne ja kuinka se tukee organisaation tavoitteita sekä miten yritys palkitsee tavoitteiden saavuttamisesta.

5. *Suorituksen mittaaminen*: Miten yritys on suoriutunut strategisiin tavoitteisiinsa nähden.
6. *Näkökulma tulevaisuuteen*: Mitä mahdollisuuksia, haasteita ja epävarmuustekijöitä yritys tulee kohtaamaan pyrkiessään strategisiin tavoitteisiinsa.

IIRC:n viitekehyksen pääperiaatteet ja sisältöelementit on koottu yhteen oheiseen kuvioon 1, joka esittää viitekehyksen sisällön.

Kuvio 1. IIRC:n viitekehys.

Lähde: mukailen IIRC Discussion Paper 2011, 12.

Käytän IIRC:n viitekehyksen pääperiaatteita ja sisältöelementtejä vertailukohtana vertaillenani analyysiluvussa Metso Oyj:n vuosikertomusta alan parhaisiin käytäntöihin.

5 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tässä luvussa luon menetelmän käytettäväksi tutkielmani analyysiosassa. Perehdyn ensin aiemmassa tutkimuksessa käytettyihin menetelmiin ja vertailen niitä ja niiden käyttökelpoisuutta omaan tutkimukseeni. Tämän pohjalta rakennan kolmesta eri menetelmästä analyysityökalun, jota käytän seuraavassa luvussa Metso Oyj:n vuosikertomuksen analysointiin.

5.1 Aiempi tutkimus ja menetelmät

Koska integroitu vuosikertomus on uusi ilmiö (ks. Johdanto), siitä ei ole olemassa vielä paljoa tutkimustietoa. Tästä syystä tutkin menetelmiä, joita on käytetty aiemmin niin vuosikertomusten, erillisten vastuullisuusraporttien kuin kaiken yritysten tuottaman vastuullisuussisällön tutkimiseen ja arviointiin. Integroidun vuosikertomuksen ollessa yhdistelmä vuosikertomusta ja vastuullisuusraporttia (mm. Eccles & Saltzman 2011, 57; Krzus 2011, 271), sopivat vuosikertomuksen ja vastuullisuusraportin tutkimiseen käytetyt menetelmät lähtökohtaisesti hyvin myös integroidun vuosikertomuksen tutkimiseen.

Yritysten raportointikäytäntöjä on tutkittu jo useita vuosia ja usein eri tavoin ja menetelmin. Useissa maissa asiantuntijat tutkivat ja arvioivat vuosittain pörssiyritysten vuosikertomusten sisällön ja ulkonäön laatua, sekä palkintoja jaetaan niin laadukkaille vuosikertomuksille kuin myös ympäristö-, vastuullisuus- ja sosiaalisen toiminnan raporteille. (Daub 2007, 78) Vaikka näissä palkinnoissa ja arvioinneissa onkin järkeä, erityisesti koska ne lisäävät mielenkiintoa raportointiin ja auttavat raporttien systemaattista laadun parantumista (ma., 78), eivät ne kuitenkaan ole kovin tieteellinen tapa tutkia yritysten raportointia.

Tieteellisessä tutkimuksessa sisältöanalyysi on suosittu menetelmä niin vuosikertomusten kuin vastuullisuusraporttien sekä yleisesti vastuullisuuden tutkimiseen. Sweeney ja Coughlan (2008, 116) viittaavat Grayn, Kouchyn ja Laversin sekä Milnen ja Adlerin tutkimuksiin todetessaan, että sisältöanalyysiä on

käytetty laajasti vastuullisuuden tutkimisessa, ja että se on yleisin menetelmä yritysten sosiaalisten ja ympäristötietojen analysointiin. Dagiliene (2010, 197) samoin toteaa sisällönanalyysin olevan yksi yleisimmistä sosiaalisen tiedon analysointiin käytettävistä menetelmistä. Khan (2010, 91) puolestaan vahvistaa sisällönanalyysin olevan vakiintunut tapa vuosikertomusten tutkimiseen.

Koska sisällönanalyysi on suosittu ja vakiintunut menetelmä, aloitan aiempiin menetelmiin perehtymisen siitä. Sen jälkeen kartoitan muita menetelmävaihtoehtoja ja valitsen sekä kokoon vertailun jälkeen oman analyysityökaluni.

5.1.1 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on yksinkertaisimmillaan tiettyjen sanojen ja kokonaisuuksien etsimistä tekstistä (Sweeney & Coughlan 2008, 116). Nämä sanat tai kokonaisuudet jaotellaan kategorioihin ja tutkitaan joko mitä sanoja tekstistä löytyy tai kuinka usein tietyt sanat tai sanakategoriat tekstissä esiintyvät (Tewari 2011, 25 – 26; Vuontisjärvi 2006, 337). Sisällönanalyysi muuttaa kvalitatiivista tietoa kvantitatiivisesti käsiteltävään muotoon (Tewari 2011, 25 – 26), joten se mahdollistaa isojen tekstimäärien analysoinnin ja erityisesti tekstien sisällön vertailun toisiinsa. Tästä syystä sisällönanalyysiä voi käyttää vuosikertomusten ja muiden raporttien tutkimiseen sekä erityisesti niiden keskinäiseen vertailuun.

Sisällönanalyysiä onkin käytetty paljon vuosikertomusten vertailussa. Dagiliene (2010, 197) muun muassa tutki sosiaalisen tiedon määrää liettualaisten yritysten vuosikertomuksissa. Tutkimuksessaan hän vertaili sisällönanalyysin avulla neljän liettualaisen meijeriyrityksen vuosien 2007 ja 2008 vuosikertomuksia ja niissä esiintyvien vastuullisuudelle omistettujen sivujen suhdetta kokonaissivumäärään sekä vastuullisuutta viestivien lauseiden määrää (ma., 197; 199 – 200). Dagiliene vertaili muutosta sekä kaikissa tutkituissa vuosikertomuksissa että yhden yrityksen raportoinnissa vuosien 2007 ja 2008 välillä (ma., 200). Tutkimustulokset paljastivat, että sosiaalisen tiedon määrä vuosikertomuksissa

vaihteli suuresti eikä ollut kattavaa (ma., 197). Vaikka Dagilienen käyttämä menetelmä antaa helposti käsiteltävää tietoa, ei se kuitenkaan sovellu omaan tutkimukseeni, jossa ei eri vuosikertomusten välistä vertailutietoa ole käytettävissä. Lisäksi oman tutkimukseni tarkoitus on selvittää, miten vastuullisuus on integroitu vuosikertomukseen, joten pelkkä lauseiden tai vastuullisuutta käsittelevien sivujen laskeminen ei tuo haluttua tulosta.

Khan (2010, 82) puolestaan tutki bangladeshilaisten yksityisten liikepankkien vuosien 2007 ja 2008 vuosikertomuksiinsa sisällyttämää vastuullisuustietoa sekä Corporate Governancen vaikutusta tämän tiedon kertomiseen. Sisältöanalyysissään Khan koodasi tekstit jaoteltavaksi seitsemään eri ryhmään ja loi lopulta 60 kohdan tarkistuslistan vuosikertomukseen sisällytetyille sanoille (ma., 91). Tutkimuksessa sanojen lukumäärää ja esiintymistiheyttä pidettiin vastuullisuuden viestintäyksikköinä, niiden esiintyminen laskettiin ja lukumäärän perusteella jokaiselle yritykselle annettiin pistemäärä (ma., 91 – 92). Khanin (2010, 82) tutkimus paljasti, että bangladeshilaisten yksityisten liikepankkien vastuullisuusraportoinnin määrä on kohtalaisen vaatimatonta, mutta sen sisältä löytyy useaa erilaista vastuullisuuden viestimistapaa.

Seuraavana vuonna Khan toteutti tutkimusryhmineen vastaavanlaisella menetelmällä tutkimuksen, jossa hän vertaili 12 suurimman bangladeshilaisen kaupallisen pankin vuoden 2008 ja 2009 vuosikertomuksia etsien niistä GRI-ohjeistuksen mukaisia suoritusmittareita (Khan ym. 2011, 347). Tämän tutkimuksen tuloksena Khan ym. (2011) totesivat, että tutkitut pankit noudattavat parhaiten yhteiskunnallisista asioista annettavaan tietoon liittyvää GRI-ohjeistusta ja heikoiten tuotevastuuseen ja ihmisoikeuksiin liittyvää ohjeistusta (ma., 347).

Kuten aiemmin esitellyssä Dagilienen tutkimuksessa, myös Khanin tutkimuksissa on mukana vertailua vuosikertomusten välillä, joka ei sovi tämän työn tutkimusasetelmaan. Khanin käyttämä sanojen laskeminen ei myöskään ole hyvä keino saada selville, kuinka hyvin vastuullisuus on saatu integroitua osaksi muuta vuosikertomuksen sisältöä.

Myös tietokoneavusteisia ohjelmia on käytetty avuksi vuosikertomusten sisältöanalyysin teossa. Tewari (2011, 22; 27) suoritti tutkimuksen intialaisten IT-yritysten vuosikertomusten vastuullisuussisällöstä ja erityisesti eri yritysten tavoittelemista sidosryhmistä käyttäen itse luomaansa tietokoneohjelmaa, joka etsi tekstin sisältä sanoja ja laski niiden määrän. Tulokset osoittivat, että yritykset pitivät tärkeinä samanlaisia sidosryhmiä, mutta eri sidosryhmille suunnatun tiedon sisältö vaihteli (ma., 22). Vaikka mainitunlainen tietokoneavusteinen analyysimenetelmä voisi olla helppo ja luotettava analyysiväline, on sen kanssa edessä vastaavat ongelmat kuin aiemmin mainituissa Dagilien ja Khanin tutkimuksissa: sanojen laskeminen ja vuosikertomusten vertailu eivät ole sopivia menetelmiä tähän tutkimukseen.

Myös Suomessa on tutkittu vuosikertomusten vastuullisuussisältöä sisältöanalyysin avulla. Vuontisjärven (2006, 332) tutkimuksessa tutkittiin suomalaisten yritysten vuoden 2000 vuosikertomusten henkilöstöasioiden raportointia. Vuontisjärvi (2006, 337) käytti sisältöanalyysissaan hyvin yksinkertaista tutkimusmenetelmää: sovittujen teemojen ja indikaattoreiden sisällyttäminen tai niiden puuttuminen vuosikertomuksessa. Tulosten mukaan henkilöstöasioista raportointi oli vielä vuonna 2000 suomalaisissa yrityksissä vasta alkuvaiheissaan (ma., 331). Vuontisjärven käyttämä menetelmä on tähän tutkimukseen liian yksinkertainen: vaikka se tutkii hyvin vuosikertomuksen vastuullisuusteemoja, siinä jätetään huomioimatta, miten tutkimuksen alaisena olevat teemat on kertomukseen sisällytetty.

Sisältöanalyysia on käytetty myös muun yritysten tuottaman materiaalin kuin vuosikertomusten tutkimiseen. Esimerkiksi Hou & Reber (2011, 166) tutkivat sisältöanalyysillä merkittävien yhdysvaltalaisen mediayhtiöiden kaikkea vastuullisuutta sisältävää materiaalia, kuten vastuullisuusraportteja, verkkosivuja ja vuosikertomuksia. Toppinen ym. (2011, 1) puolestaan tutkivat 66 metsäyrityksen vuosikertomusten ja vastuullisuusraporttien vastuullisuustietoa GRI-ohjeistuksen mittareiden pohjalta. Molempien mainittujen tutkimusten

ongelma omaan tutkimukseeni nähden on se, että niissä hyödynnettiin eri yritysten tai eri raporttien välistä vertailua, joka tässä tutkimuksessa ei ole osa tutkimusasetelmaa. Lisäksi Toppisen ym. (2011, 7) tutkimuksessa käytettiin tiedon sisällyttämistä tai sen poisjättämistä arviointimenetelmänä.

Sisältöanalyysia käyttäneistä tutkimuksista oman menetelmäni kannalta mielenkiintoisimmaksi nousi Sweeneyn ja Coughlanin (2008, 113) tutkimus, jossa analysoitiin 28 yrityksen vuosikertomuksia siltä kannalta, miten ne kokonaisuudessaan ottavat huomioon sidosryhmänäkökulman. Vaikka Sweeney ja Coughlan myös tutkivat useampaa vuosikertomusta ja vertailivat niitä keskenään (ma., 113), heidän tutkimusmenetelmänsä ei sisältänyt tekstin muuttamista numeeriseksi tiedoksi ja vertailun suorittamista kvantitatiivisesti. Sweeney ja Coughlan (ma., 113) analysoivat tekstin lukemalla sen läpi kahden arvioijan voimin. Tulokset osoittivat, että tutkittujen organisaatioiden välillä oli löydettävissä merkittäviä eroja vastuullisuuden ja sidosryhmänäkemyksen osalta, erityisesti eri toimialojen välillä (ma., 113).

Sweeneyn ja Coughlanin tutkimus poikkeaa muista sisältöanalyysia hyödyntäneistä tutkimuksista erityisesti siinä, miten se suhtautuu tekstiin. Muissa tutkimuksissa analysoitavasta tekstistä tutkittiin yksittäisiä sanoja tai tekstikokonaisuuksia ja -teemoja, mutta Sweeney ja Coughlan suhtautuivat tekstiin kokonaisuutena ja analysoivat sitä lukemalla pelkän sanojen laskemisen sijaan. Sisältöanalyysin menetelmistä Sweeneyn ja Coughlanin esimerkki hyödyttää eniten tätä tutkimusta.

5.1.2 Muut menetelmät

Yritysten julkaiseman vastuullisuussisällön tutkimiseen on tietysti olemassa muitakin menetelmiä kuin sisältöanalyysi. Tässä alaluvussa käyn läpi muita aiemmassa tutkimuksessa käytettyjä menetelmiä ja pohdin niiden sopivuutta tähän tutkimukseen.

5.1.2.1 Vertailevat menetelmät

Sisältöanalyysin lisäksi on olemassa myös muita vertailua käyttäviä tutkimusmenetelmiä. Esimerkiksi Daub (2007, 75) suoritti kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen analyysin sveitsiläisten yritysten vastuullisuusraportoinnista ja raportoinnin käytännöistä. Koska ainoastaan yhden vastuullisuusraportin tutkiminen olisi ongelmallista tulosten yleistettävyyden vuoksi, Daub päätti sisällyttää analyysiin myös kaiken muun yrityksen tuottaman sisällön, johon viitattiin vastuullisuusraporteissa (ma., 79; 80). Analyysissaan Daub vertaili yritysten vastuullisuussisältöä GRI-ohjeistuksen tarjoamiin parhaisiin raportointikäytäntöihin (ma., 80). Kuten Daub (ma., 81) itse toteaa, raportin sisällöstä ei saa riittävää käsitystä ainoastaan sillä perusteella, miten se seuraa GRI-ohjeistusta. Tästä syystä GRI-ohjeistukseen perustuva vertailu ei ole tälle tutkimukselle sopiva menetelmä, koska tarkoituksena on tutkia vastuullisuuden ilmentymiä tekstissä, ei ainoastaan raportin vastuullisuussisältöä.

Lozano ja Huisingh (2011, 99) käyttivät vastuullisuusraporttien tutkimiseen *Grounded Theoryn* vertailevaa analyysia. Grounded Theory rakentaa teoriaa tiedosta ja havainnoista ja sopii erityisesti sellaiseen tutkimukseen, jossa tutkijalla ei ole vaikutusvaltaa tutkittavaan kohteeseen (ma., 102). Grounded Theory sopii vuosikertomuksen tutkimiseen ilmiönä, mutta siinä luodaan sisältöanalyysin tapaan kategorioita tekstin sisällöstä ja analysoidaan niitä tietokoneavusteisesti matemaattisen mallin kautta (ma., 102 – 103), joten Grounded Theory ei ole sopiva menetelmä tähän tutkimukseen.

Tregidga ja Milne (2006, 219) puolestaan käyttivät vertailevaa menetelmää tekstianalyysiin yhden yrityksen vuosien 1993 ja 2003 välillä julkaisemien raporttien vastuullisuusdiskurssin ilmentymistä ja kehityksestä. He keskittyivät tutkimuksessaan raporteissa käytettyyn kieleen ja kuviin merkitysten rakentajana sekä siihen ympäröivään kontekstiin, jossa raportit ilmestyivät (ma., 219). Verrattuna useisiin aiemmin tässä luvussa esiteltyihin sisältöanalyysin menetelmiin, heidän tutkimuksensa piti sisällään tekstien syvällisempää lukemista ja tulkinnan tekemistä tekstin sisällön perusteella (ma., 224 – 225). Vaikka

Tregidgan ja Milnen tutkimuksen tarkoituksena oli tämän työn tutkimuksesta poiketen vertailla eri raportteja keskenään, heidän lähtökohtansa tekstien syvällisemmästä lukemisesta ja merkitysten etsimisestä tekstistä ja kuvista sopii myös tämän tutkimuksen lähtökohdaksi.

5.1.2.2 Diskurssianalyysi

Diskurssien tutkimista on harjoitettu muissakin vastuullisuustekstejä analysoineissa tutkimuksissa. Livesey ja Kearins (2002, 233) tutkivat kahden kansainvälisen yrityksen vastuullisuusraportteja ja esittivät, kuinka raporttien tekstissä diskurssit heijastelivat ja vaikuttivat kestävän kehityksen merkityksistä ja käytännöistä käytävään sosiopoliittiseen kamppailuun. Liveseyn ja Kearinsin Michel Foucaultin työhön pohjautuva menetelmä sisälsi läpinäkyvyyden ja huolenpidon vertauskuvien etsimistä ja vertailua teksteistä, sekä niiden suhteuttamista raporttien tuottamisen olosuhteisiin (ma., 236; 237).

Nielsen ja Thomsen (2007, 26) puolestaan perustivat yritysten vastuullisuusraportoinnin sisältöä tutkivan työnsä Norman Faircloughin kriittiseen diskurssianalyysiin. Heidän tutkimuksensa analysoi mitä ja miten yritykset sanovat raportoidessaan vastuullisuudesta ja suhteutti sen yritysten strategiadiskurssiin kuuluviin osakkeenomistaja-, sidosryhmä- ja kokonaisvaltaiseen näkökulmaan (ma., 26; 27). Tanskalaisten yritysten vuosikertomuksia materiaalina käyttäneen tutkimuksen tuloksena Nielsen ja Thomsen totesivat, että vuosikertomuksissa on paljon eroja vastuullisuuden aiheiden ja diskurssien välillä ja yritykset joutuvat valitsemaan raportoinnissaan eri sidosryhmien tarpeiden välillä (ma., 25).

Koska diskurssianalyysi porautuu sisältöanalyysia syvemmälle teksteihin, sopii se paremmin tämän työn tutkimustarpeisiin.

5.1.2.3 Genreanalyysi

Koska vuosikertomusta voi kutsua omaksi genrekseen (Ditlevsen 2012, 93; Breton 2009, 188), genreanalyysia voi käyttää vuosikertomusten vastuullisuussisällön tutkimiseen. Bowers (2010, 249) vertaili kymmenen maailmanlaajuisesti toimivan yrityksen vastuullisuusraportteja tavoitteenaan selvittää, miten vastuullisuusraportointi on kehittynyt. Bowersin (ma., 249) mukaan genreanalyysi on uusi lähestymistapa vastuullisuusraportoinnin tutkimiseen ja hänen tutkimustuloksensa nostavat esiin uusia tutkimussuuntauksia mm. taloudellisen arvon korostamisen suhteesta GRI-ohjeistukseen sekä yleisön käsitykseen ja määritelmiin vastuullisuudesta.

Tässä tutkimuksessa vuosikertomus on huomioitu helposti tunnistettavana omana genrenään, joka toimii pörssiyrityksen raportointia säätelevien normien ja asetusten sekä sijoittajaviestinnän kontekstissa (ks. Luku 2). Koska genre on helposti tunnistettava, en tässä tutkimuksessa keskity sen tutkimiseen. Lisäksi tutkimukseni tarkoitus ei ole tutkia genren kehittymistä, vaan ainoastaan yhtä vuosikertomusta. Huomioin genren kuitenkin kontekstin kautta, eli tutkimuksessa tutkitaan vuosikertomusta omassa kontekstissaan toimivana genrensä edustajana.

5.1.2.4 Strategiapohjainen viitekehys

Tässä tutkimuksessa tutkitaan vastuullisuuden suhdetta strategiaan (ks. Johdanto), joten menetelmän valinnan yhteydessä on syytä perehtyä myös Hubbardin (2011, 824) strategiapohjaiseen viitekehykseen pohjautuvaan tutkimusmenetelmään. Hubbard arvioi kolmenkymmenen maailman suurimman yrityksen vastuullisuusraportoinnin laatua ja totesi, että raportoinnin laadussa on suuria eroja erityisesti selkeiden toimintatapojen, tavoitteiden asettamisen ja tavoitteista keskustelun osalta (ma., 824). Koska Hubbardin (ma., 828) menetelmä on kehitetty luomaan yleinen kuva organisaatioiden raportoinnin tilasta, ei se sovi tähän tutkimukseen, jossa tutkitaan raportin sisältöä sekä sitä kuinka vastuullisuus raportin sisällä näkyy ja on integroitu vuosikertomuksen sisältöihin.

5.2. Tutkimuksen analyysityökalu

Aiemman tutkimuksen ja niissä käytettyjen menetelmien tutkimisen jälkeen esittelen tässä alaluvussa omassa tutkimuksessani käytettävän analyysityökalun. Kokoon työkalun useasta eri menetelmästä huomioiden erityisesti edellisessä alaluvussa aiemmasta tutkimuksesta nousseet menetelmien heikkoudet ja tämän tutkimuksen analyysin tarpeet. Aluksi esittelen kolme menetelmää, joiden yhdistelmästä analyysityökalu rakentuu. Lopuksi kokoon yhteen käytettävän analyysityökalun menetelmät.

5.2.1 Menetelmä sisällön analyysiin

Koska edellisessä alaluvussa esitelty sisältöanalyysi sekä muut vertailuun perustuvat menetelmät keskittyvät liikaa raporttien vertailuun, sanojen tai tekstikokonaisuuksien laskemiseen ja käyttävät tietojärjestelmiä tai matemaattista analyysia tutkimuksen apuna, eivät ne sovellu sellaisenaan tämän tutkimuksen menetelmiksi. Sisällön analysointi on kuitenkin hyvä lähtökohta. Kuten Sweeneyn ja Coughlanin (2008) tutkimusta esitellessäni mainitsin, tekstiin tulisi suhtautua kokonaisuutena ja lukea sitä syvemmin. Breton (2009, 187) toteaa, että sisältöanalyysi on triviaalia sanojen laskemista, mutta sen sijaan semioottinen analyysi ottaa paremmin huomioon tekstin ja sen sisällön monella eri tasolla.

Lisäksi esiteltyt aiemman tutkimuksen menetelmät eivät ole ottaneet tarpeeksi huomioon vuosikertomusta kokonaisuutena. Tämän tutkimuksen analyysin kohteena oleva vuosikertomuksen kertomusosa on entistä enemmän sekoitus tekstiä ja kuvia (David 2001, 195), joten myös tutkimusmenetelmän tulee huomioida sekä kuvat että teksti. Fei (2004, 220) esittelee mallin, joka tulkitsee kuvaa ja tekstiä semioottisina resursseina. Kun Fein malli vielä sopii sellaisten tekstisisältöjen tutkimiseen, jotka yhdistävät kuvaa ja tekstiä ja jossa kuva ja teksti toimivat yhdessä merkityksen luojana (mt., 221), on malli sopiva tämän tutkimuksen tarpeisiin.

Fein *Integrative Multi-Semiotic Model* tutkii tekstiä ja visuaalisuutta kolmella eri tasolla sekä myös niiden integraatiota (Fei 2004, 222). Oheisessa luettelussa ovat listattuna mallin tasot ja niiden sisältö (mukaillen kuviosta mt., 222).

1. *Ilmaisutaso*

- Rajapinta katsojan ja tekstikokonaisuuden välillä.
- Tutkitaan tekstin typografiaa ja visuaalisuuden kuvia.
- Käsittelee tekstin pintatason asioita.

2. *Sisältötaso*

- Kielellinen ja visuaalinen kielioppi.
- Käsittelee tekstin ja kuvan eri osioiden yhteispeliä.

3. *Kontekstitaso*

- Tekstin rekisteri, genre ja ideologia vaikuttavat tekstin tulkintaan.

Integraatiotaso

- Visuaalisuuden ja tekstin yhteistyö ilmaisu- ja sisältötasoilla.
- Gestalt-teoria: kokonaisuus on isompi kuin osiensa summa (Fei 2004, 225)

Tässä tutkimuksessa hyödynnän Fein mallista lähinnä ilmaisutason, sisältötason ja integraatiotason. Edellisessä alaluvussa totesin genren jäävän tämän tutkimuksen ulkopuolelle ja sen huomioitavan ainoastaan kontekstin kautta. Kun Fein mallissa tekstiä tulkitaan osana sen kontekstia ja genreä, tässä tutkimuksessa kontekstitaso huomioidaan tekstin ja diskurssien analyysin kohdalla myöhemmin tässä luvussa.

Ilmaisutasolla tutkin tekstin typografiaa ja asettelua (Fei 2004, 232; 234) sekä kuvien sisältöä ja niiden väriä ja kokoa (mt., 227; 232; 234). Sisältötason erona ilmaisutason se käsittelee tekstin ja kuvien eri osioiden yhteispeliä ilmaisutason käsitellessä tekstin ja kuvan pintatasoa (mt., 227). Integraatiotaso heijastelee puolestaan näiden kahden eri semioottisen resurssin (kuva ja teksti) yhdessä luomia merkityksiä ja luo niiden välille kontekstuaalisen, eli yhtenäisyyttä osoittavan, suhteen (mt., 239). Kontekstuaalisessa suhteessa kuva ja teksti joko toimivat yhdessä, eli toisen merkitys heijastelee samaa merkitystä toisenkin kautta, tai ovat ristiriitaisessa suhteessa, jolloin toinen luo eri merkitystä kuin toinen (mt., 239).

5.2.2 Menetelmä vastuullisuuden tason analyysiin

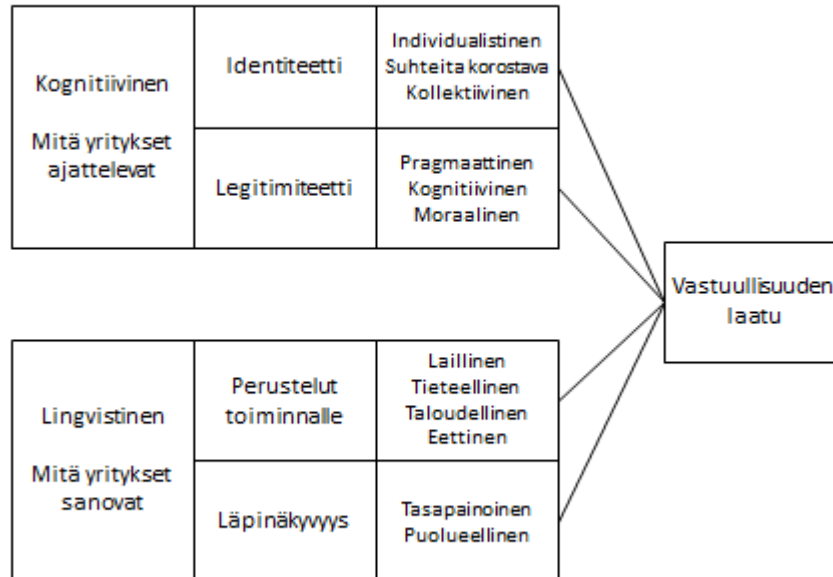
Fein menetelmän käyttäminen yksinään ei kuitenkaan riitä. Fei (2004, 243) itse toteaa menetelmän olevan sellainen, että sitä ei ole tarkoitettu käytettäväksi yksinään, vaan osana laajempaa menetelmien työkalupakkia. Lisäksi Fein menetelmästä puuttuu vastuullisuusnäkemys sekä edellisessä alaluvussa esille nostamani strateginen näkökulma. Kun sisältöanalyysi ei riitä kuvailemaan tekstin strategista sisältöä (Breton 2009, 200), tarvitsen analyysityökaluuni menetelmän, joka ottaa huomioon niin vastuullisuuden kuin strategian näkökulmat.

Basu ja Palazzo (2008, 122) esittelevät organisaation merkityksenantoon perustuvan vastuullisuutta arvioivan mallin. Heidän mallissaan vastuullisuuden ja vastuullisuuden toimenpiteiden takaa pyritään löytämään yrityksen toimintatapa (ma., 122), joten mallissa on vahvasti mukana myös strateginen näkökulma vastuullisuuteen.

Basu ja Palazzo (2008, 124) tutkivat organisaatioiden merkityksenantoa kolmen prosessin näkökulmasta: 1) kognitiivinen, eli mitä yritykset vastuullisuudesta ajattelevat, 2) lingvistinen, eli mitä yritykset vastuullisuudesta sanovat, ja 3) konatiivinen, eli miten yritykset toimivat. Koska tässä tutkimuksessa keskityn tutkimaan vuosikertomusta ja siitä löytyviä merkityksiä vastuullisuuden toimenpiteiden rajautuessa tutkimuksen ulkopuolelle, jätän tämän tutkimuksen tarkoituksiin konatiivisen tason tutkimisen pois mallista.

Oheiseen kuvioon 2 on koottu kognitiivisella ja lingvistisellä tasolla tutkittavat vastuullisuuden prosessit.

Kuvio 2. Vastuullisuuden prosessit

Lähde: mukailten Basu & Palazzo 2008, 125.

Vastuullisuuden prosesseja tutkitaan mallissa kahden kognitiivisen ulottuvuuden ja kahden lingvistisen ulottuvuuden kautta (Basu & Palazzo 2008, 124). Ensimmäinen kognitiivinen ulottuvuus on organisaation identiteetti, joka voi olla joko a) individualistinen, jolloin yritys korostaa omaa vastuullisuusosaamistaan, b) suhteita korostava, jolloin yritys uskoo vastuullisuudessa yhteistyöhön sidosryhmiensä kanssa, tai c) kollektiivinen, jolloin yritys uskoo olevansa vastuullisuuden suhteen osa sidosryhmäkenttäänsä suurempaa kokonaisuutta. Toinen kognitiivinen ulottuvuus on organisaation legitimiteetti omalle toiminnalleen, joka voi olla joko a) pragmaattinen, jolloin yritys uskoo pystyvänsä kontrolloimaan omaa ympäristöään, b) kognitiivinen, jolloin yritys seuraa ympäristöään ja mukautuu sen vaatimuksiin, tai c) moraalinen, jolloin yritys luo vaatimuksia toiminnalleen yhdessä sidosryhmiensä kanssa. (ma., 125 – 126)

Ensimmäinen lingvistinen ulottuvuus on puolestaan perustelut omalle toiminnalle, jotka voivat olla joko a) lailliset, jolloin yritys perustaa toimintansa oikeuttamisen

sääntöihin, rangaistuksiin, velvollisuuksiin ja oikeuksiin, b) tieteelliset, jolloin yritys perustaa toimintansa oikeuttamisen toiminnan vaikutusten mittaamiseen, c) taloudelliset, jolloin yritys perustelee toimintansa kertomalla mitattavista taloudellisista vaikutuksista mm. sidosryhmilleen, tai d) eettiset, jolloin yritys perustelee toimintaansa korostamalla sen laajempia hyviä tavoitteita. Toinen lingvistinen ulottuvuus on tiedon läpinäkyvyys, joka voi olla joko a) tasapainoista, jolloin yritys raportoi selkeästi toimintansa hyödyistä ja haitoista, tai b) puolueellista, jolloin yritys raportoi ainoastaan omasta näkökulmastaan positiivisista tuloksista. (Basu & Palazzo 2008, 127 – 128)

5.2.3 Menetelmä tekstin ja diskurssien analyysiin

Fein menetelmä tutkii tekstejä pintapuolisesti ja Basun ja Palazzon menetelmä puolestaan keskittyy vastuullisuuden tason arviointiin, joten analyysimenetelmästäni puuttuu edelleen työkalu tekstien syvempään tutkimiseen ja vastuullisuuden diskurssien löytämiseen. Edellisessä alaluvussa aiempien menetelmien tarkastelun yhteydessä totesin, että diskurssianalyysi sopii hyvin tekstien syvempään analyysiin.

Kurosen ym. (2005, 248) metodologinen viitekehys on luotu retoristen strategioiden ja tekniikkojen löytämiseen tekstistä. Viitekehys hyödyntää kriittistä diskurssianalyysia, systeemis-funktionaalista kielioppia ja retorisen rakenteen teoriaa (ma., 248). Menetelmä sopii tähän tutkimukseen, koska se tutkii myös tekstin strategisia merkityksenannon tapoja (ma., 248). Kurosen ym. (ma., 249 – 250) viitekehys vaatii sen, että kirjoittaja ja lukija molemmat ymmärtävät tekstin samalla lailla. Koska vuosikertomus on oma genrensä (Ditlevsen 2012, 93; Breton 2009, 188), jolla on vakiintuneet käytännöt (Ridell 2006, 206; 208) ja jonka kielenkäyttö on ennustettavissa (Heikkinen 2009, 26), voidaan sen sanoa olevan kirjoittajan ja lukijan samalla lailla ymmärtämä ja tekstin tuottajan ja kuluttajan jakavan tekstilajin konventiot (Bhartia 2010, 37). Viitekehys siis sopii vuosikertomuksen analysointiin.

Viitekehyksen kolmesta menetelmästä retorisen rakenteen teoria tutkii yksityiskohtaisesti kielen piirteitä kirjoittajan retoristen tarkoituksien taustaa vasten (Kuronen ym. 2005, 252). Koska tämän tutkimuksen tavoitteisiin ei kuulu kielen piirteiden tutkiminen, vaan vuosikertomuksen analysointi kokonaisuutena ja strategian näkökannalta, otan Kurosen ym. (2005) viitekehystä omaan malliini mukaan ainoastaan kriittisen diskurssianalyysin ja osittain systeemifunktionaalisen kieliopin.

Norman Faircloughin (2003, 21) kriittinen diskurssianalyysi näkee diskurssit luontaisena osana sosiokulttuurisia käytäntöjä. Diskurssit nähdään itse tekstin ja kontekstin tuotteena (Fairclough 2003, 37). Tästä syystä on tärkeää pelkän tekstin tutkimisen sijaan tutkia, miten teksti toimii omassa sosiokulttuurisessa kontekstissään (Kuronen ym. 2005, 250). Tässä tutkimuksessa vuosikertomusta ympäröiviksi konteksteiksi ovat määritelty pörssiyrityksen raportointia säätelevät normit ja asetukset, sijoittajaviestintä sekä vuosikertomuksen yleisöt (ks. luku 2). Tutkin siis kriittisen diskurssianalyysin avulla sitä, miten Metso Oyj:n vuosikertomus toimii suhteessa toisessa luvussa määriteltyihin raportointiohjeistuksiin (Arvopaperimarkkinalaki ja IFRS-ohjeisto), sijoittajaviestinnän tehtäviin (jatkuva, suunnitelmallista ja tarkoituksellista markkinointitoimintaa, suhdetoimintaa sijoittajia ja muita sidosryhmiä kohtaan sekä strateginen työkalu) ja eri vuosikertomuksen yleisöihin (osakkeenomistajat ja sijoittajat sekä sekundääriset yleisöt).

Diskurssityyppi on tärkeää huomioida kriittisessä diskurssianalyysissä, koska se tarjoaa viitekehyksen, joka määrittelee mikä on oikeutettua ja luonnollista (Kuronen ym. 2005, 250). Yuthasin ym. (2002, 141) mukaan vuosikertomuksen kertova osa kuuluu julkiseen diskurssiin, jonka tehtävänä on täydentää taloudellista tietoa yrityksen tuloksesta kiinnostuneille sijoittajille ja muille kolmansille osapuolille. Koska tässä tutkimuksessa tutkitaan nimenomaan vuosikertomuksen kertovaa osaa, tutkin Metso Oyj:n vuosikertomuksen tekstejä osana taloudellista tietoa täydentävää diskurssia.

Diskurssianalyysi ottaa myös huomioon tekstin intertekstuaalisuuden, eli sen että teksti ei ole irrallinen vaan toimii osana tekstityyppien ja tekstityylien kokonaisuutta ja niiden linkittymistä toisiinsa tekstin sisällä ja myös sen ulkopuolelle (Fairclough 2003, 37). Tässä tutkimuksessa kiinnostaviksi intertekstuaalisuuden osalta nousevat vuosikertomuksen eri osien yhteispeli sekä kertovan osan vapaaehtoisen sisällön linkittyminen taloudelliseen sisältöön.

Kriittisen diskurssianalyysin lisäksi tarvitaan menetelmä syvällisempään lingvistiseen analyysiin. Systeemis-funktionaalinen kielioppi perustuu Hallidayn (1978; 1994, ks. Kuronen ym. 2005, 251) funktionaaliseen teoriaan ja tutkii tekstin merkityspotentiaalia sekä sitä, miten teksti luo kokemusmaailmaa, miten se neuvottelee lukijan kanssa halutuista merkityksistä ja miten tekstin rakenne edistää kokonaisuuden tulkintaa. Systeemis-funktionaalisen kieliopin lähtökohtana on tekstin genre (Kuronen ym. 2005, 251). Tässä tutkimuksessa otan siis huomioon vuosikertomuksen omana genrenään ja tutkin, miten Metso Oyj:n vuosikertomuksessa tekstin rakenne auttaa kokonaisuuden tulkinnan edistämistä. Tekstin merkityspotentiaali ja kokemusmaailman luominen sekä lukijan kanssa neuvottelu eivät ole tässä tutkimuksessa merkityksellisiä, koska vuosikertomus on määritelty omaksi genrekseen, jonka sekä kirjoittaja että lukija ymmärtävät samalla tavalla.

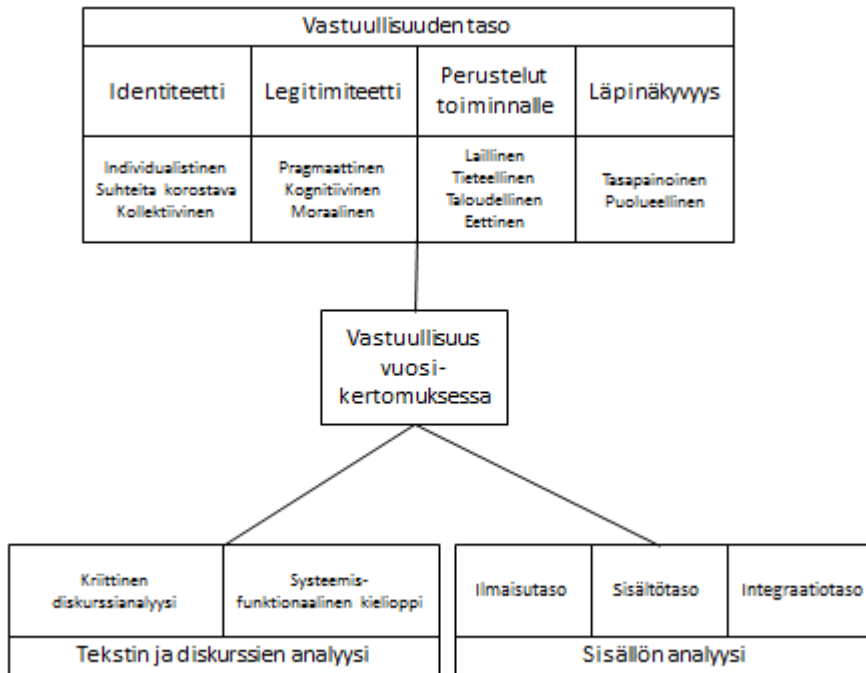
Systeemis-funktionaalinen kielioppi tutkii kieltä merkitysten eikä kielen rakenteiden kautta. Hallidayn (1978) peruseriaatteiden mukaisesti siinä analysoidaan tekstikokonaisuuksia lauseiden tai virkkeiden sijaan ja näin tulkitaan miten kieltä on rakennettu käyttöä varten. Lisäksi systeemis-funktionaalinen kielioppi on hyödyllinen erityisesti kielen tutkimiseen strategisen merkityksenannon resurssina. (Kuronen ym. 2005, 252) Näistä syistä se sopii hyvin tämän tutkimuksen tarkoituksiin. Analysoin siis systeemis-funktionaalisen kieliopin avulla myös sitä, millaista strategista merkitystä Metso Oyj:n vuosikertomus luo tekstikokonaisuuksien avulla.

5.2.4 Analyysityökalun yhteenveto

Oheiseen kuvioon 3 on koottu mainituista menetelmistä yhdistelmä, jota käytän seuraavassa luvussa tämän tutkimuksen analyysityökaluna.

Kuvio 3. Analyysityökalu.

6 METSO OYJ:N VUOSIKERTOMUKSEN ANALYYSI

Tässä luvussa analysoin Metso Oyj:n vuoden 2010 vuosikertomusta edellisessä luvussa luomani analyysityökalun pohjalta. Aluksi analysoin vuosikertomuksen sisällöstä ilmaisutason, sisältötason ja niiden integraatiota Fein (2004) *Integrative Multi-Semiotic Modelin* avulla sekä tekstiä ja sen diskursseja Kurosen ym. (2005) tutkimuksessaan käyttämän menetelmän pohjalta. Lopuksi käytän Basun ja Palazzon (2008) menetelmää vastuullisuuden tason analysointiin.

Vuosikertomuksen analysoinnin jälkeen vertailen kertomusta aineiston peilinä toimiviin vastuullisuusraportoinnin ja integroidun vuosikertomuksen kirjallisuuden parhaisiin käytäntöihin, vastuullisuuden ja strategian suhdetta vertaileviin työkaluihin sekä Metson omiin vuosikertomuksessa ja haastatteluissa mainitseisiin tavoitteisiin.

6.1 Sisällön analyysi

Edellisessä luvussa totesin hyödyntäväni omassa työssäni Fein (2004) *Integrative Multi-Semiotic Modelista* ilmaisutason, sisältötason ja integraatiotason.

6.1.1 Ilmaisutaso

Ilmaisutaso käsittelee rajapintaa katsojan ja tekstikokonaisuuden välillä. Siinä tutkitaan tekstiä pintatasolla sekä kuvia ja grafiikkaa visuaalisuuden edustajana. Tässä tutkimuksessa tutkin ilmaisutasolla tekstin typografiaa ja asettelua sekä kuvien sisältöä, väriä ja kokoa. (ks. luku 5)

Kokonaisuudessaan Metson vuosikertomus näyttää hyvin ilmavalta. Tekstit on aseteltu siten, että sivuilla on paljon tyhjää tilaa eivätkä mitkään visuaaliset elementit nouse kertomuksessa liian hallitseviksi. Vaikka nykyään vuosikertomusten kertovat osiot sisältävät paljon valokuvia ja graafisia elementtejä (David 2001, 195), on Metson vuosikertomuksessa valokuvia käytetty

yllättävän vähän. Koko vuosikertomuksen kertovassa osassa on ainoastaan 22 valokuvaa sijoitettuna 72 sivulle. Metson vuosikertomuksessa visuaalista puolta hallitsevat selkeästi graafiset elementit.

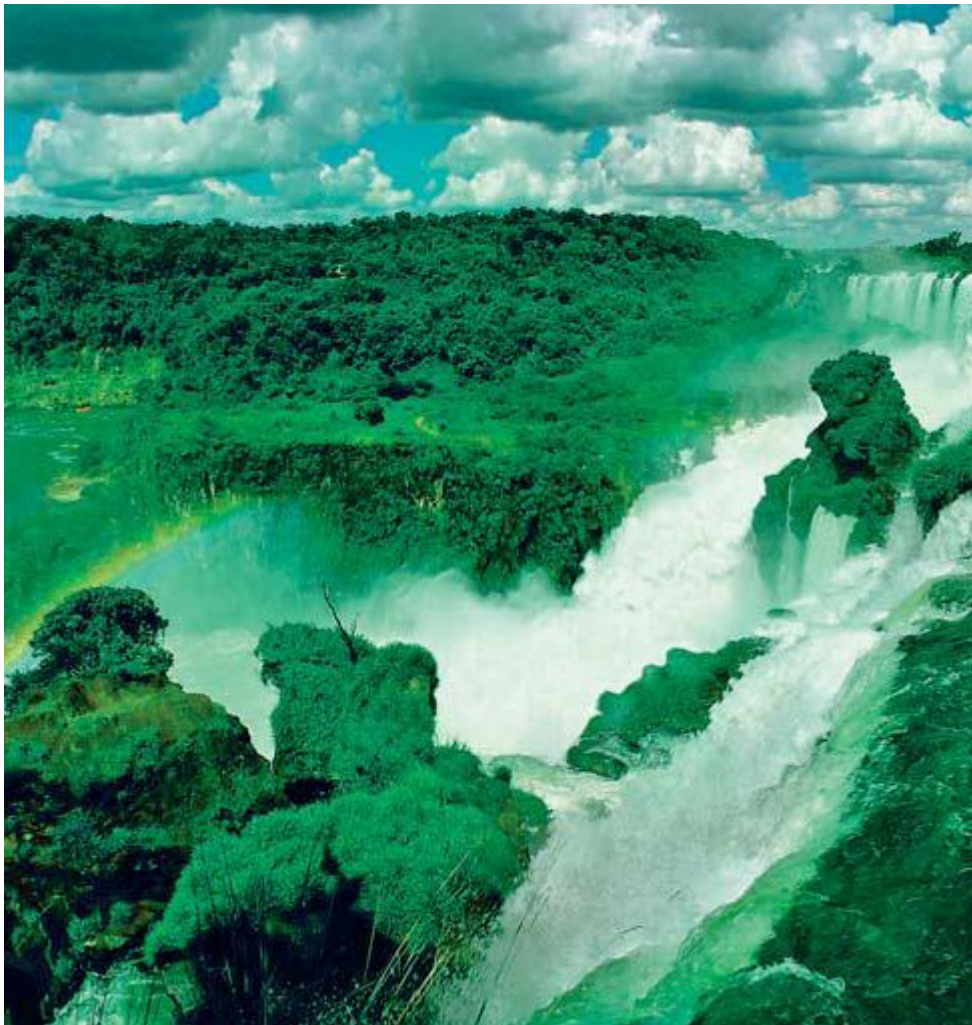
Vastuullisuusnäkökulman kannalta kuvamaailma korostaa Metson vastuullisuutta ympäristön ja jossain määrin sosiaalisen vastuun kautta taloudellisen vastuun jäädessä vähemmälle huomiolle. Esimerkiksi kannen kuvasarjassa on enemmän ympäristöä ja sosiaalista vastuuta ilmaisevia kuvia kuin taloudellista vastuuta painottavia kuvia (ks. oheinen kuva 1).

Kuva 1. Metson vuosikertomuksen kansi, sivu 1.

Myös sivujen 10 – 13 megatrendejä esittävässä kuvissa on huomioitu yhteiskunnan ja ihmisväestön muutokset sekä ympäristö taloudellisen näkökulman sijaan. Sivulta 13 löytyvä kuva (ks. oheinen kuva 2) on koko kertomuksen ainoa kuva, jossa vastuullisuus kuvataan sen perinteisimmän näkökulman, eli ympäristövastuun, kautta (Badiru 2010, 32).

Kuva 2. Kestävän kehityksen ja ilmastonmuutoksen kuva, sivu 13.

Sivun 26 – 27 kuva tuotantolaitoksesta on oikeastaan ainoa kertomuksesta löytyvä kuva, joka tuo realistisesti esiin yrityksen tuotteiden käytön liiketoiminnassa ja näin painottaa taloudellista vastuuta (ks. oheinen kuva 3).

Kuva 3. Ympäristötehokkaiden ratkaisujen teemakuva, sivu 26 – 27.

Graafiset elementit ovat vuosikertomuksessa väritetty pääasiassa vihreällä ja oranssilla värillä. Vihreä ja oranssi ovat Metson päävärit (Metson verkkosivut 2012), joten niiden käyttö grafiikan pääväreinä on luonnollinen valinta. Metson vihreää väriä käytetään kertomuksen grafiikassa erityisesti esittämään tietyn kuvion suurinta osuutta tai konsernin kotimaata Suomea (ks. esimerkiksi sivut 3, 24, 37, 50 – 51, 54 – 55 ja 63 – 65), joten voidaan sanoa vihreällä värillä korostettavan yritykselle tärkeitä asioita. Koko kertomuksen läpi myös kulkee sivun reunassa vihreä elementtipalkki. Koska vihreä on toinen Metson pääväreistä, ei sen käytöstä kertomuksen graafisissa elementeissä voi vetää suurempia vastuullisuuteen liittyviä johtopäätöksiä.

Metson vuosikertomuksen tekstit on kirjoitettu vihreällä, mustalla, oranssilla tai valkoisella. Tekstin typografia ja aseteltu kokonaisuudessaan on hyvin

yhtenäinen: otsikot ja nostot on kirjoitettu pääosin oranssilla tai vihreällä ja leipäteksti mustalla. Edellä totesin vihreän ja oranssin olevan Metson päävärit ja vihreää väriä käytettävän erityisesti tärkeiden teemojen ja asioiden korostamiseen grafiikassa. Sama huomio pätee myös tekstin typografiaan: vihreällä värillä korostetaan vuosikertomuksessa tärkeitä teemoja. Erityisesti tuloksellisuuteen ja kannattavuuteen liittyvät tekstit on korostettu vihreällä värillä (ks. esimerkiksi sivut 7, 15, 25, 26, 30 – 31, 33, 39, 53 ja 55), aivan kuten jo kertomuksen kannessa teksti ”Tuloksia yhdessä tekemällä” (ks. kuva 1). Kun vihreällä värillä korostetaan myös yhteistyötä sidosryhmien kanssa (ks. esimerkiksi sivut 5, 7, 14, 26, 30 ja 33), voi sanoa että kannessa nostettu vuosikertomuksen teema ”Tuloksia yhdessä tekemällä” korostuu hyvin typografian kautta.

Vuosikertomuksen sivuilla 10 – 13 esiteltyjen megatrendien yhteydessä myös leipäteksti on kirjoitettu vihreällä. Tämä korostaa megatrendien, eli Metsosta riippumattoman ulkopuolisen kehityksen, merkitystä yrityksen toiminnalle. Toinen mielenkiintoinen huomio värien käytöstä tekstin typografiassa liittyy ”Toimitusjohtajalta” -osioon. Sivujen 8 – 9 toimitusjohtajan katsauksessa toimitusjohtajan ja hänen edeltäjänsä keskustelussa uuden toimitusjohtajan osuus on väritetty mustalla ja hänen edeltäjänsä osuus vihreällä (ks. oheinen kuva 4). Koska vihreällä värillä painotetaan kertomuksessa tärkeää sisältöä, on erikoista, että tärkeämpänä pidetään väistyneen kuin nykyisen toimitusjohtajan näkemyksiä.

Kuva 4. Toimitusjohtajan katsaus, sivu 8.

6.1.2 Sisältötaso

Ilmaisutason käsitellessä tekstin ja kuvan pintatasoa, sisältötaso käsittelee tekstin ja kuvien eri osioiden yhteispeiliä. Tässä tutkimuksessa tekstin ja kuvan yhteyttä tutkitaan integraatiotasolla, joten sisältötason analyysi keskittyy tekstin ja kuvan eri osioiden yhteispeilissä vuosikertomuksen kokonaisrakenteeseen, eli siihen miten ja millaisista osioista vuosikertomus on rakennettu. (ks. luku 5)

Tärkein kokonaisrakenteesta vastuullisuuden integroitiin liittyvä huomio on, että vastuullisuudesta ei ole kirjoitettu omaa osiotaan Metson vuosikertomuksessa. Tämä tarkoittaa sitä, että vuosikertomukseen ei ole ainoastaan liitetty vastuullisuusraporttia (Monterio 2010, 57; Eccles & Krzus 2010, 29 – 30), vaan vastuullisuus on pyritty integroimaan muuhun vuosikertomuksen sisältöön.

Metson vuosikertomus alkaa etukannen jälkeen lukuohjeella sekä Metson ja sen vuoden 2010 tärkeiden tunnuslukujen esittelyllä (ks. sivut 1 – 3). Heti tämän jälkeen seuraavat sivut (4 – 7) käsittelevät Metson vuosikertomuksessaan esiin nostamia teemoja: ympäröivä yhteiskunta ja megatrendit, yhteistyö sidosryhmien kanssa, kestävä tulevaisuus sekä tuloksen tekeminen. Näiden teemojen nostaminen heti kertomuksen alkuun jopa ennen perinteisesti vuosikertomuksen avaavaa toimitusjohtajan katsausta (Beattie ym., 2008, s. 186) kertoo niiden tärkeydestä Metsolle. Toimitusjohtajan katsauksen jälkeen (s. 8 – 9) käsittelyosassa ensimmäisenä tärkeistä teemoista käsitellään megatrendejä, joka korostaa entisestään Metson näkemystä ympäröivän yhteiskunnan ja sen muutosten merkittävästä vaikutuksesta yhtiön toimintaan. Vastuullisuuden näkökulmasta neljästä megatrendistä (s. 10 – 13) kaksi käsittelee taloudellista vastuullisuutta (Talouden globalisoituminen ja Kehittyvien maiden nousu) ja yksi sekä sosiaalista (Väestörakenteen muutokset) että ympäristövastuuta (Kestävä kehitys ja ilmastonmuutos). Megatrendeissä Metso on siis huomionnut kaikki kolme vastuullisuuden osa-aluetta.

Ympäröivän yhteiskunnan ja sen megatrendien lisäksi vuosikertomuksen kokonaisrakenne korostaa sidosryhmien merkitystä. Sidosryhmäyhteistyö (s. 14 – 15) käsitellään kertomuksessa ennen yrityksen visiota, missiota ja strategiaa, jotka ovat tärkeitä yrityksen ainutlaatuisen ja arvokkaan aseman luomiseksi (Enroth 2007, 106). Tämä käsittelyjärjestys korostaa sidosryhmien merkitystä. Lisäksi liiketoimintojen esittelyssä asiakasteollisuudet, eli sidosryhmille suunnattu liiketoiminta, (s. 52 – 55) esitellään ennen Metson omia liiketoimintasegmenttejä.

Listauksessa vuonna 2010 Metson toimintaan vaikuttaneista tekijöistä (s. 43) ainoastaan yksi kuudesta liittyy suoranaisesti vastuullisuuden kolmeen osa-alueeseen. Kun tämä ainoa tekijä on vielä nimetty yksinkertaiseksi ”Ympäristöksi” ja se on listassa viimeisenä, nousee esiin kysymys onko listan laatija lisännyt ympäristötekijän loppuun tavoitteenaan viherpesu, eli Metson esittäminen mahdollisimman positiivisessa valossa realistisen kuvan sijaan (Pennington & More 2010, 29). Samanlainen epäily viherpesusta nousee esiin myös kertomusosan viimeisellä sivulla 72 esitetystä sosiaalisen vastuun esimerkkitapauksesta, joka on kertomusosan lopussa täysin irrallinen osio operatiivisten lukujen ja vuosineljänneztietojen jälkeen.

Konsernin luvuissa (s. 62) ja segmenttiluvuissa (s. 63 – 65) ei ole lainkaan huomioitu vastuullisuuden tunnuslukuja. Vastuullisuuden esittäminen ainoastaan kvalitatiivisena tietona lukujen ja mitattavuuden sijaan viittaa heikkotasoiseen vastuullisuusraportointiin (Bouten ym. 2011, 189). Tässä yhteydessä tulee huomioida tutkimuksen rajaus, joka jättää tutkimuksen ulkopuolelle vastuullisuuden tunnuslukuja sisältävän verkkosivuston (Metson vuosikertomus 2010, 2), mutta aidon integroinnin kannalta vastuullisuuslukuja olisi mielestäni tullut sisällyttää myös vuosikertomuksen painettuun versioon.

6.1.3 Integraatiotaso

Integraatiotaso heijastelee kahdella edellisellä tasolla tutkitun tekstin ja kuvan yhdessä luomia merkityksiä, jolloin ne joko heijastelevat samaa merkitystä tai ovat ristiriitaisessa suhteessa. Tässä tutkimuksessa tutkin integraatiotasolla, lähettävätkö tekstikokonaisuudet ja kuvat sekä graafinen sisältö yhteistä vai ristiriitaista signaalia. (ks. luku 5)

Yhteenvedona voi todeta, että kertomuksen tekstikokonaisuudet ja kuvat sekä graafinen sisältö toimivat pääasiassa hyvin yhteen ja lähettävät samanlaista viestiä lukijalle. Esimerkiksi sivulla 4 ympäröivästä maailmasta ja sen muutoksista kertovan tekstin yhteydessä on kuva maapallosta, johon on sisällytetty kuva

kehittyvästä aasialaisesta taloudesta. Samalla idealla toimivat myös teksti- ja kuvaparit sivuilla 10 – 12 (ks. oheisesta kuvasta 5 esimerkki sivulta 11).

Kuva 5. Kehittyvien maiden nousu megatrendinä, sivu 11.

Sivujen 5, 20 – 21, 32 – 33 ja 72 sanomaa yhteistyöstä vahvistetaan hyvin ihmisiä ja yhteistyötä esittävillä kuvilla (ks. oheisesta kuvasta 6 esimerkki sivulta 20 – 21).

Kuva 6. Tuloksia yhteistyöllä, sivu 20 – 21.

Myös grafiikka ja teksti sopivat kertomuksessa yhteen. Esimerkiksi sivuilla 36 – 37 ja 62 – 71 kuvat tukevat hyvin samoilla sivuilla olevia tekstejä ja lukuja nostaten esiin niissä tärkeiksi mainitut teemat ja tunnusluvut.

Kuvan ja tekstin yhteispelissä on myös kehitettävää. Esimerkiksi sivulla 26 – 27 kuva tehtaasta (ks. kuva 3) ei luo mielikuvaa ympäristötehokkaista ratkaisuisista, vaikka onkin realistinen kuva tehdasalueelta. Samoin sivulla 30 yhteistyötä korostavaksi kuvaksi on valittu erikoisesti kuva tunnistamattoman rakennuksen sisäänkäynnistä (ks. oheinen kuva 7), jonka merkitys ei ilman tekstin syvempää lukemista avaudu lukijalle.

Kuva 7. Tuloksia yhteistyöllä ristiriitaisella kuvavalinnalla, sivu 30.

Henkilöstöosion yhteyteen sivulla 41 on valittu hyvin yksinkertainen henkilökunnan edustajia esittävä kuva. Teksti kuitenkin korostaa jo otsikkotasolla henkilöstöön liittyviä vastuullisuusteemoja (työtyytyväisyys, -hyvinvointi, -terveys ja -turvallisuus), joten kuvavalinnalla olisi voinut nostaa esiin mainittuja teemoja ja korostaa vastuuta henkilöstöstä. Myös kertomuksen takakannessa jää käyttämättä mahdollisuus korostaa vastuullisuusviestiä etukannen tapaan, jossa puhutaan yhdessä tekemisestä viestiä tukevien kuvien kera (ks. kuva 1). Takakannen tekstissä mainitaan kaikki kolme vastuullisuuden osa-aluetta, mutta niiden korostamiseen ei ole käytetty lainkaan kuvaa tai grafiikkaa.

6.2. Tekstin ja diskurssien analyysi

Tekstin ja diskurssien analyysiin käytän Kurosen ym. (2005) tutkimuksessaan käyttämää metodologista viitekehystä ja siitä erityisesti kriittistä diskurssianalyysia sekä osittain systeemis-funktionaalista kielioppia, jotka sopivat koko viitekehystä paremmin vuosikertomuksen analysointiin kokonaisuutena ja strategian kannalta. En tutki tekstejä yksityiskohtaisesti lause- tai sanatasolla, vaan analysoin tekstikokonaisuuksia. (ks. luku 5)

Kriittisen diskurssianalyysin avulla analysoin miten Metson vuosikertomuksen vastuullisuus toimii suhteessa toisessa luvussa määriteltyihin sijoittajaviestintään tehtäviin (jatkuvaa, suunnitelmallista ja tarkoituksellista markkinointitoimintaa, suhdetoimintaa sijoittajia ja muita sidosryhmiä kohtaan sekä strateginen työkalu) ja vuosikertomuksen yleisöihin (osakkeenomistajat ja sijoittajat sekä sekundääriset yleisöt). Yleiset raportointiohjeistukset (Arvopaperimarkkinalaki, IFRS-ohjeisto) jäävät tämän tutkimuksen ulkopuolelle, koska ne eivät sisälly tutkimuksen rajaukseen kuuluvaan vuosikertomuksen kertovaan osaan. Huomioin Metson vuosikertomuksen kertovan osan tekstit osana taloudellista tietoa täydentävää diskurssia sekä tutkin, miten ne linkittyvät taloudelliseen sisältöön ja toisiinsa. Systeemis-funktionaalisen kieliopin avulla tutkin miten Metson vuosikertomuksessa tekstin rakenne auttaa kokonaisuuden tulkinnan edistämistä ja sitä, millaista strategista merkitystä Metson vuosikertomus luo tekstikokonaisuuksien avulla. (ks. luku 5)

Taloudellista tietoa täydentävänä vastuullisuusdiskurssina Metson vuosikertomuksen kertova osio ei mielestäni toimi kovin hyvin. Vaikka vuosikertomus avataan tulosten tekemisellä jo kannessa (ks. kuva 1) ja tuloksenteosta puhutaan läpi kertomuksen, ei se kuitenkaan nouse vastuullisuusnäkökulmasta esille. Taloudelliset tavoitteet (s. 44 – 47) eivät sisällä muuta vastuullisuusnäkökulmaa taloudellisen vastuun lisäksi. Esimerkiksi kestävän kehityksen kaksi globaalia tavoitetta esitellään erikseen (s. 48 – 49), mutta niissä ei ole energiansäästön ja hiilidioksidipäästöjen kohdalla mainittu lainkaan tavoitteiden toteutumista (ks. oheinen kuva 8). Tämän huomion

yhteydessä tulee huomioida tutkimuksen rajaukset, joissa vastuullisuustunnuslukuja sisältävä verkkosivu on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle.

Kuva 8. Puutteita tavoitteiden toteutumisen mittaamisessa, sivu 48.

ENERGIANSÄÄSTÖ JA HIILIDIOKSIDI- PÄÄSTÖT

KUVAUS

Tavoitteenamme on parantaa energiatehokkuutta ja vähentää hiilidioksidipäästöjä 15 prosentilla vuoteen 2015 ja 20 prosentilla vuoteen 2020 mennessä.

VUOSI 2010

Vuonna 2010 käynnistimme energiatehokkuusohjelman ja perustimme Metsö-tasolisen energiatehokkuustilmin ja aloitimme energiansäästömahdollisuuksien kartoituksen.

Metson kertomuksen kokonaisrakenne kulkee vastuullisuuden diskurssin kannalta hieman epäloogisesti. Jo sivun 2 lukuohjeessa esitetään vastuullisuuden pääteemat (maailmanlaajuinen läsnäolo, ympäristötehokkaat ratkaisut, metsolaiset ja yhteistyö sidosryhmien kanssa), mutta ne eivät kulje samassa järjestyksessä läpi kertomuksen, vaan esimerkiksi strategiateemoista esitellään ensin yhteistyötä painottava palveluliiketoiminta ja sen jälkeen ympäristötehokkaat ratkaisut sekä maailmanlaajuinen läsnäolo (ks. sivut 20 – 39). Erityisesti maailmanlaajuisen läsnäolon asettaminen vasta viimeiseksi strategiateemaksi on erikoista, sillä sitä korostetaan kertomuksen alussa (muun muassa sivujen 10 – 13 megatrendit).

Alun vastuullisuuden pääteemoista heikolle huomiolle jää ”metsolaiset”, eli yhtiön oma henkilöstö. Erityisesti vastuullisuusnäkökulma puuttuu henkilöstölle suunnatusta sisällöstä. Vaikka henkilöstöön liittyvä työturvallisuus on toinen Metson kahdesta kestäväen kehityksen globaalista tavoitteesta (s. 48), ei sitä korosteta henkilöstöstä kertovassa osiossa, vaan ainoastaan mainitaan osion ingressissä (s. 40) ja leipätekstissä seuraavalla sivulla 41. Sivulla 48 työturvallisuuden tavoitteiden esittelyn yhteydessä käy ilmi, että työturvallisuustavoitteisiin ei ole päästy (ks. oheinen kuva 9). Keskeiseksi nostetun tavoitteen ja siitä jäämisen vähäinen käsittely antaa syyn epäillä viherpesua, eli Metson esittämistä mahdollisimman positiivisessa valossa realistisen kuvan sijaan (Pennington & More 2010, 29).

Kuva 9. Tapaturmataajuustavoitteisiin ei päästy, sivu 48. (Alleiviivaukset tutkijan)

TYÖTURVALLISUUS

KUVAUS

Lyhyen tähtäimen työturvallisuustavoitteemme on tapaturmataajuus (LTIF) alle 10 Jokaisessa Metson yksikössä vuoteen 2012 mennessä.

VUOSI 2010

Vuonna 2010 tapaturmataajuutemme (LTIF) oli 12,4. Suurimmista 93 yksiköstämme 53 pääsi tavoitteeseen.

Muuten sidosryhmät on huomioitu Metson vuosikertomuksessa hyvin. Sijoittajaviestinnän tehtävistä Metson vuosikertomuksessa korostuukin suhdetoiminta sidosryhmiä kohtaan ja samalla tulee huomioitua useat vuosikertomuksen yleisöistä. Heti vuosikertomuksen kannessa (ks. kuva 1) on nostettu esiin yhteistyö lauseessa ”Tuloksia yhdessä tekemällä”. Sama teema yhteistyöstä kulkee vahvasti läpi koko kertomuksen (ks. esimerkiksi sivut 2, 5, 7, 14 – 15, 17, 26, 33, 42 ja kuva 6). Yleisesti ottaen sidosryhmistä puhutaan heti kertomuksen alussa sivujen 4 – 7 aukeamalla, jossa nostetaan esiin kertomuksen kannalta tärkeät kolme teemaa (megatrendit, yhteistyö sidosryhmien kanssa, tuloksia yhteistyöllä). Näistä kolmesta tärkeimmästä teemasta kaksi painottaa sidosryhmien merkitystä ja yhteistyötä, joten voi sanoa yhteistyön olevan Metsolle tärkeää. Lisäksi sidosryhmät nostetaan esiin kaikista strategiateemoista (s. 20 – 39) sekä kaikista liiketoiminta-alueista (s. 52 – 61) puhuttaessa, mikä painottaa lisää sidosryhmien merkitystä Metsolle.

Vastuullisuuden näkökulmasta katsottuna sidosryhmät nousevat myös hyvin esiin. Sivujen 14 ja 15 ”Metso ja sidosryhmät” -osiossa puhutaan kaikista kolmesta vastuullisuuden osa-alueesta, joka on kertomuksessa hyvin harvinaista, sillä useasti mainitaan ainoastaan yksi tai kaksi osa-aluetta. Sidosryhmien yhteydessä kuitenkin mainitaan nimeltä nostossa kaikki osa-alueet (ks. oheinen kuva 10).

Kuva 10. Kolme vastuullisuuden osa-aluetta sidosryhmissä, sivu 15. (Alleviivaukset tutkijan)

Myös kestävän kehityksen tavoitteiden johtopäätöksissä (s. 49) nostetaan esiin sidosryhmät: ”Uskomme, että yritykset, jotka suuntavat toimintaansa kestävän kehityksen haasteiden ratkaisemiseen, menestyvät ja luovat pitkällä aikavälillä arvoa ja hyvinvointia sidosryhmilleen ja ympäröivälle yhteiskunnalle.”

Nimeltä mainituista sidosryhmistä asiakkaat nousevat Metson vuosikertomuksessa selkeästi esiin. Heti sivun 2 sisällysluettelon oikopoluissa sidosryhmistä on mainittu asiakkaat kilpailijoiden ohella (ks. oheinen kuva 11) ja myös toimitusjohtajan katsauksessa (s. 8 – 9) korostetaan yhteistyötä asiakkaiden kanssa.

Kuva 11. Asiakkaat oikopoluissa, sivu 2.

Oikopolut	
Asiakkaat	14,21,50
Johdon palkitseminen	100,158
Kilpailijat	19,50
Osinko.....	44
Taloudelliset tavoitteet.....	44
Varmennusraportti	165
Yhtiökokous.....	150,171

Asiakkaiden nostaminen esiin tärkeänä sidosryhmänä painottaa vuosikertomuksen käyttöä markkinointitoimintana erityisesti asiakkaiden suuntaan. Vuosikertomuksen alussa Metson esittelyssä asiakkaiden auttaminen mainitaan ensimmäisenä Metson tehtävänä (ks. oheinen kuva 12).

Kuva 12. Asiakkaat Metson esittelyssä, sivu 2. (Alleviivaus tutkijan)

Metso on kansainvälinen teknologia-konserni. Teknologia- ja palveluratkaisumme auttavat asiakkaita jalostamaan luonnonvaroja ja kierrättämään materiaaleja kestäväällä tavalla arvokkaiksi tuotteiksi. Asiakkaamme toimivat kaivos-, maarakennus-, voimantuotanto-, öljy- ja kaasu-, kierrätys- sekä massa- ja paperiteollisuudessa. Me olemme aidosti globaali – toimimme yli 300 yksikössä ja yli 50 maassa kaikilla mantereilla. Toimimme yhteistyössä sidosryhmiemme ja noin 28 500 metsolaisen osaajan voimin.

Lisäksi sivulla 14 sidosryhmien esittelyn yhteydessä asiakkaat mainitaan ensimmäisenä sidosryhmänä ja taulukossa listatut asiakkaiden odotukset sekä yhteistyön tavat esittävät Metson kiinnostavana yhtiönä asiakkaan näkökulmasta (muun muassa reagoit nopeus, investointien kannattavuus ja laatu).

Vuosikertomuksen pääasiallinen yleisö ovat sijoittajat (David 2001, 204), mutta Metson vuosikertomuksen kertovassa osassa he eivät nouse tärkeäksi sidosryhmäksi. Sijoittajat mainitaan sidosryhmistä puhuttaessa (s. 14), mutta sen jälkeen heitä ei kertovassa osassa erikseen huomioida. Tässä yhteydessä täytyy huomioida se, että tutkimuksen ulkopuolelle on rajattu niin vuosikertomuksen toimintakertomus- ja tilinpäätösosa kuin vastuullisuuden tunnuslukuja sisältävä verkkosivusto.

Vuosikertomus on strateginen väline (Ditlevsen 2012, 96) ja integroidun raportoinnin yksi tärkeistä tehtävistä on vaikuttaa yrityksen strategiaan, sen suunnitteluun ja toteutukseen sekä strategiseen ajatteluun (Eccles & Krzus 2010, 30; Fridson 2011, 40; Yongvanich & Guthrie 2006, 311). Näin myös

sijoittajaviestinnän tehtävistä strategisena työkaluna toimimisen odottaisi näkyvän vuosikertomuksen vastuullisuusdiskurssissa. Strategiaan kuuluvat missio, visio ja konkreettiset toimenpiteet niiden saavuttamiseksi (Enroth 2007, 106; Galbreath 2009, 110). Niiden esittelyn yhteydessä sivulla 16 Metson vuosikertomuksessa mainitaan kaikki kolme vastuullisuuden osa-aluetta (ks. oheinen kuva 13).

Kuva 13. Vastuullisuuden kolme osa-aluetta strategiassa, sivu 16. (Alleviivaukset tutkijan)

Myös strategian esittelyssä seuraavalla aukeamalla (s. 18 – 19) strategiateemoihin on sisällytetty vastuullisuus (ympäristötehokkaat ratkaisut) sekä tavoitteet kannattavuus ja kasvu liittyvät tuloksen tekemiseen, joka on jokaisen yrityksen päätehtävä (Smith 2011, 232) ja jota myös vastuullisen strategian tulee tukea (Bonn & Fisher 2011, 7). Lisäksi strategiateksti alkaa maininnalla taloudellisesta vastuusta (s. 18): ”Metso jatkaa kannattavan kasvun strategian toteuttamista.” Esimerkkien perusteella vastuullisuus on huomioitu strategiassa hyvin vuosikertomuksen tekstikokonaisuuksien tasolla.

Vastuullisuutta painottavasta aloituksesta huolimatta vastuullisuus ei kulje läpi koko strategiatekstin. Kannattavasta kasvusta puhumisen jälkeen strategiateksti jatkuu palveluliiketoiminnalla, ympäristötehokkailla ratkaisuilla ja maailmanlaajuisella läsnäololla (ks. sivu 18), mutta loppua kohden tekstistä katoaa vastuullisuuden näkökulma muuten kuin taloudellisessa mielessä, ja tekstin painopiste siirtyy muun muassa liiketoiminnan kasvattamiseen (s. 18), markkinoiden ja yhtiön kasvumahdollisuuksiin (s. 18 – 19) sekä kilpailijoihin (s. 19). Metson strategiateksti ei viesti kokonaisvaltaisesta vastuullisuudesta.

Vastaavaa vastuullisuusdiskurssin etupainotteisuutta on nähtävissä myös sivun 2 lukuohjeessa (ks. oheinen kuva 14), jossa painotetaan vastuullisuutta erittäin paljon ottaen huomioon, että kyseessä on kuitenkin vuosikertomus, jonka päätehtävä on välittää yrityksen tilivelvollisuuteen liittyvää tietoa sijoittajille ja koko talouselämälle (Yuthas ym. 2004, 143; Breton 2009, 189). Vastuullisuuden lisääminen vahvasti kaiken alkuun niin koko kertomuksen lukuohjeessa kuin strategiatekstissä voivat antaa viitteitä siitä, että strategiaa ei ole onnistuneesti integroitu osaksi kertomusta, vaan lisätty osioiden alkuun.

Kuva 14. Vastuullisuus lukuohjeessa, sivu 2. (Alleviivaukset tutkijan)

Lukuohje

Vuoden 2010 vuosikertomuksessamme kerromme strategiamme kannalta keskeisistä kestävän kehityksen teemoista kuten maailmanlaajuisesta läsnäolostamme, ympäristötehokkaista ratkaisuistamme, metsolaisista sekä yhteistyöstämme eri sidosryhmien kanssa.

Olemme keränneet artikkelien yhteyteen "Linkit & lisätiedot" -kohtiin viittauksia sekä raportista että sen ulkopuolelta löytyviin lisätietoihin.

Painettua raporttia täydentää englanninkielinen, kestävän kehityksen verkkojulkaisu Metso Sustainability Results 2010, joka löytyy osoitteesta www.metso.com. Verkkojulkaisu kuvaa kehitystämme taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristövastuun osa-alueilla faktoren ja iukujen muodossa.

Vuoden 2010 vuosiraportoinnissa esitetyt yrittävyyden tiedot, jotka koostuvat vuosikertomuksessa esitetyistä taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristövastuun tiedoista, sekä kestävän kehityksen verkkojulkaisusta "Metso Sustainability Results 2010" on varmennettu ulkoisesti. Yrittävyyden raportoinnissaan Metso on soveltanut Global Reporting Initiative GRI -raportointiohjeistusta.

6.3 Vastuullisuuden tason analyysi

Basun ja Palazzon (2008) mallissa vastuullisuutta arvioidaan kolmen prosessin näkökulmasta, joista tässä tutkimuksessa käytän kognitiivista ja lingvististä, eli tutkin mitä Metso vastuullisuudesta ajattelee ja mitä se vastuullisuudesta sanoo. (Ks. luku 5)

Ensimmäinen Basun ja Palazzon (2008, 125) kognitiivinen ulottuvuus on organisaation identiteetti, joka voi olla joko a) individualistinen, jolloin yritys korostaa omaa vastuullisuusosaamistaan, b) suhteita korostava, jolloin yritys uskoo vastuullisuudessa yhteistyöhön sidosryhmiensä kanssa, tai c) kollektiivinen, jolloin yritys uskoo olevansa vastuullisuuden suhteen osa sidosryhmäkenttäänsä suurempaa kokonaisuutta.

Vaikka Metso korostaa vuosikertomuksessaan myös maailman megatrendien vaikutusta omaan toimintaansa ja sen vastuullisuuteen (ks. esimerkiksi sivut 4, 8 ja 10 – 13), on Metson identiteetti mielestäni selvästi suhteita korostava. Sidosryhmät ovat Metson vuosikertomuksessa korostetun merkittävässä asemassa. Heti kannessa korostetaan yhteistyön merkitystä (ks. kuva 1) ja yhteistyön teema kulkee vahvasti läpi koko kertomuksen (ks. esimerkiksi sivut 2, 5, 7, 17, 26, 33, 42 ja kuva 6). Sidosryhmiä korostetaan myös heti kertomuksen alussa (ks. sivut 4 – 7) ja ne mainitaan myös strategiateemoista (s. 20 – 39) ja liiketoiminta-alueista (s. 52 – 61) puhuttaessa. Vastuullisuuden kaikkien kolmen näkökulman kannalta sidosryhmät ovat merkittävässä asemassa, sillä kertomuksessa ei kovin useasti korosteta kaikkia kolme vastuullisuuden osa-aluetta yhdessä, kuten tehdään sidosryhmien yhteydessä (ks. kuva 10).

Toinen Basun ja Palazzon (2008, 125 – 126) kognitiivinen ulottuvuus on organisaation legitimeetti omalle toiminnalleen, joka voi olla joko a) pragmaattinen, jolloin yritys uskoo pystyvänsä kontrolloimaan omaa ympäristöään, b) kognitiivinen, jolloin yritys seuraa ympäristöään ja mukautuu sen vaatimuksiin, tai c) moraalinen, jolloin yritys luo vaatimuksia toiminnalleen yhdessä sidosryhmiensä kanssa.

Metso legitimoii omaa toimintaansa Basun ja Palazzon (2008) menetelmän mukaan kognitiivisesti, eli se seuraa ympäristöään ja mukautuu sen vaatimuksiin. Tämä käy selväksi megatrendien korostamisesta vuosikertomuksessa. Megatrendit ovat yksi kertomuksen kolmesta tärkeästä teemasta (ks. sivut 4 – 7) ja niihin liittyvät kaikki kolme vastuullisuuden osa-aluetta (ks. sivut 10 – 13). Myös tulevaisuuteen katsovassa toimitusjohtajan katsauksessa korostetaan maailman muutostahtia kolmen vastuullisuuden osa-alueen kautta ja muutoksiin reagointia (s. 8): ”Totta, maailma muuttuu nopeammin kuin vielä vuosikymmen sitten. Talous on globalisoitunut, kehittyvät markkinat kasvavat entistä merkittävämmiksi toimijoiksi, väestörakenne muuttuu maailman väkiluvun

kasvaessa ja ympäristöasioiden merkitys korostuu. Nämä trendit tuovat Metsolle ja muulle teollisuudelle sekä haasteita että mahdollisuuksia.”

Basun ja Palazzon (2008, 127) mallin ensimmäinen lingvistinen ulottuvuus on perustelut omalle toiminnalle, jotka voivat olla joko a) lailliset, jolloin yritys perustaa toimintansa oikeuttamisen sääntöihin, rangaistuksiin, velvollisuuksiin ja oikeuksiin, b) tieteelliset, jolloin yritys perustaa toimintansa oikeuttamisen toiminnan vaikutusten mittaamiseen, c) taloudelliset, jolloin yritys perustelee toimintansa kertomalla mitattavista taloudellisista vaikutuksista mm. sidosryhmilleen, tai d) eettiset, jolloin yritys perustelee toimintaansa korostamalla sen laajempia hyviä tavoitteita.

Näistä lingvistikista ulottuvuuksista Metso ei vuosikertomuksensa perusteella kuulu mielestäni selkeästi mihinkään ryhmään. Tämä johtuu osittain myös tutkimuksen rajauksista. Lailliset perustelut kuuluvat tilinpäätös- ja toimintakertomusosioon, joka on lailla säädelty (Virtanen 2010, 34 – 37; Bhatia 2010, 39). Tieteellisten perustelujen, eli toiminnan vaikutusten mittaamisen, arviointiin puolestaan vaikuttaa vuosikertomuksen vastuullisuussisällön verkkosivuilla olevan fakta- ja lukuosion rajausta tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Eettisiä perusteluita ei Metson vuosikertomuksesta juuri löydy nimenomaan toiminnan laajempien hyvien tavoitteiden korostamisena, joten Metson perustelut omalle toiminnalleen ovat taloudelliset. Vuosikertomuksessa puhutaan paljon tuloksista ja tuloksenteosta sidosryhmien kanssa (ks. esimerkiksi sivut 1, 4 – 7 ja 20 – 21) vaikka varsinaisten tulosten esittely (tilinpäätös, toimintakertomus, verkkosivut) on rajattu tästä tutkimuksesta ulkopuolelle.

Basun ja Palazzon (2008, 128) mallin toinen lingvistinen ulottuvuus on tiedon läpinäkyvyys, joka voi olla joko a) tasapainoista, jolloin yritys raportoi selkeästi toimintansa hyödyistä ja haitoista, tai b) puolueellista, jolloin yritys raportoi ainoastaan omasta näkökulmastaan positiivisista tuloksista.

Tiedon läpinäkyvyys on Metson vuosikertomuksen kertovassa osassa mielestäni puolueellista. Esimerkiksi työturvallisuutta ei korosteta kertomuksen henkilöstöstä kertovassa osiossa (s. 40 – 41), vaikka se on toinen Metson kestävä kehityksen globaaleista tavoitteista (s. 48). Lisäksi Metson toimintaan vaikuttaneiden asioiden listaan on sisällytetty sinne kuulumattoman oloisesti ympäristö (s. 43) ja sivulta 72 löytyy muusta sisällöstä irrallinen positiivista sosiaalista vastuuta korostava esimerkkitapaus. Nämä huomiot viittaavat viherpesuun (Pennington & More 2010, 29). Tiedon läpinäkyvyyttä arvioitaessa tulee jälleen ottaa huomioon tutkimuksen rajaukset.

6.4 Vertailu IIRC:n malliin

IIRC:n viitekehyksen mukaisesti tuotetun integroidun vuosikertomuksen tulee sisältää seuraavan luotelman viisi pääperiaatetta (IIRC Discussion Paper 2011, 13):

1. *Strateginen fokus*: Integroitu vuosikertomus pitää sisällään näkökulman yrityksen strategiaan tavoitteisiin ja näiden tavoitteiden suhteeseen arvontuotantoon pitkällä aikavälillä.
2. *Tiedon yhdistettävyys*: Integroitu vuosikertomus esittää yrityksen sisäisten liiketoimintamallien, ulkoisten tekijöiden ja riippuvuussuhteiden väliset yhteydet.
3. *Suuntautuminen tulevaisuuteen*: Integroitu vuosikertomus sisältää johdon tulevaisuudenodotukset sekä muun tiedon, joka on olennaista yrityksen tulevaisuudennäkymien arvioinnissa.
4. *Sidosryhmien huomioiminen*: Integroitu vuosikertomus paljastaa yrityksen suhteen sen tärkeimpiin sidosryhmiin ja niiden tarpeiden huomioinnin.
5. *Luotettavuus ja olennaisuus*: Integroitu vuosikertomus tarjoaa tiivistä, luotettavaa ja yrityksen arvonluontikyvyn kannalta olennaista tietoa.

Metson vuosikertomuksessa parhaiten näistä pääperiaatteista toteutuu sidosryhmien huomioiminen. Edellisessä alaluvussa perustelin, kuinka sidosryhmät ovat Metson vuosikertomuksessa korostetun tärkeässä asemassa. Sen lisäksi sidosryhmien odotukset ja sidosryhmäyhteistyön muodot on koottu kertomuksessa sidosryhmittäin yhteen taulukkoon, joka on sijoitettu kertomuksen alkuosaan (ks. oheinen kuva 15).

Kuva 15. Sidosryhmätaulukko, sivu 14.

Sidosryhmien odotukset ja sidosryhmäyhteistyö

	Odotukset toiminnalle	Yhteistyön tapoja
Asiakkaat	Reagointinopeus, laatu, toimintavarmuus, investointien kannattavuus, ympäristöystävällisyys, haluttujen palveluiden läheisyys, yhteistyön pitkäjänteisyys, oman osaamisen täydentäminen.	Säännölliset asiakastapaamiset ja muut suorat asiakas-kontaktit, yhteiset kehitysprojektit, messut, seminaarit, extranetit, asiakastyytyväisyystutkimukset, toimittajase-rtifioinnit, alan järjestöt.
Henkilöstö	Palkkaus ja palkitseminen, ammatillinen kehittyminen, avoin tiedon jakaminen ja tasapuolinen kohtelu, toiminnan pitkäjänteisyys, henkilökohtainen ja yhteisöllinen onnistuminen, työhyvinvointi ja -turvallisuus, kannusta-va työyhteisö.	Vuosittaiset kehitys- ja suorituskeskustelut, Intranet, henkilöstölehdet, koulutustilaisuudet, työtyytyväisyys-tutkimukset, yhteistoimintakäytännöt, työsuojelutoimi-kunnat.
Sijoittajat ja omistajat	Sijoituksen tuotto, luottokelpoisuus, hyvän käytännön mukaiset hallinnointiperaatteet, läpinäkyvyys ja en-nustettavuus, kestävä kehityksen mukainen toiminta, luotettavuus, riittävä ja ajantasainen tieto yrityksen toiminnasta.	Yhtiökokous, sijoittaja- ja analyyttikotapaamiset, sijoit-tajatapahtumat (esimerkiksi pääomamarkkinapäivä), taloudellinen ja ei-taloudellinen raportointi, pörssi- ja lehdistötiedotteet, tiedotustilaisuudet, webcastit ja puhelinkonferenssit, sijoittajasivut Internetissä, jatkuva sijoittajapalautteen seuranta.
Tavarantoimittajat ja alihankkijat	Toiminnan kannattavuus, yhteistyön pitkäjänteisyys ja sen tarjoamat kehittymismahdollisuudet, kasvu, toiminta-varmuus, verkottuminen.	Säännölliset tapaamiset ja suorat kontaktit, yhteiset ke-hitysprojektit, koulutus- ja kehitystilaisuudet, toimittaja-auditoinnit, sähköiset hankintajärjestelmät, extranet.
Media	Luotettava, riittävä ja ajantasainen tieto yrityksen toiminnasta.	Lehdistötapaamiset ja haastattelut, lehdistöseminaarit ja -matkat, tiedotustilaisuudet, lehdistöpalvelusivusto Internetissä, tiedotteet, taloudellinen ja ei-taloudellinen raportointi, yrityskuvatutkimukset.
Yhteiskunta	Alueellinen ja paikallinen hyvinvointi, hyvä yritys kansa-laisuus, verot, työpaikat, paikallisiin lakeihin ja ohjeisiin perustuva pitkäjänteinen toiminta.	Yhteiskunnalliset kehityshankkeet, tapaamiset ja tapah-tumat, lainsäädäntötyöhön osallistuminen, keskustelut ammatti- ja kansalaisjärjestöjen kanssa, Internetisivut.
Koulut ja tutkimuslaitokset	Tutkimusyhteistyö, verkottuminen, työpaikat.	Tutkimus- ja kehitysprojektit, tutkimusyhteistyö, työ- ja harjoittelupaikat, opiskelijavieraillut, luennot.

» KATSO LINKKI 1

» KATSO LINKKI 2

Myös strateginen fokus käy Metson vuosikertomuksessa hyvin selville. Sivujen 18 – 19 kuvio strategian rakentumisesta sisältää tavoitteet ja niiden suhteen arvontuotantoon sekä ottaa pitkällä aikavälillä huomioon megatrendien ja strategiateemojen vastuullisuusnäkökulman (ympäristötehokkaat ratkaisut ja maailmanlaajuinen läsnäolo). Sama sivujen 18 – 19 kuvio esittää myös Metson sisäisten liiketoimintamallien (strategiateemat liiketoimintoina) sekä ulkoisten tekijöiden (megatrendit) välisen yhteyden. Tosin strategiakuviota seuraavassa tekstissä näiden riippuvuussuhteet eivät käy täysin selväksi, joten tiedon yhdistettävyys on ainoastaan osittain onnistunutta.

Suuntautuminen tulevaisuuteen sekä luotettavuus ja olennaisuus ovat Metson vuosikertomuksessa heikommalla tasolla. Erityisesti luotettavuuden ja olennaisuuden vaatimat tiiviit ja luotettavat tiedot puuttuvat. Tosin tutkimuksen rajaus tulee tässäkin huomioida, sillä tutkimuksen ulkopuolelle rajatun

verkkosivun sanotaan sisältävän varmennettuja lukuja (ks. kuva 14). Tulevaisuuteen suuntautuminen käy kertomuksessa ilmi erityisesti megatrendien kautta (ks. sivut 10 – 13), mutta se painottaa ulkoisten voimien vaikutusta Metsoon. Metson omia proaktiivisia toimia tulevaisuuden suhteen ei kertomuksessa juuri mainita. Esimerkiksi tulevaisuuteen suuntaavassa toimitusjohtajan katsauksessa (sivut 8 – 9) puhutaan melkein ainoastaan ulkoisten tekijöiden vaikutukseen reagoimisesta.

Integroidun vuosikertomuksen tulee IIRC:n viitekehyksen mukaan sisältää oheisessa luettelussa mainitut sisältöelementit (IIRC Discussion paper 2011, 14 – 15):

1. *Organisaatio ja liiketoimintamalli*: Mitä organisaatio tekee ja miten se luo arvoa lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä.
2. *Liiketoiminnan konteksti*: Millaiset ovat yrityksen toimintaolosuhteet, mukaan lukien tärkeimmät resurssit, suhteet sekä riskit ja mahdollisuudet.
3. *Strategiset tavoitteet ja niiden saavuttaminen*: Mitkä ovat organisaation tavoitteet ja miten se pyrkii ne saavuttamaan.
4. *Hyvä hallintotapa ja palkitseminen*: Millainen on yrityksen hallintorakenne ja kuinka se tukee organisaation tavoitteita sekä miten yritys palkitsee tavoitteiden saavuttamisesta.
5. *Suorituksen mittaaminen*: Miten yritys on suoriutunut strategisiin tavoitteisiinsa nähden.
6. *Näkökulma tulevaisuuteen*: Mitä mahdollisuuksia, haasteita ja epävarmuustekijöitä yritys tulee kohtaamaan pyrkiessään strategisiin tavoitteisiinsa.

Organisaatio ja liiketoimintamalli käsiteltiin edellä strategisen fokuksen yhteydessä ja sen todettiin löytyvän Metson vuosikertomuksesta. Samoin näkökulma tulevaisuuteen käsiteltiin edellä ja se todettiin omien tulevaisuuteen vaikuttamismahdollisuuksien osalta puutteelliseksi. Liiketoiminnan konteksti on tätä myöten myös hieman puutteellinen, vaikka yrityksen toimintaolosuhteet megatrendien kautta (sivut 10 – 13) tuodaankin esiin. Hyvä hallintotapa ja palkitseminen voidaan myös todeta puutteelliseksi, koska niistä ei löydy tietoa analysoitavasta Metson vuosikertomuksen osasta. Tosin samalla täytyy todeta, että palkitseminen on kertomuksen tilinpäätös- ja toimintakertomusosiossa käsitelty (ks. kuva 11).

Suorituksen mittaaminen kärsii myös tutkimuksen rajauksesta verkkosivun lukuineen jäädessä tutkimuksen ulkopuolelle. Toisaalta strategisten tavoitteiden asettaminen ja mittaaminen on kertomuksessa tuotu esiin (s. 48), mutta niiden konkretiassa (ks. kuva 8) ja epäonnistumisen avoimessa ja selkeässä kertomisessa (vrt. kuva 9 ja sivut 40 – 41) on parannettavaa.

6.5 Vertailu vastuullisuusraportoinnin parhaisiin käytäntöihin

Kolmannessa luvussa kokosin yhteen aiemman tutkimuksen pohjalta hyvän vastuullisuusraportoinnin vaatimukset. Vaatimukset on listattu oheiseen luettelmaan.

Hyvän vastuullisuusraportoinnin vaatimukset:

- Yhdistäminen visioon ja strategiaan
- Johdon sitoumus
- Suorituksen tavoitteet ja mittarit
- Vaikeiden asioiden käsittely
- Ulkopuolinen varmennus

Metson vuosikertomuksessa vastuullisuus on yhdistetty visioon, missioon ja arvoihin (ks. kuva 13). Erityisesti visioon kokonaisvaltaista kolmeen pilariin pohjautuvaa vastuullisuutta ei ole yhdistetty, vaan Metson visio kuuluu ”Yhteistyöllä ykköseksi” (s. 16), ja sen sisältöön on sivulla 17 sisällytetty taloudellisen vastuun ja sosiaalisen vastuun merkityksiä (ks. oheinen kuva 16). Vastuullisuuden yhdistäminen visioon on siis hyvällä tasolla, mutta se ei sisällä kaikkia kolmea vastuullisuuden näkökulmaa.

Kuva 16. Vastuullisuus visiossa, sivu 17. (Alleviivaukset tutkijan)

Visiomme on: Yhteistyöllä ykköseksi

Yhteistyöllä tarkoitamme tiivistä työskentelyä sekä sisäisesti että asiakkaidemme, toimittajiemme ja muiden keskeisten sidosryhmiemme kanssa. Kannustamme toisiamme parhaisiin tuloksiin. Mitä enemmän vedämme yhtä köyttä, jaamme tietoa ja innostamme toisiamme, sitä vahvempia ja menestyvämpiä olemme – sekä me itse että sidosryhmämme.

Ykköseksi tarkoittaa, että onnistumme parhaiten luomaan sidosryhmillemme lisäarvoa kaikessa, mitä teemme. Panostamme määrätietoisesti työympäristöön, joka houkuttelee meille töihin oikeanlaisia ihmisiä ja antaa heille mahdollisuuden kehittyä ja käyttää osaamistaan täysipainoisesti. Meillä on aina tarjota paras mahdollinen teknologia, osaaminen ja asiantuntemus, joiden avulla sidosryhmämme saavuttavat parhaat tulokset.

Visio ja missio ovat jo osa strategiaa (Enroth 2007, 106), joten vastuullisuuden yhdistäminen strategiaan on niiden kautta hyvällä tasolla. Lisäksi sivujen 18 – 19 kuvio strategian rakentumisesta sisältää vastuullisuusnäkökulman megatrendien ja strategiateemojen kautta (ympäristötehokkaat ratkaisut ja maailmanlaajuinen läsnäolo). Tosin strategiakuvion yhteydessä sijaitsevassa varsinaisessa strategiatekstissä (s. 18 – 19) vastuullisuutta ei ole täysin onnistuneesti yhdistetty strategiaan. Tekstisisältö alkaa kannattavalla kasvulla ja jatkuu palveluliiketoiminnalla, ympäristötehokkailla ratkaisuilla ja maailmanlaajuisella läsnäololla, mutta loppua kohden tekstistä katoaa vastuullisuuden näkökulma muuten kuin taloudellisessa mielessä ja tekstin painopiste siirtyy muun muassa liiketoiminnan kasvattamiseen (s. 18), markkinoiden kasvumahdollisuuksiin (s. 18), yhtiön kasvumahdollisuuksiin (s. 19) ja kilpailijoihin (s. 19). Voi siis sanoa, että vastuullisuuden yhdistäminen strategiaan on vajavaista.

Johdon sitoumusta vastuullisuuteen viestitään lähinnä toimitusjohtajan katsauksessa (s. 8 – 9), mutta johdon viesti painottuu enemmän yhteiskunnan muutoksiin ja niihin reagointiin (ks. sivu 8), kuin aktiiviseen Metson vastuullisuuden eteenpäin viemiseen. Lisäksi kun muualla kertomuksessa ei käy ilmi johdon sitoutuminen vastuullisuuteen, on sen ilmaisemisessa mielestäni puutteita.

Ulkopuolinen varmennus sekä suorituksen tavoitteet ja mittarit kärsivät tämän tutkimuksen rajauksesta, joka jättää tutkimuksen ulkopuolelle vuosikertomuksen tilinpäätös- ja toimintakertomusosion sekä vastuullisuuslukuja sisältävän verkkosivun. Ulkopuolisen varmennuksen käyttö kuitenkin todetaan vuosikertomuksen lukuohjeessa (ks. kuva 14). Metson vuosikertomuksen kertova osa sisältää myös jossain määrin tavoitteiden asettamista ja niiden mittareita sivuilla 44 – 49. Sivujen 44 ja 45 taloudelliset tavoitteet ja niiden toteutuminen on kirjattu vuosikertomukseen selkeästi, mutta sivun 48 ympäristövastuuseen liittyvien energiansäästön ja hiilidioksidipäästöjen kohdalla tavoitteiden seuraaminen ei ole konkreettisella tasolla. Sivun 48 sosiaaliseen vastuuseen liittyvä työturvallisuus on kuitenkin esitetty mitattavassa muodossa. Voi sanoa, että tutkimuksen rajoituksista huolimatta Metso esittelee vastuullisuudenkin kannalta tavoitteita, tosin niiden mittaaminen on puutteellista.

6.6 Vastuullisuuden ja strategian suhteen vertailu

Kolmannessa luvussa esittelin Baumgartnerin ja Ebnerin (2010, 87 – 88) vastuullisuuden tasoja strategiassa, jotka ovat a) oleellinen osa kokonaisstrategiaa, b) auttaa kokonaisstrategiaa, c) yksi vaihtoehtoinen strategia, tai d) kielletty, eli se ei sovi lainkaan yhteen kokonaisstrategian kanssa.

Edellä tässä luvussa jo esitellyistä syistä vastuullisuuden tason määrittäminen strategiassa on haastavaa. Vastuullisuus on mukana strategian taustalla megatrendeissä ja strategiateemoissa, mutta itse strategiateksteissä vastuullisuus ei

ole vahvasti mukana. Tästä syystä voi mielestäni sanoa, että vastuullisuus ei ole täysin oleellinen osa kokonaisstrategiaa vaan enemmänkin auttaa sitä.

Kolmannessa luvussa esittelin myös vaihtoehtoisia vastuullisuusstrategioita. Lon ja Sheun (2007, 345 – 346) *Corporate Sustainability* -vastuullisuusstrategia ottaa tasapuolisesti huomioon kaikki kolme vastuullisuuden osa-alueita. Baumgartnerin ja Ebnerin (2010, 77 – 78) esittelemät vastuullisuusstrategiat ovat a) introvertti, joka keskittyy vastuullisuutta säänteleviin laillisiin ja muihin standardeihin sekä tyytyy heikkoon vastuullisuuden tasoon, b) ekstrovertti, joka hakee oikeutusta yrityksen toiminnalle keskittymällä ulkoisiin suhteisiin ja pyrkii muuttamaan markkinaolosuhteita aktiivisesti, c) konservatiivinen, joka keskittyy yrityksen sisäisiin prosesseihin sekä ympäristötehokkuuteen ja puhtaampaan tuotantoon, sekä d) visionäärinen, joka on kokonaisvaltainen vastuullinen strategia painottaen kaikkia liiketoimia ja kilpailukykyä tarjoamalla asiakkaille ja muille sidosryhmille ainutlaatuisia hyötyjä.

Vaikka Metso yhdistää vastuullisuuden kaikkiin liiketoiminta-alueisiinsa (ks. sivut 20 – 39), ei vastuullisuutta strategiassa voi sanoa kokonaisvaltaiseksi edellä tässä luvussa mainittujen strategiatekstin puutteiden ja koko kertomuksessa harvoin yhdessä mainittavien vastuullisuuden kolmen osa-alueen vuoksi. Metson vastuullisuusstrategia on enemmänkin yhdistelmä ekstroverttiä ja konservatiivista. Ekstrovertin vastuullisuusstrategian mukaisesti Metso keskittyy ulkoisiin suhteisiin (muun muassa megatrendit ja sidosryhmät), mutta se ei kuitenkaan pyri itse muuttamaan markkinaolosuhteita, vaan tyytyy mukautumaan ympäröivän yhteiskunnan muutoksiin. Konservatiivisen vastuullisuusstrategian mukaisesti Metson vastuullisuus painottuu pitkälti ympäristötehokkuuteen ja puhtaampaan tuotantoon (ks. sivu 18: muun muassa megatrendien kestävä kehitys ja ilmastonmuutos sekä strategiateemoista ympäristötehokkaat ratkaisut).

Luvussa kolme kokosin onnistuneen vastuullisuusstrategian elementeiksi selkeän määritelmän vastuullisuudesta, vastuullisuuden osa-alueiden ymmärryksen ja integroinnin, toiminnan syiden ymmärtämisen, jokaisen liiketoiminta-alueen

huomioinnin sekä johdon sitoutumisen ja tuen (Hannon & Callaghan 2010, 883 – 884; Enroth 2007, 107; Galbreath 2009, 122; Baumgartner & Ebner 2010, 78; Dahlsrud 2008, 6; Eweje 2011, 133).

Metson vuosikertomuksessa vastuullisuutta ei määritellä erikseen eksplisiittisesti. Vastuullisuuteen tosin viitataan kolmen osa-alueen kokonaisuutena muun muassa kertomuksen alun lukuohjeessa (ks. kuva 14). Vastuullisuudesta ei kuitenkaan puhuta kertomuksessa usein kaikkien kolmen osa-alueen yhdistelmänä, joten alun määritelmä ei kulje läpi koko kertomuksen. Lisäksi vastuullisuus painottuu ympäristötehokkuuteen ja puhtaampaan tuotantoon, joten Metson vastuullisuuden määritelmä on implisiittisesti painottunut ympäristövastuuseen. Samasta ympäristövastuun painotuksesta johtuen kaikkien vastuullisuuden osa-alueiden ymmärrys ja integrointi eivät käy kertomuksesta ilmi.

Metso näyttää ymmärtävän toimintaansa vaikuttavat ulkoiset syyt ja perustelee niiden pohjalta oman toimintansa muutostarpeet. Mutta omien toimien vaikutus tulevaan toimintaan ei käy selväksi. Vastuullisuus kuitenkin on osattu yhdistää kaikkiin liiketoiminta-alueisiin (ks. sivut 20 – 39). Johdon sitoutumista ja tukea vastuullisuuteen käsiteltiin jo edellä tässä luvussa ja sen todettiin olevan puutteellista ja keskittyvän ainoastaan toimitusjohtajan katsaukseen ja siinä ympäröivän yhteiskunnan muutoksiin (ks. sivut 8 – 9).

6.7 Vertailu Metson tavoitteisiin

Analyysiluvun lopuksi vertailen vielä vuosikertomuksen sisältöä Metson omiin vuosikertomukselle asetettuihin tavoitteisiin. Tavoitteet olen koonnut tutkimusta varten suoritetuista taustahaastatteluista sekä Metson vuosikertomuksesta (ks. sivu 2). Haastattelut on suoritettu Metso Oyj:llä Elina Lehtisen (1.8.2011) sekä Katri Riekkisen ja Elina Lehtisen (3.11.2011) kanssa ennen tekstianalyysin aloittamista, ja niiden tarkoituksena oli saada selville Metso Oyj:n tavoitteet haastatteleamalla juuri vuosikertomusprosessissa mukana olleita henkilöitä. Toppinen ym. (2011, 11) pitävät haastattelua hyvänä lisänä vastuullisuuteen liittyvässä kvalitatiivisessa

tutkimuksessa, koska se voi muun muassa auttaa ymmärtämään vastuullisuusraportoinnin parantamisen taustalla olevia syitä, raportointiviitekehysten käyttöä ja sitä, miten vastuullisuus on integroitu osaksi yrityksen strategiaa. Näin haastattelut tutkimuksen lähteenä sopivat tämän tutkimuksen tarpeisiin. Koska haastattelussa on kuitenkin mahdollisuus kaunistella totuutta (Moisander ym. 2009, 137) ja ajan myötä ihmiset alkavat muistaa enemmän positiivisia asioita (Koskinen ym. 2005, 106), vertaan haastatteluista saamaani tietoa tavoitteista Metson vuosikertomuksessaan asettamiin tavoitteisiin.

Haastatteluiden ja vuosikertomuksen pohjalta olen koonnut Metson tavoitteet oheiseen taulukkoon 2. Lisäksi olen koonnut samaan taulukkoon näkemykseni tavoitteiden toteutumisesta tämän luvun analyysin pohjalta.

Taulukko 2. Metson tavoitteet ja niiden täyttyminen.

Metson tavoite	Tavoitteen onnistuminen
Kertomuksessa kerrotaan kestävän kehityksen teemoista maailmanlaajuinen läsnäolo, ympäristötehokkaat ratkaisut, metsolaiset ja yhteistyö sidosryhmien kanssa.	Muut teemat hyvin esillä, mutta metsolaiset ei ole vahva teema vuosikertomuksessa.
Strategia kiteytyy kolmeen teemaan: palveluliiketoiminta, ympäristötehokkaat ratkaisut, maailmanlaajuinen läsnäolo.	Maailmanlaajuinen läsnäolo korostuu erityisesti kertomuksen alussa, muut kaksi tasaisemmin.
Kohderyhminä taloudelliset kohderyhmät ja kestävän kehityksen asiantuntijat sekä ns. valveutunut yksilö.	Kohderyhmäajattelu ei täysin onnistunut, huomioitava tutkimuksen rajaukset.
Vastuullisuus suunnattu strategian kannalta tärkeimmille kohderyhmille ja esitetty niin, että kuka tahansa voi sen ymmärtää.	Vastuullisuus suunnattu strategiassa mainituille asiakkaille. Tapausesimerkit auttavat vastuullisuuden ymmärtämistä, mutta sen selkeä määritelmä puuttuu.
Vastuullisuus kytketty Metson strategiaan.	Vastuullisuus mainittu strategian ja sen taustojen yhteydessä, puutteita kuitenkin vastuullisuuden aidossa integroinnissa strategiaan.
Sidosryhmäajattelu mukana koko vuosikertomuksessa.	Onnistui erinomaisesti, sidosryhmät vahvasti esillä.
Vastuullisuusstrategiassa korostuvat ympäristövastuu ja ympäristötehokkuus, oma liiketoiminta vastuullisuuden ytimessä, henkilöstö, työturvallisuus ja energiatehokkuus sekä maailmanlaajuinen läsnäolo.	Muuten onnistunut, mutta vastuullisuuden ytimessä ovat muun maailman tapahtumat, henkilöstö ei nouse esiin sekä työturvallisuus ja energiatehokkuus liian heikosti esillä.
Vastuullisuus ei ole pelkkä liite vuosikertomuksessa.	Onnistunut hyvin.

Lähteet: Lehtinen 2011; Riekkinen & Lehtinen 2011; Metson vuosikertomus 2010.

7 TULOKSET JA PÄÄTELMÄT

Lähdin tämän tutkimuksen alussa tutkimaan mitä tarkoittaa, että yritys ei julkaise erillistä vastuullisuusraporttia vaan integroi vastuullisuuden vuosikertomukseensa. Asetin tutkimukselle seuraavan tutkimuskysymyksen:

Miten vastuullisuus merkityksellistetään vuosikertomuksessa?

Tutkimuskysymyksen jaoin seuraaviin alakysymyksiin:

Miten vuosikertomuksessa tuodaan esiin yrityksen vastuullisuutta osana strategiaa?

Onko vastuullisuus vuosikertomuksen perusteella integroitu osaksi vuosikertomusta sekä yhtiön strategiaa?

Millä tasolla yhtiön vastuullisuuden identiteetti, legitimitetti ja vastuullisen toiminnan perustelut sekä läpinäkyvyys ovat?

Pyrin selvittämään vastausta kysymyksiin analysoimalla Metso Oyj:n vuoden 2010 vuosikertomusta kolmesta aiemmasta tutkimusmenetelmästä kootulla analyysityökalulla, joka tutki vuosikertomuksen rakennetta, visuaalisuutta sekä tekstikokonaisuuksia ja vastuullisuuden tasoa. Analyysin tuloksia vertailin aiemmasta tutkimuksesta poimituihin vastuullisuusraportoinnin ja integroidun vuosikertomuksen parhaisiin käytäntöihin, strategisen vastuullisuuden arviointityökaluihin ja Metson omiin vuosikertomukselleen asettamiin tavoitteisiin.

Aloitan tulosten purkamisen alakysymyksistä ja lopuksi vastaan varsinaiseen tutkimuskysymykseen. Vastuullisuutta tuodaan Metson vuosikertomuksessa esiin osana strategiaa, mutta enemmän strategian taustatekijänä. Vastuullisuudesta ei oteta selkeää omaa johtajuutta koko yhtiön tai sen ylimmän johdon toimesta, vaan painotetaan enemmän sidosryhmäyhteistyötä sekä ympäröivän yhteiskunnan muutoksia. Strategiasta kertovaan sisältöön vastuullisuutta on sisällytetty, mutta sen integrointi strategiaan on puutteellista. Strategia ei ota vastuullisuutta

huomioon kokonaisvaltaisesti eikä vastuullisuutta näin voida nähdä olennaisena osana yhtiön strategiaa.

Vastuullisuussisältöä löytyy Metson vuosikertomuksesta lähes kaikkialta eikä sille ole esimerkiksi tehty vuosikertomukseen omaa osiota. Vuosikertomuksen rakenne tukee vastuullisuuden merkitystä, kuvamaailmassa vastuullisuus on pääosin vahvasti läsnä ja tekstikokonaisuuksissa sitä tuodaan myös esiin. Vastuullisuutta ei kuitenkaan tuoda selkeästi esiin kaikkien kolmen osa-alueen kautta, vaan Metson vuosikertomuksessa korostuvat sosiaalinen ja ympäristövastuu. Välillä vastuullisuutta on myös sisällytetty kertomuksessa paikkoihin, joissa se näyttää irrallisena ja on näin heikentämässä kuvaa vastuullisuuden näkemisestä kokonaisuutena. Vastuullisuus on integroitu osaksi vuosikertomusta, mutta puutteita on nähtävissä muun muassa vaikeiden asioiden kertomisessa, konkreettisten tavoitteiden asettamisessa ja mittaamisessa sekä vastuullisuuden kolmen peruspilarin tasapuolisessa huomioinnissa.

Vuosikertomuksessa ilmenevien ajatusten ja niiden viestimisen perusteella Metson vastuullisuuden identiteetti korostaa yhteistyötä sidosryhmien kanssa. Metso oikeuttaa oman toimintansa seuraamalla vastuullisessa toiminnassaan vahvasti ympäristön muutoksia ja pyrkii reagoimaan niihin. Vastuullisen toiminnan perustelut puolestaan painottavat sidosryhmille toiminnasta koituvia hyötyjä. Vastuullisuudesta annettava tieto painottaa positiivisia tuloksia, joten Metso näyttää tämän tutkimuksen rajoissa puolueellisesti vastuullisuustietoa tarjoavana yhtiönä.

Vastauksena tutkimuskysymykseen vastuullisuutta pyritään merkityksellistämään Metson vuosikertomuksessa osana koko vuosikertomusta ja merkittävänä osana sen strategiaa. Vaikka vastuullisuuden ilmentymiä löytyy vuosikertomuksesta laajalti, on sen integroinnissa vuosikertomukseen havaittavissa myös puutteita. Samoin vastuullisuus näyttää osana yhtiön strategiaa, mutta ei kuitenkaan täysin olennaisena osana sitä.

7.1 Suosituksia Metso Oyj:lle

Vaikka kyseessä oli Metson ensimmäinen yhdistetty vuosikertomus ja vastuullisuusraportti, eikä sen tavoitteena ollut vielä tehdä aidosti integroitua vuosikertomusta vaan vasta ottaa askel siihen suuntaan (Lehtinen 2011; Riekkinen & Lehtinen 2011), voi Metson sanoa olevan hyvin lähellä onnistuneen integroidun vuosikertomuksen tekemistä. Parannettavaa tietenkin aina on, ja seuraavaksi annan tulevaa vuosikertomusraportointia ajatellen Metsolle muutamia omia suosituksiani, joiden uskon vievän Metson vielä lähemmäs aitoa integroitua vuosikertomusta.

Vuoden 2010 vuosikertomuksessaan Metso osasi ottaa hyvin selkeät teemat vuosikertomukselleen ja kuljettaa niitä läpi koko kertomuksen. Mutta täysin onnistuneen integroidun vuosikertomuksen saavuttamiseksi tulisi näihin teemoihin sisällyttää selkeästi kaikki kolme vastuullisuuden osa-alueita, eli sosiaalinen, taloudellinen ja ympäristövastuu. Samoin kaikkia vastuullisuuden kolmea osa-alueita olisi hyvä korostaa myös kertomuksen visuaalisten elementtien kautta, eikä ainoastaan keskittyä yhteen tai kahteen osa-alueeseen. Muutenkin kertomuksessa käsiteltiin hyvin harvoin kaikkea kolmea vastuullisuuden osa-alueita yhdessä, joten vastuullisuuden kokonaisnäkemykseen tulisi kiinnittää huomiota. Samaa heijastelee myös muutama kertomuksessa irrallisena esiintyvä vastuullisuussisältö, joita tulee jatkossa välttää.

Vastuullisuuden yhdistäminen strategiaan on tärkeä osa integroitua vuosikertomusta. Metson tulisi miettiä strategiatekstinsä vielä uusiksi vastuullisuuden näkökulmasta. Nyt vastuullisuus on tekstissä hyvin alkupainotteista, jonka jälkeen vastuullisuuden näkökulma häivytetään tekstin sisällöstä lähes kokonaan. Samoin johdon tulisi ottaa aito vastuu ja johtajuus vastuullisuusasioista.

Nykyään vastuullisuuteen kuuluu olennaisena osana myös konkreettisten mitattavien tavoitteiden asettaminen ja niiden seuraaminen. Tavoitteiden tulisi jatkossa olla vielä selkeämmin numeerisia pelkkien sanallisten tavoitteiden sijaan

ja myös niiden seuraamisen tulee olla mitattavaa. Vastuullisuuden tunnuslukuja sisältävän verkkosivuston lisäksi ainakin osa tunnusluvuista olisi hyvä sisällyttää myös painettuun vuosikertomukseen. Mitattaviin tavoitteisiin liittyy vahvasti vaikeiden asioiden käsittely: myös huonosti onnistuneista vastuullisuusteemoista tulee kertoa selkeästi sidosryhmille.

7.2. Rajoitukset ja tuleva tutkimus

Tässä tutkimuksessa oli myös omat rajoituksensa. Integroitu raportointi on uusi käytäntö liike-elämässä ja vielä uudempi tutkimuskohde akateemisessa maailmassa. Vaikka vuosikertomuksesta ja vastuullisuusraportista löytyy tutkimusta useiden vuosien ajalta ja sitä voi hyödyntää myös integroidun raportoinnin tutkimisessa, ei se kuitenkaan korvaa täysin integroituun raportointiin keskittynyttä tutkimusta. Lisäksi tässä tutkimuksessa käytetty IIRC:n viitekehys on vasta ensimmäinen versio ja tulee kehittymään pilottijakson aikana. Tulevaisuudessa olisi siis mielenkiintoista tutkia vastaavaa aihetta kehittyneemmän integroidun vuosikertomuksen kirjallisuuden kautta sekä vertailla vuosikertomuksen sisältöä IIRC:n viitekehysten lopulliseen versioon.

Myös tutkimuksen aineisto aiheutti omat rajoituksensa. Tässä tutkimuksessa tutkittiin ainoastaan yhden yrityksen yhtä vuosikertomusta, joten vertailutieto raportoinnin kehityksestä ei ollut saatavilla. Vuoden 2010 vuosikertomus oli myös Metson ensimmäinen vuosikertomuksen ja vastuullisuusraportin yhdistävä dokumentti, joten yhtiön yhdistetyn raportin tuottamisen käytännöt eivät olleet vielä sitä tuottaessa täysin kehittyneet. Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia miten Metson raportointikäytännöt kehittyvät integroituun raportointiin nähden tai miten Suomessa yleensä integroitu raportointi kehittyy. Tämä vaatisi vertailevan tutkimuksen tekoa.

Tutkimuksen rajauksissa vuosikertomuksen tilinpäätösosa toimintakertomuksineen sekä vastuullisuuslukuja sisältävä verkkosivusto rajattiin tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Rajaus aiheutti ongelmia erityisesti

vastuullisuussisällön faktatietoon ja taloudelliseen vastuuseen nähden, ja tästä syystä tulokset eivät kaikilta osin olleet kattavat ja reilut Metsoa kohtaan. Tilinpäätösosio ja verkkosivusto ovat kuitenkin täysin erilaista sisältöä kuin vuosikertomuksen kertova osa, joten niitä ei ollut mahdollisuutta tämän tutkimuksen laajuudessa huomioida. Vastaavanlaista tutkimusta jatkossa tekeviä suosittelen kuitenkin ottamaan tulosten oikeellisuuden varmistamiseksi huomioon myös muut viestintäkanavat kuin vuosikertomuksen kertovan osan.

Koska integroitu raportointi ja sen käytännöt ovat vasta kehittymässä, en pysty edes kuvittelemaan kaikkea tutkimusta, jota integroidun raportoinnin parissa voidaan tulevaisuudessa tehdä. Siitä huolimatta uskon, että integroitu raportointi on vahvasti läsnä tulevaisuuden raportointikäytännöissä ja näin tulee tuottamaan jatkossakin paljon mielenkiintoisia tutkimusaiheita.

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet

- Aras, Güler & Crowther, David 2009. Corporate Sustainability Reporting: A Study in Disingenuity? *Journal of Business Ethics* 87. 279 – 288.
- Arvidsson, Susanne 2011. Disclosure of non-financial information in the annual report: A management-team perspective. *Journal of Intellectual Capital* 12: 2. 277 – 300.
- Badiru, Adedeji B. 2010. The many languages of Sustainability. *Industrial Engineer* November 2010. 30 – 34.
- Bañon Gomis, Alexis & Guillén Parra, J. Manuel & Hoffman, W. Michael & McNulty, Robert E. 2011. Rethinking the Concept of Sustainability. *Business and Society Review* 116: 2. 171 – 191.
- Basu, Kunal & Palazzo, Guido 2008. Corporate Social Responsibility: A process model of sensemaking. *Academy of Management Review* 33: 1. 122 – 136.
- Baumgartner, Rupert J. & Ebner, Daniela 2010. Corporate Sustainability Strategies: Sustainability Profiles and Maturity Levels. *Sustainable Development* 18. 76 – 89.
- Beattie, Vivien & Dhanani, Alpa & Jones, Michael John 2008. Investigating presentational change in U.K. Annual Reports - A Longitudinal Perspective. *Journal of Business Communication* 45: 2. 181 – 222.
- Bonn, Ingrid & Fisher, Josie 2011. Sustainability: the missing ingredient in strategy. *Journal of Business Strategy* 32: 1. 5 – 14.
- Bouten, Lies & Everaert, Patricia & Van Liedekerke, Luc & De Moor, Lieven & Christiaens, Johan 2011. Corporate social responsibility reporting: A comprehensive picture? *Accounting Forum* 35. 187 – 204.
- Bowers, Tom 2010. From image to economic value: a genre analysis of sustainability reporting. *Corporate Communications: An International Journal* 15: 3. 249 – 262.
- Breton, Gaétan 2009. From folk-tales to shareholder-tales: semiotics analysis of the annual report. *Society and Business Review* 4: 30. 187 – 201.

Buniamin, Sharifah 2010. The Quantity and Quality of Environmental Reporting in Annual Report of Public Listed Companies in Malaysia. *Issues in Social and Environmental Accounting* 4: 2. 115 – 135.

Burritt, Roger L. & Schaltegger, Stefan 2010. Sustainability accounting and reporting: fad or trend? *Accounting, Auditing & Accountability Journal* 23: 7. 829 – 846.

Business & the Environment 2010. International Integrated Reporting Committee Forms. September 2010. 6 – 8.

Cerin, Pontus 2002. Communication in Corporate Environmental Reports. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management* 9. 46 – 66.

Cornelissen, Joep P. 2001. Integrated marketing communications and the language of marketing development. *International Journal of Advertising* 20. 483 – 498.

Cornelissen, Joep P. 2003. Change, continuity and progress: the concept of integrated marketing communications and marketing communications practice. *Journal of Strategic Marketing* 11. 217 – 234.

Cornelissen, Joep P. & Harris, Phil 2004. Interdependencies between Marketing and Public Relations Disciplines as Correlates of Communication Organisation. *Journal of Marketing Management* 20. 237 – 264.

Corporate Register 2012. <http://www.corporateregister.com/crra/>, 28.5.2012.

Crawford Camiciottoli, Belinda 2010. Earnings calls: Exploring an emerging financial reporting genre. *Discourse & Communication* 4: 4. 343 – 359.

Dagiliene, Lina 2010. The Research of Corporate Social Responsibility Disclosures in Annual Reports. *Inzinerine Ekonomika-Engineering Economics* 21: 2. 197 – 204.

Dahslrud, Alexander 2008. How Corporate Social Responsibility is Defined: an Analysis of 37 Definitions. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management* 15. 1 – 13.

Daub, Claus-Heinrich 2007. Assessing the quality of sustainability reporting: an alternative methodological approach. *Journal of Cleaner Production* 15. 75 – 85.

David, Carol 2001. Mythmaking in Annual Reports. *Journal of Business and Technical Communication* 15: 2. 195 – 222.

Davidson, Kathryn M. 2011. Reporting Systems for Sustainability: What Are They Measuring? *Social Indicators Research* 100. 351 – 365.

Dawkins, Cedric E. & Fraas, John W. 2008. An Exploratory Analysis of Corporate Social Responsibility and Disclosure. <http://bas.sagepub.com/content/early/2008/10/08/0007650308324047>, 22.5.2012.

Dawkins, Cedric & Ngunjiri, Faith Wambura 2011. Corporate Social Responsibility Reporting in South Africa - A Descriptive and Comparative Analysis. *Journal of Business Communication* 45: 3. 286 – 307.

De Zoysa, Anura & Rudkin, Kathy 2010. An investigation of perceptions of company annual report users in Sri Lanka. *International Journal of Emerging Markets* 5: 2. 183 – 202.

Ditlevsen, Marianne Grove 2012. Telling the Story of Danisco's Annual Reports (1935 Through 2007-2008) From a Communicative Perspective. *Journal of Business and Technical Communication* 26: 1. 92 – 115.

Dolphin, Richard R. 2004. The strategic role of investor relations. *Corporate Communications: An International Journal* 9: 1. 25 – 42.

Eccles, Robert G. & Armbrester, Kyle 2011. Integrated Reporting in the Cloud. *IESE Insight* 8. 13 – 20.

Eccles, Robert G. & Saltzman, Daniela 2011. Achieving Sustainability Through Integrated Reporting. *Stanford Social Innovation Review* 2011. 56 – 61.

Eccles, Robert G. & Krzus, Michael P. 2010. Integrated Reporting for a Sustainable Strategy. *Financial Executive* 26: 2. 28 – 32.

Elliott, Barry & Elliott, Jamie 2011. *Financial Accounting and Reporting*. 14th edition. Pearson: Financial Times, Prentice Hall, Harlow UK.

Enroth, Maria 2007. How to formulate and realise a corporate sustainability strategy. *Progress in Industrial Ecology – An International Journal* 4: 1/2. 103 – 121.

Eweje, Gabriel 2011. A Shift in Corporate Practice? Facilitating Sustainability Strategy in Companies. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management* 18. 125 – 136.

Fairclough, Norman 2003. *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. Taylor & Francis. <http://lib.mylibrary.com.libproxy.aalto.fi?ID=5492>, 4.6.2012.

Fei, Victor Lim 2004. Developing an integrative multi-semiotic model. Teoksessa *Multimodal Discourse Analysis*, toim. O'Halloran, Kay. Continuum International Publishing, London. 220 – 246.

Fielding, Rachel 2010. Transforming the Landscape. *Accountancy Magazine* October 2010. 38 – 39.

Finanssivalvonta 2011. Tilinpäätös ja toimintakertomus. http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Listayhtiolle/Tiedonantovelvollisuus/Saannollinen/Tilinpaatos_toimintakertomus/Pages/Default.aspx, 22.5.2012.

Flostrand, P. & Strom, N. 2006. The valuation relevance of non-financial information. *Management Research News* 29: 9. 580 – 597.

Freeman, Ina & Hasnaoui, Amir 2011. The Meaning of Corporate Social Responsibility: The Vision of Four Nations. *Journal of Business Ethics* 100. 419 – 443.

Fridson, Arielle 2011. Where Financial Reporting and CSR Meet. *Compliance Week* February 2011. 40 – 65.

Galbreath, Jeremy 2006. Corporate social responsibility strategy: strategic options, global considerations. *Corporate Governance* 6: 2. 175 – 187.

Galbreath, Jeremy 2009. Building corporate social responsibility into strategy. *European Business Review* 21: 2. 109 – 127.

Goodland, Robert 1995. The Concept of Environmental Sustainability. *Annual Review of Ecology and Systematics* 26. 1 – 24.

Hannon, Ashley & Callaghan, Edith G. 2010. Definitions and organizational practice of sustainability in the for-profit sector of Nova Scotia. *Journal of Cleaner Production* 19. 877 – 884.

Heikkinen, Vesa 2009. *Kielen piirteet ja tekstilajit*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Heikkinen, Vesa & Hiidenmaa, Pirjo & Tiililä, Ulla 2001. *Teksti työnä, virka kielenä*. Toinen painos. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 116. Gaudeamus, Helsinki.

Hirsto, Heidi 2007. Kuluttajasubjekti pörssikoneistossa – sijoitusmarkkinoiden toimijoita ja toiminnan normeja mediateksteissä. *Kulutustutkimus.Nyt*. 1. 1 – 12.

Hockerts, Kai & Moir, Lance 2004. Communicating Corporate Responsibility to Investors: The Changing Role of the Investor Relations Function. *Journal of Business Ethics* 52. 85 – 98.

Hogan, Janine & Lodhia, Sumit 2011. Sustainability reporting and reputation risk management: an Australian case study. *International Journal of Accounting and Information Management* 19: 3. 267 – 287.

Hou, Jiran & Reber, Bryan H. 2011. Dimensions of disclosures: Corporate social responsibility (CSR) reporting by media companies. *Public Relations Review* 37. 166 – 168.

Hubbard, Graham. 2011. The Quality of the Sustainability Reports of Large International Companies: An Analysis. *International Journal of Management* 28: 3. 824 – 848.

Husted, Bryan W. & Allen, David B. 2006. Corporate Social Responsibility in the Multinational Enterprise: Strategic and Institutional Approaches. *Journal of International Business Studies* 37: 6. 838 – 849.

Hutchins, Margot J. & Sutherland, John W. 2008. An exploration of measures of social sustainability and their application to supply chain decisions. *Journal of Cleaner Production* 16. 1688 – 1698.

IIRC Discussion Paper 2011. http://theiirc.org/wp-content/uploads/2011/09/IR-Discussion-Paper-2011_spreads.pdf, 24.5.2012.

IIRC:n verkkosivut 2011. <http://www.theiirc.org/>, 24.5.2012.

Johnston, Paul & Everard, Mark & Santillo, David & Robèrt, Karl-Henrik 2007. Reclaiming the Definition of Sustainability. *Environmental Science & Pollution Research* 14: 1. 60 – 66.

Khan, Habib-Uz-Zaman 2010. The effect of corporate governance elements on corporate social responsibility (CSR) reporting - Empirical evidence from private commercial banks of Bangladesh. *International Journal of Law and Management* 52: 2. 82 – 109.

Khan, Habib-Uz-Zaman & Islam, Muhammad Azizul & Fatima, Johra Kayeser & Ahmed, Khadem 2011. Corporate sustainability reporting of major commercial banks in line with GRI: Bangladesh evidence. *Social Responsibility Journal* 7: 3. 347 – 362.

Kohut, G. & Segars, A. 1992. The president's letter to stockholders: An examination of corporate communication strategy. *Journal of business communication* 29: 1. 7 – 21.

Koskinen, Ilpo & Alasuutari, Pertti & Peltonen, Tuomo 2005. *Laadulliset menetelmät kauppatieteissä*. Vastapaino, Tampere.

Krzus, Michael P 2011. Integrated reporting: if not now, when? *IRZ* 6. 271 – 276.

Kuronen, Marja-Liisa & Tienari, Janne & Vaara, Eero 2005. The Merger Storm Recognizes No Borders: An Analysis of Media Rhetoric on a Business Manoeuvre. *Organization* 12: 2. 247 – 273.

Lamberti, Lucio & Lettieri, Emanuele 2009. CSR Practices and Corporate Strategy: Evidence from a Longitudinal Case Study. *Journal of Business Ethics* 87. 153 – 168.

Lee, Sun Young & Carroll, Craig E. 2011. The Emergence, Variation, and Evolution of Corporate Social Responsibility in the Public Sphere, 1980–2004: The Exposure of Firms to Public Debate. *Journal of Business Ethics* 104. 115 – 131.

Livesey, Sharon M. & Kearins, Kate 2002. Transparent and caring corporations? A Study of Sustainability Reports by The Body Shop and Royal Dutch/Shell. *Organization & Environment* 15: 3. 233 – 258.

Lo, Shih-Fang & Sheu, Her-Jiun 2007. Is Corporate Sustainability a Value-Increasing Strategy for Business? *Corporate Governance* 15: 2. 345 – 358.

Lozano, Rodrigo & Huisingh, Don 2011. Inter-linking issues and dimensions in sustainability reporting. *Journal of Cleaner Production* 19. 99 – 107.

McWilliams, Abigail & Siegel, Donald S. 2011. Creating and Capturing Value: Strategic Corporate Social Responsibility, Resource-Based Theory, and Sustainable Competitive Advantage. *Journal of Management* 37: 5. 1480 – 1495.

Melo, Tiago & Galan, Jose Ignacio 2011. Effects of corporate social responsibility on brand value. *Journal of Brand Management* 18: 6. 423 – 437.

Metson verkkosivut 2012.

http://www.metso.com/fi/corporation/about_fin.nsf/WebWID/WTB-041026-2256F-55957?OpenDocument, 29.5.2012

Moisander, Johanna & Valtonen, Anu & Hirsto, Heidi 2009. Personal Interviews in Cultural Consumer Research – poststructuralist challenges. *Consumption, Markets & Culture* 12: 4. 329 – 348.

Monterio, Brad 2010a. Sustainability Reporting and XBRL – Part 1. *Strategic Finance* August 2010. 56 – 58.

Monterio, Brad 2010b. Evolved Reporting – Beyond Sustainability: A Single, Interactive, Integrated Report. *California CPA* July 2010. 22 – 23.

Monterio, Brad 2010c. Sustainability Reporting and XBRL – Part 2. *Strategic Finance* September 2010. 56 – 61.

Mostardeiro, Marcio & Duarte, Fernanda 2007. CSR Strategy Formation Processes: A Multiple Case Study from Brazil. *Social Responsibility Journal* 3: 1. 59 – 67.

Moura-Leite, Rosamaria C. & Padgett, Robert C. 2011. Historical background of corporate social responsibility. *Social Responsibility Journal* 7: 4. 528 – 539.

National Investor Relations Institute 2012. <http://www.niri.org/>, 27.5.2012.

Nielsen, Anne Ellerup & Thomsen, Christa 2007. Reporting CSR – what and how to say it? *Corporate Communications: An International Journal* 12: 1. 25 – 40.

Orlitzky, Marc & Siegel, Donald S. & Waldman, David A. Strategic Corporate Social Responsibility and Environmental Sustainability. *Business & Society* 50: 1. 6 – 27.

Padia N. & Yasseen Y. 2011. An examination of strategy disclosure in the annual reports of South African listed companies. *South African Journal of Business Management* 42: 3. 27 – 35.

Pennington, Lenore K. & More, Elizabeth 2010. Sustainability Reporting: rhetoric versus reality? *Employment Relations Record* 10: 1. 24 – 39.

Penrose, Michael J. 2008. Annual Report graphic use – A Review of the Literature. *Journal of Business Communication* 45: 2. 158 – 180.

Phillips, David & Watson, Liv & Willis, Mike 2011. Benefits of Comprehensive Integrated Reporting. *Financial Executive* 27: 2. 26 – 30.

Porter, Michael E. & Kramer, Mark R. 2006. Strategy & Society – The Link Between Competitive Advantage and Corporate Social Responsibility. *Harvard Business Review* December 2006. 1 – 15.

PwC:n yritysvastuubarometri 2011.
http://www.pwc.com/fi/fi/julkaisut/tiedostot/Yritysvastuubarometri_2011.pdf,
28.5.2012.

Ridell, Seija 2006. Genre ja mediatutkimus. Teoksessa *Genre – tekstilaji*, toim. Mäntynen, Anne & Shore, Susanna & Solin, Anna. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. 184 – 213.

Rutherford, Brian A. 2005. Genre analysis of Corporate Annual Report narratives - A Corpus Linguistics-Based Approach. *Journal of Business Communication* 42: 4. 349 – 378.

Santema, Sicco & Van de Rijt, Jeroen 2001. Strategy Disclosure in Dutch Annual Reports. *European Management Journal* 19: 1. 101 – 108.

Seghezzeo, Lucas 2009. The five dimensions of sustainability. *Environmental Politics* 18: 4. 539 – 556.

Smith, Alan D. 2011. Corporate social responsibility implementation: Comparison of large not-for-profit and for-profit companies. *International Journal of Accounting and Information Management* 19: 3. 231 – 246.

Sweeney, Lorraine & Coughlan, Joseph 2008. Do different industries report Corporate Social Responsibility differently? An investigation through the lens of stakeholder theory. *Journal of Marketing Communications* 14: 2. 113 – 124.

Tewari, Ruchi 2011. Communicating Corporate Social Responsibility in Annual Reports: A Comparative Study of Indian Companies & Multi-National Corporations. *Journal of Management & Public Policy* 2: 2. 22 – 51.

Toppinen, Anne & Li, Ning & Tuppuru, Anni & Xiong, Ying 2011. Corporate Responsibility and Strategic Groups in the Forest-based Industry: Exploratory Analysis based on the Global Reporting Initiative (GRI) Framework. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*. <http://onlinelibrary.wiley.com.libproxy.aalto.fi/doi/10.1002/csr.256/full>, 19.5.2012.

Tregidga, Helen & Milne, Markus J. 2006. From Sustainable Management to Sustainable Development: a Longitudinal Analysis of a Leading New Zealand Environmental Reporter. *Business Strategy and the Environment* 15. 219 – 241.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi, Helsinki.

Van Marrewijk, Marcel, 2003. Concepts and Definitions of CSR and Corporate Sustainability: Between Agency and Communion. *Journal of Business Ethics* 44. 95 – 105.

Vanstraelen, A. & Zarzeski, M. & Robb, S. 2003. Corporate nonfinancial disclosure practices and financial analyst forecast ability across three European countries. *Journal of International Financial Management & Accounting* 14. 249 – 278.

Varghese, Roshna 2011. Voluntary Annual Report Disclosures of Manufacturing Companies in India and Their Linkages with Organisational Demographics. *South Asian Journal of Management* 18: 4. 23 – 43.

Virtanen, Marjatta 2010. *Sijoittajasuhteet johdon vastuuna*. WSOYpro Oy, Juva.

Vormedal, Irja & Ruud, Audun 2006. Sustainability Reporting in Norway – an Assessment of Performance in the Context of Legal Demands and Socio-Political Drivers. *Business Strategy and the Environment* 18. 207 – 222.

Vuontisjärvi, Taru 2006. Corporate Social Reporting in the European Context and Human Resource Disclosures: An Analysis of Finnish Companies. *Journal of Business Ethics* 69. 331 – 354.

Wan-Jan, Wan Saiful 2006. Defining corporate social responsibility. *Journal of Public Affairs* 6. 176 – 184.

Yongvanich, Kittiya & Guthrie, James 2006. An Extended Performance Reporting Framework for Social and Environmental Accounting. *Business Strategy and the Environment* 15. 309 – 321.

Yhteiskuntavastuuraportointi 2010 -kilpailu 2011.

<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=122366&lan=sv>, 28.5.2012.

Yuthas, Kristi & Rogers, Rodney & Dillard, Jesse F. 2002. Communicative Action and Corporate Annual Reports. *Journal of Business Ethics* 41. 141 – 157.

Haastattelut

Lehtinen, Elina 2011. Viestintäpäällikkö, Metso Oyj. Helsinki. 1.8.2011.

Riekinen Katri, viestintäpäällikkö, Metso Oyj & Lehtinen, Elina, viestintäpäällikkö, Metso Oyj. Helsinki. 3.11.2011.

Tutkimusaineisto

Metso Oyj:n vuosikertomus 2010. Lönnberg Painot Oy, Helsinki.